

Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Domfældte voksne med udviklingshæmning

Den socialpædagogiske indsats på et botilbud

Rømer, Mette

Publication date:
2015

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Rømer, M. (2015). *Domfældte voksne med udviklingshæmning: Den socialpædagogiske indsats på et botilbud*. (1. udg.) Aalborg Universitetsforlag.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Mette Rømer

DOMFÆLDTE VOKSNE MED UDVIKLINGS- HÆMNING

Den socialpædagogiske indsats på et botilbud

AALBORG UNIVERSITETSFORLAG

DOMFÆLDTE VOKSNE MED UDVIKLINGS- HÆMNING

DEN SOCIALPÆDAGOGISKE INDSATS
PÅ ET BOTILBUD

AF METTE RØMER

DOMFÆLDTE VOKSNE MED UDVIKLINGSHÆMNING

Den socialpædagogiske indsats på et botilbud

Af Mette Rømer

Open access udgave – formidlingsudgivelse

© Forfatteren og Aalborg Universitetsforlag, 2015

Grafisk tilrettelæggelse: Hofdamerne ApSv/ Cecilie von Haffner og Lea Rathnov

ISBN: 978-87-7112-250-3

Udgivet af:

Aalborg Universitetsforlag

Skjernvej 4A, 2. sal

9220 Aalborg Ø

T 99407140

F 96350076

aauf@forlag.aau.dk

forlag.aau.dk

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af eller kopiering fra denne bog eller dele heraf er kun tilladt i overensstemmelse med overenskomst mellem Undervisningsministeriet og Copy-Dan. Enhver anden udnyttelse er uden forlagets skriftlige samtykke forbudt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Undtaget herfra er korte uddrag til brug i anmeldelser.

INDHOLD

7	Forord
13	1. Indledning
14	1.1 Målgruppen – de domfældte udviklingshæmmede
14	1.1.1 Udviklingshæmmede lovovertrædere i et strafferetsligt perspektiv
16	1.1.2 Viden om omfanget af domfældte udviklingshæmmede
18	1.1.3 Viden om domfældte udviklingshæmmede
19	1.2 Den socialpædagogiske indsats på botilbud
20	1.2.1 Foranstaltningsdomme
23	1.2.2 Den socialpædagogiske opgave inden for de strafferetslige rammer
25	1.2.3 Indsatsens rammer ifølge Serviceloven
31	1.3 Viden om den socialpædagogiske indsats på botilbud for domfældte udviklingshæmmede
31	1.3.1 De tidligere amters og de nuværende regioners erfaringsbaserede viden
34	1.4 Afrunding
37	2. Undersøgelsens forskningsdesign
37	2.1 Undersøgelsens formål, forskningsspørgsmål og forskningsmetode
38	2.2 Undersøgelsens dataindsamling og datamateriale
44	2.3 Undersøgelsens analysemodel
49	2.4 Den analytiske bearbejdningsproces
50	2.5 Afrunding
53	3. Bakkebo – en institutionsbeskrivelse
53	3.1 Beboergruppen
55	3.2 Medarbejdergruppen
56	3.3 Den socialpædagogiske ydelse
59	3.4 De fysiske rammer
62	3.5 Hverdagsstrukturen på Bakkebo
65	3.6 Beboernes beskæftigelsestilbud
66	3.7 Sammenfatning

67	4. Organisering af det socialpædagogiske arbejde
68	4.1 Den danske kvalitetsmodel – Sødissbakkes lokale instrukser
69	4.1.1. Individuelle planer
76	4.2 Det socialpædagogiske arbejde med individuelle planer i praksis
83	4.3 Dokumentation
84	4.3.1 Organiseringen af dokumentation i den daglige praksis
87	4.4 Sammenfatning
89	5. Opfattelse af målgruppen
90	5.1 Udviklingshæmmede – en diagnostisk forståelse
91	5.1.1 En kompleks målgruppe inddelt i to grupper
97	5.1.2 Psykiatriske lidelser
98	5.2 De domfældtes udviklingspotentialer
99	5.2.1 Udviklingskompetence – de bedre fungerende
100	5.2.2 Manglende udviklingskompetence
100	5.3 Problemforståelse
101	5.3.1 Manglende økonomisk formåen
102	5.3.2 Misbrugsproblemer
105	5.3.3 Adfærdsproblemer
108	5.3.4 En uhomogen gruppe
111	5.3.5. Fejlplaceret
113	5.4 De domfældtes ressourcer
113	5.4.1 Hjælpsomme og omsorgsfulde
115	5.4.2 Gode til at bede om hjælp og stille krav
118	5.5 Sammenfatning
121	6. Opfattelse af formål
121	6.1 En kriminalpræventiv formålsforståelse
124	6.2 Et manglende socialpolitisk formål
127	6.3 Sammenfatning
129	7. Opfattelse af den socialpædagogiske praksis
130	7.1 Gentle Teaching – den pædagogiske referenceramme
130	7.1.1 Gentle Teaching ifølge McGee m.fl.
133	7.1.2 Sødissbakkes institutionelle opfattelse af Gentle Teaching
136	7.1.3 Personalets opfattelse af Gentle Teaching

139	7.2 En Gentle-del og en Teaching-del
141	7.2.1. Knus og kram – et pædagogisk redskab
143	7.2.2 De individuelle planer – ”Teaching-delen”
145	7.3 Diverse metoder og tilgange
147	7.3.1 Et ønske om et misbrugsbehandlingsprogram
149	7.3.2 Selvbestemmelsesretten
152	7.3.3 At være selvkørende – ”at klare sig selv”
154	7.3.4 At være til rådighed
156	7.4 Misforståethed – konflikthåndtering
160	7.5. Sammenfatning
163	8. Opfattelse af de domfældtes udviklings- og læringsprocesser
163	8.1 Positive forandringsforløb
165	8.2 Uhensigtsmæssige forandringsforløb
166	8.3 Uforklarlige forandringsforløb
168	8.4 Sammenfatning
169	9. Konklusioner
171	9.1 Målgruppen – de domfældte udviklingshæmmede
174	9.2 Formålet med indsatsen
176	9.3 Socialpædagogikken – den kriminalpræventive indsats
179	9.4 De domfældtes udviklings- og læringsprocesser
180	9.5 Indsatsen – og dennes udfordringer
182	9.6 Afrunding – en socialpædagogisk indsats i et dilemmafyldt handlerum
185	Efterskrift
189	Litteratur
194	Bilag

FORORD

I denne rapport, *Domfældte voksne med udviklingshæmning*, formidles resultaterne af en undersøgelse af den socialpædagogiske indsats på botilbuddet Bakkebo, som er Region Nordjyllands specialiserede botilbud til voksne udviklingshæmmede med dom. I rapporten formidles undersøgelsens samlede viden i forhold til, hvordan den socialpædagogiske indsats på Bakkebo tilrettelægges og praktiseres som en kriminalpræventiv indsats, som har til hensigt at forebygge, at de domfældte beboere begår nye lovovertrædelser.

Undersøgelsen er en del af forskningsprojektet *En Fremtid uden Dom*, som er et samfinansieret projekt mellem Region Nordjylland, Region Midtjylland, Aarhus Kommune, Jysk Socialforsknings- og Evalueringssamarbejde (JYFE) og forskere fra Institut for Sociologi og Socialt Arbejde på Aalborg Universitet. Forskningsprojektet har til formål at undersøge og beskrive socialpædagogiske indsatser på botilbud for voksne personer med kognitive, mentale og kommunikative funktionsevnenedsættelser, som enten har en dom eller er kriminalitetstruet. Det samlede forskningsprojekt består af tre selvstændige undersøgelser af det socialpædagogiske arbejde på tre botilbud. De tre botilbud, som det samlede forskningsprojekt undersøger, er:

- Hinnerup Kollegiet, afd. Højskolebakken v. Region Midtjylland (Breumlund & Hansen, 2013 & 2014)
- Snåstrup Vestergaard v. Aarhus Kommune (Ringø, 2014 og Breumlund & Hansen, 2014)
- Sødisebakke, afd. Bakkebo v. Region Nordjylland (Rømer, 2015)

I denne rapport formidles resultaterne fra en undersøgelse på botilbuddet Bakkebo, som er et botilbud for otte voksne mennesker med betydelig og varigt nedsat fysisk og psykisk funktionsevne – det vil sige udviklingshæmmede – som har en strafferetslig domskendelse til anbringelse eller tilsyn på institution for begåelse af strafbare lovovertrædelser som eksempelvis vold, røveri, seksuelle overgreb, brandstiftelse eller andre personfarlige overgreb. Organisatorisk udgør Bakkebo et selvstændigt botilbud på Region Nordjyllands samlede bo- og aktivitetstilbud for voksne med betydelig og varigt nedsat fysisk og psykisk funktionsevne, Sødisebakke. Sødisebakke rummer i alt ti specialiserede botilbud, et samværs- og aktivitetstilbud, fire serviceafdelinger og en tværgående stab af sundheds- og udviklingsfaglige konsulenter. På Sødisebakke bor der 122 personer med udviklingshæmning og autisme, og hertil er der en medarbejderstab på ca. 450 medarbejdere. Historisk er Sødisebakke en åndssvageanstalt, ”Anstalten Mariager”, som siden 1940 har udviklet sig fra en forsorgsinstitution, der fokuserede på en plejende indsats, til i dag at udgøre et socialpædagogisk bo-, samværs- og aktivitetstilbud, der indrager pædagogiske udviklingsmuligheder. I 2007 vedtog Sødisebakkes ledelse Gentle Teaching som Sødisebakkes overordnede pædagogiske referenceramme, som alle afdelinger skal tage afsæt i ved tilrettelæggelsen og udøvelsen af deres indsatser uanset målgruppe.

Nærværende undersøgelse af den socialpædagogiske indsats på Bakkebo er etableret på baggrund af Region Nordjyllands ønske om at undersøge den socialpædagogiske praksis på Bakkebo, efter at man med implementeringen af Sødisebakkes overordnede pædagogiske referenceramme, Gentle Teaching, har erfaret et markant fald af magtanvendelser på Bakkebo. Ønsket er at generere forskningsmæssige beskrivelser og analyser af, hvordan man med afsæt i Gentle Teaching har tilrettelagt og udøvet den socialpædagogiske praksis på Bakkebo.

Med afsæt i Region Nordjyllands ønske har nærværende undersøgelse af tilbuddet Bakkebo haft til formål at undersøge: *hvordan den socialpædagogiske indsats på Bakkebo tilrettelægges og udøves som en kriminalpræventiv behandlingsindsats, der har som formål at skabe forandringer hos de domfældte beboere, således at disse ikke begår nye lovovertrædelser.*

Undersøgelsen af det socialpædagogiske arbejde på Bakkebo har været tilrettelagt som et kvalitativt studie med anvendelse af kvalitative interviews af det pædagogiske personale på Bakkebo samt observationer af Bakkebos hverdagspraksis. Rapporten formidler resultaterne af det empiriske feltstudie i form af beskrivelser og analyser af feltstudiets empiriske materiale, og bidrager således med viden om, hvordan den socialpædagogiske indsats på Bakkebo er tilrettelagt og udøves som en kriminalpræventiv indsats over for en gruppe af beboere, som ikke er anbragt efter egen fri vilje, men på baggrund af en stafferetslig domskendelse.

Rapporten er struktureret således, at kapitel 1 indledes med en præsentation af undersøgelsesfeltet i form af viden om målgruppen og indsatsen, som rapporten omhandler. Endvidere præsenteres indsatsens rammebetingelser, herunder særligt de lovgivningsmæssige rammer, som Bakkebo er underlagt i forhold til, at Bakkebos beboere er anbragt med dom.

I kapitel 2 præsenteres undersøgelsens formål og forskningsspørgsmål, samt undersøgelsens forskningsmetodiske grundlag og analysestrategi.

I kapitel 3 indledes analysen af Bakkebos socialpædagogiske indsats med en beskrivelse af Bakkebos institutionelle rammer. Formålet er at give indblik i de fysiske rammer og betingelser, inden for hvilke Bakkebos socialpædagogiske hverdagsindsats tilrettelægges og udføres.

I kapitel 4 beskrives det, hvordan Bakkebos socialpædagogiske arbejde organiseres og tilrettelægges som en kriminalpræventiv indsats med udgangspunkt i den Danske Kvalitetsmodel.

I kapitel 5 belyses personalets opfattelse af beboergruppen. Det illustreres, hvordan personalet karakteriserer beboergruppen, for at give indblik i personalets syn på målgruppen, det vil sige de problemer og ressourcer, personalet tillægger målgruppen i forhold til at kunne skabe positive forandringer hos de enkelte domfældte beboere, således at disse ikke begår nye lovovertrædelser.

I kapitel 6 belyses det, hvordan personalet beskriver og forstår, hvad formålet med den socialpædagogiske indsats på Bakkebo er – og hvad de arbejder hen i mod i den daglige praksis og, ikke mindst, hvordan de opfatter, at beboernes fremtid ser ud.

I kapitel 7 demonstreres personalets opfattelse af den socialpædagogiske praksis, herunder hvordan Gentle Teaching danner grundlag for indsatsens pædagogiske tilgang, samt hvilke andre metoder og tilgange, der pædagogisk anvendes i forhold til at arbejde kriminalpræventivt med de domfældte beboere og de specifikke problemer, som ifølge personalet kendetegner målgruppen.

I kapitel 8 formidles analysen af personalets opfattelse af de forandringsforløb, domfældte beboere anbragt på Bakkebo har gennemgået, samt de faktorer, som ifølge personalet kan have påvirket beboeres enten positive eller uhensigtsmæssige forandringsforløb.

I kapitel 9 sammenfattes de enkelte analysekapitler i forhold til at konkludere, hvordan den socialpædagogiske indsats på Bakkebo tilrettelægges og udøves som en kriminalpræventiv indsats. Herunder også, hvilke udfordringer personalet på Bakkebo står over for fremtidigt.

Undersøgelsen af Bakkebos socialpædagogisk indsats er finansieret af Region Nordjylland, Jysk Socialforsknings- og Evalueringsamarbejde (JYFE) og Aalborg Universitet, Institut for Sociologi og Socialt Arbejde, og etableret som et praksisforskningsprojekt i form af et tæt samarbejde med ledelsen og personalet på Bakkebo. En stor tak skal lyde til både beboere, personale og ledelse på Bakkebo for imødekommenhed og engagement i forbindelse med mit feltstudie på Bakkebo. Også tak til arbejdsgruppen, bestående af afdelingsleder, psykolog og to medarbejdere, for konstruktiv sparring undervejs i undersøgelsesprocessen. Ligeledes tak til Sødissbakkens forstander og viceforstander for kommentering af rapporten.

Undersøgelsen er gennemført af ph.d. studerende Mette Rømer ved Institut for Sociologi og Socialt Arbejde, Aalborg Universitet, som har an-

svaret for indholdet af rapporten og dens konklusioner. Undersøgelsen på Sødisebakke, afd. Bakkebo, er en del af et ph.d.-forløb, som afsluttes i 2015.

Mette Rømer
Aalborg Universitet, 2014

1. INDLEDNING

I Danmark modtager voksne personer med udviklingshæmning ikke dom med fængselsstraf til følge, når de af retten modtager dom for begåelse af en eller flere kriminelle lovovertrædelser. På baggrund af deres mangelfulde kognitive, sproglige, motoriske og sociale evner og færdigheder fritages udviklingshæmmede lovovertrædere for straf med fængsling til følge. I stedet for fængselsstraf modtager disse en social foranstaltningsdom, som enten indebærer anbringelse på et § 108 botilbud jf. Lov om Social Service (i det følgende; Serviceloven), eller tilsyn i eget hjem med mulighed for anbringelse på et § 108 botilbud. Det strafferetslige formål med at idømme lovovertrædere med udviklingshæmning foranstaltningsdomme til anbringelse eller tilsyn på et botilbud er, at de såkaldte domfældte udviklingshæmmede skal underkaste sig en kriminalpræventiv behandling med det formål at forebygge, at de begår ny kriminalitet.

Denne rapport formidler resultaterne af en kvalitativ undersøgelse af den socialpædagogiske indsats på Bakkebo, et § 108 botilbud for domfældte udviklingshæmmede. Undersøgelsens primære fokus er på, *hvor-
dan den socialpædagogiske indsats på Bakkebo tilrettelægges og udøves som en kriminalpræventiv indsats.*

Som introduktion til undersøgelsen og dennes resultater præsenterer dette indledende kapitel undersøgelsesfeltet. Første underafsnit, *1.1; Målgruppen – de domfældte udviklingshæmmede*, karakteriserer ud fra et strafferetligt perspektiv målgruppen, de domfældte udviklingshæmmede. Det præsenteres, hvilke personer, der strafferetligt modtager en foranstaltningsdom. Dette efterfølges af en præsentation af den viden, vi har om omfanget af målgruppen, samt den generelle viden, der eksisterer om målgruppen.

Det andet underafsnit, 1.2; *Den socialpædagogiske indsats på botilbud*, præsenterer, hvordan Straffeloven pålægger det sociale system at håndhæve de sociale foranstaltningsdomme, som udviklingshæmmede lovovertrædere idømmes – og følgelig, hvad den socialpædagogiske opgave består i og inden for hvilke lovgivningsmæssige rammebetingelser det pædagogiske personale på botilbud skal udøve den kriminalpræventive indsats, som Straffeloven pålægger personalet at praktisere.

Det tredje underafsnit, 1.3; *Viden om den socialpædagogiske indsats på botilbud for domfældte udviklingshæmmede*, præsenterer den viden, vi har om indsatsområdet.

1.1 MÅLGRUPPEN

– DE DOMFÆLDTE UDVIKLINGSHÆMMEDE

Personer med udviklingshæmning betegnes langt fra entydigt. Historisk er personer med udviklingshæmning blevet kaldt for åndssvage, evnesvage, tosser, imbecile, idioter m.m. I dag er Servicelovens formelle betegnelse ”personer med varigt nedsat fysisk og psykisk funktionsevne”, og Straffelovens betegnelse er ”mentalt retarderede personer”. Igennem hele rapporten bruges betegnelsen *udviklingshæmmede* om undersøgelsens målgruppe. Målgruppen for nærværende undersøgelse er de domfældte udviklingshæmmede, det vil sige gruppen af voksne udviklingshæmmede, som strafferetsligt har modtaget en social foranstaltningsdom for begåelse af en eller flere lovovertrædelser. Som grundlag for at indkredse, hvem målgruppen består af, præsenteres i det følgende Straffelovens definition af, hvilke personer, der karakteriseres som udviklingshæmmede – samt baggrunden for, hvorfor udviklingshæmmede lovovertrædere ikke idømmes almindelig fængselsstraf.

1.1.1 Udviklingshæmmede lovovertrædere i et strafferetsligt perspektiv

Straffeloven bygger sin klassificering af udviklingshæmning på det officielle diagnosesystem, World Health Organizations internationale diagnoseliste, ICD-10. I henhold til ICD-10's diagnostiske kriterier karakteriserer Straffeloven det at være udviklingshæmmet som:

”... en tilstand af forsinket eller mangelfuld udvikling af evner og funktionsniveau, som normalt viser sig i løbet af barndommen, og som bidrager til det samlede intelligensniveau, det vil sige de kognitive, sproglige, motoriske og sociale evner og færdigheder”.¹

Udviklingshæmning er ifølge Straffelovens opfattelse en diagnose, som tildeles et individ, der igennem et længere forløb har vist symptomer på en forsinket eller mangelfuld nedsat kognitiv, sproglig, motorisk eller social funktionsevne.² Dette er funktionsevner, som tilsammen bidrager til en persons samlede intelligensniveau, som kan vise sig i forskellige grader hos de enkelte udviklingshæmmede i forhold til den enkeltes evne til at kommunikere, tilpasse sig omgivelserne, klare sig socialt samt omfanget af behov for støtte og hjælp for at klare personlige fornødenheder, følge en skolegang, varetage en beskæftigelse m.v. De forskellige grader af udviklingshæmning illustreres i boks 1.1.

ICD-10 GRADER AF UDVIKLINGSHÆMNING	
Lettene grad:	IQ-område 50-69. Medfører sædvanligvis indlæringsvanskeligheder i skolen. Mange voksne kan arbejde, klare sig socialt og bidrage til samfundet.
Middelsvær grad:	IQ-område 35-49. De fleste kan i nogen grad klare personlige fornødenheder. Voksne behøver støtte for at klare sig i samfundet.
Sværere grad:	IQ-område 20-34. Behøver vedvarende støtte og hjælp
Sværeste grad:	IQ-område under 20. Kan ikke klare fornødenheder, kontinens, kommunikation eller mobilitet. Kræver vedvarende pleje.
<i>Kilde: WHO 2010</i>	

Boks 1.1: Grader af Udviklingshæmning, ICD-10 (WHO, 2010)

¹ WHO (2010)

² Det, der kendetegner ICD-10 som diagnosesystem, er, at diagnoser såsom udviklingshæmning tildeles på baggrund af symptomer og forløb – ikke årsagsforhold. I forhold til tildeling af diagnoser i henhold til ICD-10 er det værd at kommentere, at eventuelle årsagsforhold i de sociale omgivelser, der kunne fremprovokere symptomerne på eksempelvis udviklingshæmning, ikke tages i betragtning – således som det gør sig gældende for den såkaldte ”nye målgruppe” inden for gruppen af domfældte udviklingshæmmede (se afsnit 5.1.1).

Med afsæt i ICD-10s diagnostiske kriterier bygger Straffelovens målgruppeopfattelse på en forståelse af, at domfældte udviklingshæmmede er udviklingshæmmede lovovertrædere, som har en nedsat IQ på under 70, der betyder, at de pga. deres nedsatte intelligens ikke har forudsætninger for at påtage sig et straffeansvar for deres kriminelle gerninger, og dermed findes uegnet til straf med afsoning i fængsel sammen med normalt begavede lovovertrædere. Det at påtage sig et straffeansvar forudsætter ifølge tænkningen bag den danske Straffelov, at en lovovertrædelse kan regnes for at være forsætligt begået af gerningsmanden, og at denne person har en vis grad af personlig udvikling og psykisk normalitet.³ Sådanne krav kan udviklingshæmmede ikke leve op til. De har ifølge Straffeloven ikke forudsætninger for at erkende en situation eller en handlings beskaffenhed eller for at blive motiveret af samfundets normer på samme måde som normalt begavede kriminelle.⁴ Derfor bygger den danske Straffelov på det princip, at straf til udviklingshæmmede lovovertrædere med fængsling til følge i langt de fleste tilfælde er meningsløst.⁵

I det følgende skal vi se nærmere på omfanget af domfældte udviklingshæmmede, herunder at der de senere år er forekommet en stigning i antallet af udviklingshæmmede, der idømmes en social foranstaltningsdom.

1.1.2 Viden om omfanget af domfældte udviklingshæmmede

På baggrund af kriminalregistret ved vi, at gruppen af domfældte udviklingshæmmede udgør en lille, men stigende gruppe i det danske samfund. I henhold til Justitsministeriets årlige evalueringer af antallet af nye foranstaltningsdomme i perioden 2003 til 2011, fremgår det, at antallet af udviklingshæmmede, som idømmes foranstaltningsdomme, er steget fra 52 til 140.⁶

3 Danske Regioner (2010:11)

4 Danske Regioner (2010:11)

5 Danske Regioner (2010:11)

6 Justitsministeriets Forskningskontor (2004: 24 & 2012:3)

Fra en belægsundersøgelse foretaget af Justitsministeriets Forskningskontor i 2010 ved vi endvidere, at der i januar 2010 var 402 voksne udviklingshæmmede personer, som var underkastet en social foranstaltning i Danmark.⁷ Ud af de 402 udviklingshæmmede viste belægsundersøgelsen, at de 83 var anbragt på et § 108 botilbud på baggrund af en domsanbringelse. Antallet af udviklingshæmmede anbragt på botilbud er dog højere, idet antallet af tilsynsanbragte ikke er indberegnet. Da vi fra belægsundersøgelsen ved, at det samlede antal tilsynsdømte i 2010 var 247, er det samlede antal af domsanbragte (83) og tilsynsanbragte (247) på åbne botilbud i januar 2010 mellem 83 og 330.

I Danmark bliver antallet af mennesker med udviklingshæmning ikke registreret. Men ud fra tidligere registreringer, danske undersøgelser og opgørelser fra andre lande skønner Socialstyrelsen, at der er omkring 50.000 i Danmark, der har udviklingshæmning.⁸ De 402 domfældte udviklingshæmmede i januar 2010, udgør således en lille andel på 0,008 % af de udviklingshæmmede i Danmark.

Ifølge Socialstyrelsen var der i 2010 i alt 483 § 108 botilbud i Danmark, og tilsammen havde de 11.166 døgnpladser.⁹ Omfanget af § 108 botilbud og døgnpladser for domfældte udviklingshæmmede udgør således et lille indsatsområde inden for det samlede område af botilbud til mennesker med betydelig og varigt nedsat fysisk og psykisk funktionsevne.

På baggrund af viden fra belægsundersøgelsen om antallet af domfældte udviklingshæmmede i januar 2010, ved vi, at den hyppigste kriminalitet begået blandt de 402 domfældte var brandstiftelse.¹⁰ I alt 19 % af de 402 domfældte var dømt for brandstiftelse. Den anden hyppigste

7 Justitsministeriets Forskningskontor (2010)

8 Socialstyrelsen (2014a)

9 Der henvises til tal fra september 2010, som er baseret på en opgørelse over indberetninger, som de enkelte kommunale myndigheder i Danmark har godkendt og rapporteret til Tilbudsportalen. Foruden det nævnte antal af § 108 botilbud og antallet af disses samlede døgnpladser, forekom antallet af § 107 botilbud at være 736 med tilsammen 9553 døgnpladser til mennesker med betydelig og varigt nedsat fysisk og psykisk funktionsevne (Socialstyrelsen, 2014b).

10 Justitsministeriets Forskningskontor (2010:25)

dom var vold mod tjenestemand (17 %). Den tredje- og fjerdehyppigste form var henholdsvis simpel vold (13 %) og røveri (10 %).¹¹ Hvorvidt de domfældte er dømt for eventuelt at have begået vold eller truet det pædagogiske personale på botilbud, siger tallene intet om. Sammenlagt havde 90 % af de domfældte udviklingshæmmede i 2010 en dom for begåelse af personfarlige forbrydelser, det vil sige incest, voldtægt, samleje med barn, blufærdighedskrænkelser, vold mod tjenestemand, manddrab, forsøg på manddrab, simpel vold, alvorligere vold, særlig alvorlig vold, vold og trusler i øvrigt, brandstiftelse i øvrigt eller røveri.

1.1.3 Viden om domfældte udviklingshæmmede

Når det gælder domfældte udviklingshæmmede, er vores viden generelt sparsom, da forskning i forhold til målgruppen er mangelfuld. Dog gennemførte Holst og Lystrup en demografisk undersøgelse i 2013 blandt 83 udviklingshæmmede, som i perioden 1.11.2001 – 31.12.2010 var blevet dømt for brandstiftelse.¹² På baggrund heraf ved vi, at gruppen af udviklingshæmmede brandstiftere ofte har andre komplekse problemstillinger end blot funktionsevnenedsættelsen *udviklingshæmning*. Specifikt påviser undersøgelsen:

- at cirka halvdelen har andre psykiatriske diagnoser ud over udviklingshæmning,
- at de ofte kommer fra hjem med sociale problemer såsom stofmisbrug, seksuelt misbrug, vold og omsorgssvigt,
- at de ofte kommer fra større familier med lav økonomisk status,
- at de ofte er mænd og etnisk danske,
- at de ofte har en problematisk skolegang bag sig.¹³

Undersøgelsens analyse af brandstifternes bevæggrunde og motiver for at anstifte brand viser, at der inden for gruppen af udviklingshæmmede findes tre typer af bevæggrunde for at anstifte brand: hærværk, kom-

¹¹ Justitsministeriets Forskningskontor (2010)

¹² Holst & Lystrup (2013)

¹³ Holst og Lystrup (2013)

munikation og/eller fascination. Desuden viser undersøgelsen, at den typiske årsag til, at de domfældte har antændt ild, er et ønske om kommunikation. Specifikt fremviser undersøgelsen, at i alt 80 % antænder ild som følge af kommunikative vanskeligheder – især i pressede situationer.¹⁴ Størstedelen af gruppen af udviklingshæmmede brandstiftere anvender det at anstifte ild som et middel til at kommunikere følelser.¹⁵ Undersøgelsens resultater bekræfter internationale forskningsfund vedrørende baggrunde og motiver for brandstiftelse hos udviklingshæmmede voksne.¹⁶

Ifølge de Danske Regioner udgør domfældte udviklingshæmmede en gruppe, som på grund af deres kommunikationsvanskeligheder og eventuelle andre psykiatriske sindslidelser er svære at tackle for det pædagogiske personale på botilbuddene, og som følge heraf er i risiko for at ende i et enkeltmandsprojekt.¹⁷ I det følgende præsenteres indsatsen over for den bredere gruppe af domfældte udviklingshæmmede på botilbud.

1.2 DEN SOCIALPÆDAGOGISKE INDSATS PÅ BOTILBUD

Når domfældte udviklingshæmmede anbringes på et § 108 botilbud, såsom Bakkebo, anbringes de på et bosted, hvor der i modsætning til fængsler ikke er ”fængelsmure”, det vil sige, at der ikke er låse på dørene, synlige tremmer for vinduerne eller hegn om matriklen. Et § 108 botilbud er et bosted, hvor ”fængelsmurene” er erstattet af en øget pædagogisk tilsynsforpligtigelse for bostedets personale, som hovedsageligt består af uddannede pædagoger og pædagogmedhjælpere.

I det følgende præsenteres de domsvilkår, som de domfældte udviklingshæmmede, såsom Bakkebos beboere, er idømt af retten, samt hvilken betydning, de domfældtes domsvilkår har for måden, hvorpå det socialpædagogiske personale på botilbuddene er pålagt at praktisere dets indsats. Afsnittet har til formål at karakterisere de domsvilkår, som Bakkebos beboere er anbragt på, samt indkredse, hvad den socialpædago-

14 Holst og Lystrup (2013)

15 Holst og Lystrup (2013)

16 Holst og Lystrup (2013)

17 De Danske Regioner (2010)

giske opgave består i som følge af de domfældte foranstaltningsdomme. Afsnittet afsluttes med at karakterisere de lovgivningsmæssige rammer, inden for hvilke personalet skal udføre dets praksis, samt den viden, vi har, om socialpædagogiske indsatser på botilbud for domfældte udviklingshæmmede.

1.2.1 Foranstaltningsdomme

Juridisk er domfældte udviklingshæmmede anbragt på botilbud, fordi de af retten er idømt dom i henhold til Straffelovens § 16 og § 68. Som det illustreres i det følgende, er Straffelovens § 16 den lovbestemmelse, der fritager de domfældte udviklingshæmmede for straf, og § 68 er den lovbestemmelse, som foreskriver, at domfældte udviklingshæmmede, som er fritaget for straf jf. § 16, idømmes dom til social foranstaltning med det formål at forebygge nye lovovertrædelser:

§ 16. Personer, der på gerningstiden var utilregnelige på grund af sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles hermed, straffes ikke. Tilsvarende gælder personer, der var mentalt retarderede i højere grad.

Stk. 2. Personer, der på gerningstiden var mentalt retarderede i lettere grad, straffes ikke, medmindre særlige omstændigheder taler for at pålægge straf. Tilsvarende gælder personer, der befandt sig i en tilstand, som ganske må ligestilles med mental retardering.

§ 68. Hvis en tiltalt frifindes for straf i medfør af § 16, kan retten træffe bestemmelse om anvendelse af andre foranstaltninger, der findes egnede for at forebygge yderligere lovovertrædelser. Såfremt mindre indgribende foranstaltninger som tilsyn, bestemmelser vedrørende opholdssted eller arbejde, afvænningsbehandling, psykiatrisk behandling m.v. ikke findes tilstrækkelige, kan det bestemmes, at den pågældende skal anbringes i hospital for sindslidende, i institution for personer med vidtgående psykiske handicap eller under tilsyn med mulighed for administrativ anbringelse eller i egnet hjem eller institution til særlig pleje eller forsorg.

Som det fremgår af Straffelovens § 68, kan udviklingshæmmede lovovertrædere idømmes forskellige typer af foranstaltningsdomme alt afhængig af arten af den kriminalitet, en sigtet udviklingshæmmede har begået.

I en meddelelse fra 2007 uddyber Rigsadvokaten de forskellige typer af foranstaltningsdomme, som en udviklingshæmmet lovovertræder kan idømmes. For at indkredse baggrunden for, hvem Bakkebos beboere er, præsenteres de forskellige typer af foranstaltningsdomme i boks 1.2. Det skal noteres, at de nævnte forskellige typer af foranstaltninger ikke er udtømmende, idet en foranstaltningsdom altid vil være individuelt tilrettelagt af retten¹⁸.

TYPER AF FORANSTALTNINGSDOMME

Type 1: Dom til anbringelse i sikret afdeling for personer med vidtgående psykiske handicap

Denne foranstaltning er beregnet på udviklingshæmmede personer, der må anses som udtalt farlige og derfor frembyder nærliggende risiko for personfarlige handlinger. Dommen indebærer, at den pågældende anbringes på den sikrede afdeling på Kofoedsminde. Normalt fastsættes der i disse sager ingen længstetid.

Type 2: Dom til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap, således at domfældte efter bestemmelse fra kommunen kan overføres til sikret afdeling (kombinationsdom)

Denne foranstaltning indebærer, at den domfældte anbringes i institution med døgnovervågning. Denne påstand anvendes typisk over for udviklingshæmmede, der har begået personfarlig kriminalitet i form af f.eks. brandstiftelse, røveri, voldtægt eller vold, og hvor det skønnes, at den udviklingshæmmede person har behov for konstant overvågning, og at der er risiko for ny

¹⁸ Rigsadvokatens meddelelse nr. 5 af 12. juli 2007

personfarlig kriminalitet, således at den udviklingshæmmede person i givet fald hurtigt skal kunne overføres til sikret afdeling. Overførsel til sikret afdeling kræver ikke rettens godkendelse. Dommen kan være uden længstetid eller med en længstetid på 5 år.

Type 3: Dom til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap

Denne foranstaltning indebærer, at den domfældte anbringes i institution med døgnovervågning (det vil sige døgnet rundt inkl. vågen nattevagt). Dommen anvendes typisk over for udviklingshæmmede, der har begået personfarlig kriminalitet i form af f.eks. brandstiftelse, røveri, voldtægt eller vold, og hvor det skønnes, at den mentalt retarderede har behov for konstant overvågning. Dommen kan være uden længstetid eller med en længstetid på 5 år.

Type 4: Dom om tilsyn af kommunen, således at domfældte efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelse om ophold og arbejde, og således at tilsynsmyndigheden kan træffe bestemmelse om anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap

Denne foranstaltning anvendes i sager, hvor det må påregnes, at en social indsats i form af tilsyn kan være tilstrækkelig, men hvor der kan opstå behov for, at den udviklingshæmmede skal anbringes i institution. Påstanden forhindrer ikke, at den domfældte anbringes i institution med døgnovervågning. Dommen kan suppleres, f.eks. med et vilkår om psykiatrisk behandling, der også giver mulighed for lægelig godkendt behandling mod misbrug. Anbringelse i institution i henhold til en sådan dom sker ved administrativ beslutning. Den kræver med andre ord ikke rettens godkendelse. Dommen kan lyde på op til tre års tilsyn.

Type 5: Dom om tilsyn af kommunen, således at domfældte efterkommer tilsynsmyndighedernes bestemmelse om ophold og arbejde

Denne foranstaltning anvendes over for udviklingshæmmede, der skønnes at have behov for social støtte i dagligdagen. Dommen kan eventuelt suppleres med særlige vilkår om psykiatrisk behandling, der også giver mulighed for lægelig godkendt behandling mod misbrug. Dommen kan være uden længstetid eller med en længstetid på 5 år.

Kilde: Rigsadvokatens meddelelse nr. 5 af 12. juli 2007

Boks 1.2: Typer af foranstaltningsdomme

For Bakkebos domfældte beboere gælder det, at disse er anbragt på baggrund af en domsanbringelse (domstype 2 eller 3) eller en administrativ anbringelse i forlængelse af en tilsynsdom (domstype 4). Bakkebos beboere udgør således den gruppe af udviklingshæmmede lovovertrædere, som af retten er idømt dom til anbringelse eller tilsyn på et botilbud inden for det sociale system – et § 108 botilbud.

1.2.2 Den socialpædagogiske opgave inden for de strafferetslige rammer

Når en dommer i retten idømmer en udviklingshæmmede en social foranstaltningsdom, pålægger retten det sociale system at effektuere de domfældtes domme inden for Servicelovens gældende rammer. Inden for det sociale system er det de danske kommuner, der er de myndighedsansvarlige for at fuldbyrde de domfældtes domme. De danske kommuner er beslutningstagende for, hvor en domsanbragt skal anbringes, og om en tilsynsdom skal anbringes på et botilbud eller modtage tilsyn i eget hjem.

I praksis udgør det pædagogiske personale på de respektive § 108 botilbud det sociale systems udøvende led. Dette betyder, at det er det pædagogiske personale, som effektuerer de domfældtes domsbetingelser, hvad

enten en domfældt er anbragt på baggrund af en tilsyns- eller anbringelsesdom. De domfældte beboeres domsvilkår betyder med andre ord, at den socialpædagogiske opgave består i at håndhæve de frihedsberøvendende forhold, som strafferetsligt står foreskrevet i de domfældtes domme. Dette indebærer:

- at forebygge nye lovovertrædelser,
- at døgnovervåge de domfældte beboere,
- at administrere de domfældtes udgangsbegrænsninger,
- at føre kontrol over de domfældtes respektive udgangstilladelser,
- at ledsage de domfældte ved ledsagede udgangstilladelser,
- at føre udgangsprotokol (journal) over de domsanbragtes udgangstilladelser, som kan være med eller uden ledsagelse,
- at tilbageholde domsanbragte, som forsøger at rømme fra botilbuddet uden udgangstilladelse,¹⁹
- at fuldbyrde eventuelle domsvilkår, som kan være foreskrevet i de domfældtes individuelle domme.

I praksis pålægger Straffeloven således det pædagogiske personale på Bakkebo den kriminalpræventive opgave at forebygge, at de domfældte begår nye lovovertrædelser samt at sikre, at de domsanbragte beboere ikke forlader botilbuddet, medmindre disse er under ledsagelse af personalet. Hvis en domfældt beboer forsøger at rømme fra Bakkebo uden udgangstilladelse, er personalet jf. Straffeloven forpligtiget til at tilbageholde den domfældte. Lykkes det ikke personalet at tilbageholde en domfældt, som forsøger at rømme fra botilbuddet, skal personalet anmelde til politiet, at en domsanbragt har forladt Bakkebo uden udgangstilladelse.²⁰ Hvis en domfældt beboer har fået udgangstilladelse af statsadvokaten eller den kommunale myndighed jf. Straffelovens bekendtgørelse om udgangstilladelser m.v. til personer, der er anbragt i hospital eller institution strafferetsligt – dette kan eksempelvis være i forhold til domfældtes besøg eller overnatninger hos pårørende eller lignende – så er det ligeledes

¹⁹ NDU (2010)

²⁰ Hjemmelsgrundlaget for det socialpædagogiske personale til at tilbageholde en domsanbragt udviklingshæmmet er nødværgeretten i straffelovens § 13, stk. 3. samt Rigsadvokatens skrivelse af 22. januar 2009 (NDU, 2010:54).

personalets opgave at administrere de domfældtes udgangstilladelser, det vil sige føre kontrol med de domfældtes udgangsbegrænsninger. Retten kan endvidere forpligtige det pædagogiske personale til at fuldbyrde eventuelle domsvilkår, som kan være indskrevet i de enkeltes domme. Dette kan eksempelvis være et vilkår om, at en domfældt skal undergå misbrugsbehandling, særlig medicinsk behandling såsom antabus eller lignende.

Sammenfattende består den socialpædagogiske opgave på botilbud for domfældte udviklingshæmmede dels i at administrere de domfældtes udgangstilladelser og dels i at iværksætte en kriminalpræventiv behandling, der skal danne grundlag for at fraholde de domfældte i at begå nye lovovertrædelser.

1.2.3 Indsatsens rammer ifølge Serviceloven

Da § 108 botilbud drives i henhold til Serviceloven, er personalet på botilbuddene pålagt at håndhæve de domfældtes frihedsberøvende restriktioner inden for Servicelovens gældende rammer, hvilket vil blive præsenteret i det følgende. Grundlæggende er Serviceloven den lov i Danmark, som skal tilbyde serviceydelser til mennesker med udviklingshæmning, der har behov for hjælp som følge af nedsat fysisk og psykisk funktionsevne. Et § 108 tilbud er Servicelovens tilbud til voksne udviklingshæmmede, som har behov for et længerevarende ophold på grund af omfattende behov for hjælp til almindelige, daglige funktioner eller pleje, omsorg eller behandling, og som har til formål via socialpædagogisk omsorg, støtte, rådgivning og behandling at fremme den enkelte beboers muligheder for at klare sig selv eller lette den daglige tilværelse og dermed forbedre livskvaliteten.

Brugerinddragelse

Tankegangen bag Serviceloven er, at brugere, der modtager tilbud, så vidt som muligt skal inddrages i tilrettelæggelsen af tilbuddet, da de har ret til at bestemme over eget liv. Dette betyder, at personalet på Bakkebo er forpligtiget til at tilrettelægge dets indsats så vidt muligt i samarbejde med de enkelte beboere i forhold til, hvad disse selv kan klare ud fra deres for-

udsætninger. I henhold til Servicelovens formålsbestemmelse i § 1 om, at den sociale indsats på botilbud er et tilbud, betyder det, at de pædagogiske medarbejdere på § 108 botilbud ikke har lovgivningsmæssig lovhjemmel til tvinge de domfældte udviklingshæmmede til at underkaste sig den kriminalpræventive indsats, som de domfældte af retten er dømt til at underkaste sig. I tilfælde, hvor domfældte siger nej til at underkaste sig den kriminalpræventive behandling, de ellers er dømt til at underkaste sig, har det socialpædagogiske personale ikke lovhjemmel i Serviceloven til at påtvinge en domfældt til at underkaste sig behandlingen. Der forekommer ikke lovhjemmel i Servicelovens § 124 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten til at begå indgreb i de domfældtes selvbestemmelsesret med anvendelse af fysisk magt, med mindre, at det er absolut nødvendigt, eksempelvis at den enkelte er til fare for sig selv eller andre.

Indgrebsmuligheder

Under særlige forudsætninger kan det socialpædagogiske personale af den kommunale myndighed blive pålagt at begå indgreb i de domsbragtes selvbestemmelsesret. Dette kan ske i henhold til Servicelovens kapitel 24a om fuldbyrdelse af strafferetlige foranstaltninger, som fastsætter, at den kommunale myndighed eller lederen af de respektive botilbud kan forpligtige det socialpædagogiske personale til at anvende en af de fire indgrebsmuligheder i de domfældtes selvbestemmelsesret, hvis det skønnes at være nødvendigt af ordens- og sikkerhedsmæssige hensyn. Den kommunale myndighed eller lederen af de respektive botilbud kan beslutte, at det socialpædagogiske personale skal begå et af de fire indgreb, som står påskrevet i Servicelovens kapitel 24a, § 137 g – § 137 j. De fire indgrebsmuligheder illustreres i boks 1.3.

DE ENKELTE INDGREG

Indskrænkning i den anbragtes adgang til internet og telefon

§ 137 g. Der kan uden retskendelse træffes afgørelse om, at den anbragtes brug af telefon og internet i et konkret tilfælde skal påhøres eller overvåges, når dette skønnes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet.

Stk. 2. Der kan uden retskendelse træffes afgørelse om, at den anbragtes adgang til at benytte telefon og internet afbrydes eller forhindres, hvis det er nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet.

Stk. 3. Den anbragtes kommunikation med offentlige myndigheder, advokater, værger eller bistandsværger kan dog hverken påhøres, overvåges, afbrydes eller forhindres.

Undersøgelse af den anbragtes opholdsrum og ejendele

§ 137 h. For anbragte i boformer, jf. § 108, kan der uden retskendelse træffes afgørelse om undersøgelse af den anbragtes opholdsrum og ejendele, når dette skønnes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet. Der skal altid deltage mindst to ansatte ved undersøgelse af den anbragtes opholdsrum og ejendele.

Inddragelse af den anbragtes effekter

§ 137 i. For anbragte i boformer jf. § 108 kan der uden retskendelse træffes afgørelse om inddragelse af effekter, der er i den anbragtes besiddelse, når dette skønnes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet.

Stk. 2. Hvis effekter, som er i den anbragtes besiddelse, inddrages, skal personalet udfærdige en liste over de effekter, der inddrages. Den anbragte skal orienteres om inddragelsen og have udleveret en kopi af listen.

Aflåsning af den anbragtes bolig for natten

§ 137 j. Der kan uden retskendelse træffes afgørelse om, at en anbragt i en boform jf. § 108 kan låses inde i sin bolig om natten i op til 8 timer i perioden mellem kl. 21.00 og 8.00, hvis der er nærliggende risiko for, at den anbragte ellers vil undvige fra boformen.

Stk. 2. Afgørelse om indgreb efter stk. 1 forudsætter, at

- 1) indgrebet er forsvarligt og ikke indebærer en sundhedsmæssig risiko for den anbragte,
- 2) den anbragte ikke er selvmordstruet,
- 3) den anbragte har tilkaldemulighed fra boligen, som den pågældende er i stand til at betjene, og at personalet via den kan tilkaldes,
- 4) den anbragte har adgang til toilet og vand i sin bolig og
- 5) der iværksættes jævnlig overvågning i det tidsrum, hvor den pågældende er låst inde.

Kilde: LBK nr. 1093 af 05/09/2013

Boks 1.3: Lov om social service, kapitel 24a, om fuldbyrdelse af strafferetlige foranstaltninger m.v.

Som det illustreres i boks 1.3, må de enkelte indgreb i § 137 g – 137 j kun anvendes, når det af kommunalbestyrelsen eller den pædagogiske ledelse skønnes nødvendigt i forhold til at forebygge eller hindre domsanbragte i at begå ny kriminalitet.²¹ De enkelte indgreb må kun anvendes i forhold til at indskrænke en domsanbragts adgang til telefon og internet for at forebygge eller hindre begåelse af ny kriminalitet; at undersøge den anbragtes opholdsrum og ejendele og inddrage fundne effekter, hvis det vurderes, at den anbragte på ulovligvis er i besiddelse af euforiserende stoffer eller våben eller lignende, som kan være til fare for botilbuddets øvrige beboere; at låse den anbragte inde på værelset i tilfælde, hvor der er risiko for, at den anbragte vil rømme fra boligen.

21 LBK nr. 1093 af 05/09/2013

Ved gennemførelse af et af de nævnte indgreb har personalet *ikke* lov-hjemmel jf. Servicelovens § 124 om magtanvendelse eller Servicelovens § 126 om fastholdelse. Dette betyder, at personalet ved gennemførelse af et § 137f indgreb ikke må anvende fysisk magt, herunder fastholde den pågældende beboer, hvis eksempelvis denne ikke vil aflevere sin mobiltelefon, stoffer, våben eller lignende, eller gør modstand imod at få sin dør aflåst for natten. Den domsanbragte skal frivilligt indgå aftale med personalet om, at de må påhøre og overvåge den anbragtes brug af mobil og internet. Ligeledes skal den anbragte give samtykke til, at personalet undersøger dennes bolig og eventuelt inddrager fundne effekter af stoffer, våben eller lignende. Giver en domsanbragt ikke frivilligt samtykke til at lade det socialpædagogiske personale udføre et pålagt indgreb og fysisk modsætter sig eller på anden vis forsøger at hindre personalet i at gennemføre indgrebet, har personalet ikke hjemmelsgrundlag i hverken Serviceloven eller Straffeloven til at gennemføre det enkelte indgreb ved magtanvendelse. I sådanne tilfælde er det socialpædagogiske personale forpligtiget til at tilkalde politiet for at få dem til at udøve det enkelte indgreb.²²

Anmeldelsesforpligtigelse

I forhold til de domsanbragte, som begår ny kriminalitet under anbringelse, gælder det generelt, at det pædagogiske personale eller de kommunale myndighedspersoner ikke har en særlig anmeldelsesforpligtigelse ved kendskab til begåelse af ny kriminalitet.²³ Hvis personalet derimod har viden eller formodning om, at en domsanbragt beboer påtænker at begå personfarlig kriminalitet, skal personalet forsøge at standse pågældende, herunder tilkalde politiet. Hvis personalet ikke forsøger at standse en domsanbragt i dennes personfarlige gerninger og ikke tilkal-

22 Efter Servicelovens § 136 om indberetning af magtanvendelse og Servicelovens § 137m om registrering og indberetning af indgreb ved straffefuldbyrkelse, så er det pædagogiske personale ved enhver form for anvendelse af magt, jf. Servicelovens § 124 og § 126 og ved anvendelse af indgrebsmulighederne i den domsanbragtes selvbestemmelse, jf. Servicelovens § 137g-j, forpligtiget til at indberette anvendelsen til den kommunale myndighed, det vil sige den anbragtes opholdskommune (NDU, 2010).

23 NDU (2010:32)

der politiet, *kan* personalet blive sigtet for at overtræde Straffeloven.²⁴ Her tænkes på kriminelle handlinger, som medfører fare for andres liv og sikkerhed. I forhold til andre kriminelle handlinger, det vil sige lov-overtrædelser, som ikke er personfarlige i forhold til andres sikkerhed, har ombudsmanden udtalt i en inspektionsrapport fra et botilbud for domfældte udviklingshæmmede (Halsebyvænget, den 28. februar 2002), at det kan være hensigtsmæssigt, at personalet politianmelder sådanne handlinger.²⁵ Ombudsmanden udtaler i samme inspektionsrapport, at politianmeldelse kan udelades af pædagogiske årsager.²⁶

Hvis ikke det socialpædagogiske personale anmelder ny kriminalitet, kan anklagemyndigheden ikke danne sig et dækkende billede af den domsanbragtes tilstand og udvikling. Dette kan medføre, at den domsanbragtes foranstaltningsdom kan blive ophævet eller lempet for tidligt. Med andre ord, det er en central socialpædagogisk ansvarsopgave at standse en eventuel kriminel gerning, herunder at tilkalde politiet og anmelde den/de kriminelle gerning/-er til politiet, den kommunale myndighed og anklagemyndigheden, det vil sige statsadvokaten. De socialpædagogiske anmeldelser/indberetninger af begåelse af ny kriminalitet under anbringelse til statsadvokaten er centrale socialpædagogiske opgaver, idet de pågældende indberetninger udgør statsadvokatens beslutningsgrundlag i forhold til at vurdere, om en domfældt udviklingshæmmede skal have en mere eller mindre indgribende foranstaltning – eller om foranstaltningen helt skal ophæves.

Sammenfattende er den socialpædagogiske indsats over for domfældte udviklingshæmmede på et åbent § 108 botilbud som Bakkebo således en socialpædagogisk indsats, hvor den socialpædagogiske opgave består i at eksekvere de domfældtes domme inden for Servicelovens rammer. Indsatsen udgør en indsats, hvor Straffeloven juridisk pålægger de sociale myndigheder og botilbuddene at effektuere foranstaltningsdomme inden for Servicelovens rammer. I praksis betyder dette, at den socialpædagogiske indsats på botilbud for domfældte juridisk befinder sig imellem to

24 NDU (2010:32)

25 NDU (2010:32)

26 NDU (2010:32)

forskellige lovgivningsmæssige tankegange. To tankegange, som pålægger det pædagogiske personale på en og samme tid at påtage sig en rolle som ”fængselsbetjent”, der håndhæver de domfældtes restriktioner, og en rolle som pædagogisk støtte- og omsorgsperson, som drager omsorg og støtte for de domfældte.

1.3 VIDEN OM DEN SOCIALPÆDAGOGISKE INDSATS PÅ BOTILBUD FOR DOMFÆLDTE UDVIKLINGSHÆMMEDE

Den socialpædagogiske indsats over for domfældte udviklingshæmmede er et felt inden for det socialpædagogiske område, hvorom der eksisterer en begrænset viden. Dette gør sig gældende på flere områder såsom:

- hvordan den socialpædagogiske indsats tilrettelægges som en kriminalpræventiv behandlingsindsats,
- hvilke pædagogiske metoder og tilgange, der anvendes på botilbudene som grundlag for at udøve en kriminalpræventiv indsats,
- hvorvidt indsatsen har en positiv effekt på de domfældte beboere således, at disse faktisk får ophævet deres domme og kan leve et hverdagsliv uden kriminalitet og med mindst mulig pædagogisk støtte,
- hvorvidt det er muligt for det pædagogiske personale på § 108 botilbud at effektuere sociale foranstaltningsdomme inden for Servicelovens rammer m.v.

I det følgende præsenteres den viden, der er bedrevet om botilbud og deres indsatser over for voksne domfældte beboere.

1.3.1 De tidligere amters og de nuværende regioners erfaringsbaserede viden

I Danmark er der ikke bedrevet forskningsbaseret viden på det sociale indsatsområde for domfældte udviklingshæmmede anbragt på åbne § 108 botilbud i forhold til anvendelse af pædagogiske metoder og tilgange. Den viden, vi har, om den socialpædagogiske indsats på botilbud for domfældte udviklingshæmmede, er de tidligere amters og nuværende regioners erfaringsbaserede kortlægninger udarbejdet for henholdsvis den

tidligere Amtsrådsforening,²⁷ Socialministeriet,²⁸ de Danske Regioner²⁹ og et samarbejde mellem Socialministeriet, Justitsministeriet/direktoratet for kriminalforsorgen, Indenrigs- og Sundhedsministeriet, Amtsrådsforeningen/Amterne og KL.³⁰ Samtlige fire rapporter – Amtsrådsforeningen (2003); Perl & Grünberger (2003); De Danske Regioner (2010); Justitsministeriet m.fl. (2003) – er udarbejdet og publiceret i enten 2003 eller 2010, og de bygger på interviews med medarbejdere og beboere på indsatsområdet.

På baggrund af ti telefoninterviews med ledere af de tidligere amtslige botilbud i 2003 ved vi, at der anvendes forskellige pædagogiske metoder og tilgange i forhold til at tilrettelægge en kriminalpræventiv indsats. Vi ved også, at på trods af, at de ti institutioner anvender forskellige metoder og tilgange, er relationspædagogik en tilgang, som anvendes på samtlige institutioner.³¹ Relationspædagogik beskrives af de interviewede ledere som en pædagogisk metode, hvor botilbuddene forsøger at styrke de dømte i at indgå i sociale relationer ved at tilbyde dem stabile langvarige relationer med botilbuddenes personale. Metodisk betyder det anvendelse af samtaler og dialoger med ”jeg-støtte”, hvor man støtter de dømte til at opbygge en bevidsthed om sig selv, egne behov og muligheder.

Endvidere fremhæver de interviewede ledere, at den pædagogiske tilgang på botilbuddene er tilrettelagt som individuelle forløb, der skræddersys til den enkelte beboer, og som nedskrives i en handleplan. Det beskrives ikke yderligere i rapporten, hvordan den socialpædagogiske indsats praktiseres. Vores viden om, hvordan man praktiserer en kriminalpræventiv indsats som et individuelt forløb i henhold til botilbuddenes relationspædagogiske metode og andre metoder, er således mangelfuld.

Fra amterne og regionerne ved vi, at der er sket en ændring i sammensætningen af gruppen af domfældte udviklingshæmmede de seneste to

27 Amtsrådsforeningen (2003)

28 Perl & Grünberger (2003)

29 De Danske Regioner (2010)

30 Justitsministeriet m.fl.(2003)

31 Perl & Grünberger (2003)

årtier.³² Gruppen udgør ikke blot en gruppe af traditionelle udviklingshæmmede med en IQ under 70. Der er sket en stigning i antallet af domfældte, som er bedre fungerende med en IQ over 70 – enkelte med en IQ op til 85.³³ Med en IQ over 70 er der således en gruppe inden for den samlede gruppe af domfældte udviklingshæmmede, som i princippet er egnet til straf, men falder ind under Straffelovens § 16 ved at have massive sociale problemer. Erfaringen med denne nye gruppe på botilbuddene er, at disse ofte ikke har nogen erkendelse af deres eget funktionsniveau og ikke betragter sig selv som værende udviklingshæmmede.³⁴ Det er en gruppe, som ikke føler, at de passer ind blandt de traditionelle udviklingshæmmede beboere. Dette kommer ifølge lederne til udtryk på flere måder, bl.a. ved at nogle af de bedre fungerende udviklingshæmmede ikke kan identificere sig med de mere udviklingshæmmede beboere og derfor isolerer sig; at de føler sig intelligensmæssigt overlegne og kan dominere, true og udnytte de svagere beboere; eller at de har svært ved ikke at være i centrum og derfor let bliver irriterede på de andre beboere. I enkelte tilfælde oplever botilbuddene, at de bedre fungerende udviklingshæmmede tager hensyn til de andre ved at agere ”pædagogmedhjælpere”. På baggrund af samtlige førnævnte rapporter har vi kendskab til, at den nye målgruppe udgør en særlig udfordring for personalet i forhold til at integrere disse med de andre beboere på botilbuddet, da de enten vælger at isolere sig, udvise en dominerende adfærd eller leger ”pædagogmedhjælpere” over for de udviklingshæmmede, som i modsætning til dem selv ikke identificerer sig med normalområdet.

Undersøgelserne viser ligeledes, at personalet på botilbuddene oplever at skulle håndtere udadreagerende adfærd i form af bl.a. verbale trusler, herunder særligt trusler om fysisk vold. Det er for både amterne og regionerne et kendt problem, at den nye målgruppe af bedre fungerende udviklingshæmmede inden for området ofte har et misbrug af alkohol og/eller euforiserende stoffer – eller har kriminelle kontakter i

32 Amtsrådsforeningen (2003); De Danske Regioner (2010); Justitsministeriet m.fl. (2003); Perl & Grünberger (2003)

33 De Danske Regioner (2010)

34 Amtsrådsforeningen (2003)

”underverdenen”, der bruger dem som stik-i-rend-drenge, eksempelvis rockergrupper. Disse problemer opleves som særligt udfordrende på botilbuddene i forhold til at skulle håndtere angst og utryghed hos andre beboere, der kan opleve at blive udsat for trusler, vold, hærværk, tyranni og mobning af de bedre fungerende domfældte.³⁵ Der er eksempler på, at medarbejdere og beboere på botilbud har oplevet at blive truet med tæskehold i situationer, hvor en beboer har bestilt våben på nettet eller haft stoffer liggende på sit værelse.³⁶ Endvidere har et kommunalt botilbud i 2008 ansat et privat vagtværn til at beskytte sine beboere mod overgreb og trusler fra rockergrupper efter gentagne voldsepisoder og trusler.³⁷

På baggrund af amternes og regionernes erfaringsbaserede viden har vi således kendskab til, at domfældte udviklingshæmmede er en uhomogen gruppe sammensat af udviklingshæmmede med forskellige grader af udviklingshæmning og forskelligartede massive sociale problemer. Det er en gruppe, der som følge af deres udviklingshæmning og andre eventuelle psykiatriske sindslidelser har kommunikationsvanskeligheder. For brandstiftere viser kommunikationsvanskelighederne sig ved ildspåsettelse, og for andre 17 % ved vold mod tjenestemand i funktion. På baggrund af disse respektive vanskeligheder udgør domfældte udviklingshæmmede ifølge de Danske Regioner en gruppe, som er svær at tackle for det pædagogiske personale på botilbuddene, og som følge heraf er domfældte udviklingshæmmede i særlig risiko for at ende i dyre enkeltmandsprojekter.³⁸

1.4 AFRUNDING

Som det er fremgået af kapitlets præsentation af undersøgelsens undersøgelsesfelt, udgør målgruppen, de domfældte udviklingshæmmede, en lille, men stigende gruppe inden for det socialpædagogiske område, som vi har en mangelfuld viden om. Endvidere udgør den socialpædagogiske indsats over for de domfældte udviklingshæmmede på botilbud en særlig

35 De Danske Regioner (2010)

36 De Danske Regioner (2010)

37 De Danske Regioner (2010)

38 De Danske Regioner (2010)

indsats, som befinder sig i en juridisk gråzone mellem Straffeloven og Serviceloven. Et indsatsområde, hvor vi har en mangelfuld viden i forhold til, hvordan man socialpædagogisk tilrettelægger og praktiserer indsatsen som en kriminalpræventiv indsats, hvis formål er at skabe positive forandringer i de domfældtes kriminelle løbebane. Da vores viden om de domfældte udviklingshæmmede og de socialpædagogiske indsatser på botilbud for voksne mennesker med dom forekommer at være mangelfuld, bidrager rapporten med viden om et felt, hvor både politikere og praktikere efterspørger viden.

2. UNDERSØGELSENS FORSKNINGSDESIGN

I dette kapitel præsenteres undersøgelsens formål, forskningsspørgsmål og forskningsdesign. Kapitlet indleder med at præsentere undersøgelsens formål og forskningsspørgsmål efterfulgt af en beskrivelse af den forskningsmæssige tilgang, som er anvendt til at indsamle empirisk materiale om, hvordan man på Bakkebo arbejder kriminalpræventivt. Herefter fremstilles dataindsamlingen og datamaterialet i forhold til de metodiske refleksioner, som er foretaget i forbindelse med dataindsamlingen. Afslutningsvis præsenteres den analysemodel, som er anvendt og som danner grundlag for at belyse det komplekse felt, som en socialpædagogisk indsats som Bakkebo er.

2.1 UNDERSØGELSENS FORMÅL, FORSKNINGSSPØRGSMÅL OG FORSKNINGSMETODE

Formålet med nærværende undersøgelse er at skabe indsigt i, hvordan det socialpædagogiske personale på Bakkebo har tilrettelagt og udøver dets indsats som en kriminalpræventiv indsats, der kan hindre de domfældte beboere i at begå nye forbrydelser. Undersøgelsen har med andre ord til formål at belyse følgende forskningsspørgsmål:

Hvordan tilrettelægges og udøves den socialpædagogiske indsats på Bakkebo, et § 108 botilbud for domfældte udviklingshæmmede, som en kriminalpræventiv indsats i forhold til at fremme positive forandringer hos beboerne, således at de kan leve et hverdagsliv uden kriminalitet?

Forskningsmetodologisk er undersøgelsen designet som et empirisk single-casestudie og inspireret af den forskningsmæssige metode Grounded Theory. Et single-casestudie betyder, at undersøgelsen af Bakkebo er et studie af en enkelt case, der giver mulighed for at have fokus på Bakke-

bos samlede socialpædagogiske indsats som grundlag for at tilføre praksis en dybtgående og problemløsende viden.³⁹

At undersøgelsen er tilrettelagt som et single-casestudie med inspiration i forskningsmetoden Grounded Theory betyder, at undersøgelsen har været tilrettelagt som et åbent og eksplorativt studie uden forhåndsviden eller teoretisk afsæt om socialpædagogiske indsatser over for domfældte udviklingshæmmede. Den har med anvendelse af kvalitative interviews og observationer undersøgt ”hvad der sker”,⁴⁰ med det formål at generere/bekræfte eksisterende begreber/teorier, som kan forklare, hvordan den socialpædagogiske indsats er tilrettelagt og udøves som en kriminalpræventiv indsats. Som grundlag for at generere beskrivelser samt analyser af, hvordan den socialpædagogiske indsats praktiseres som en kriminalpræventiv indsats, bygger undersøgelsen på et omfangsrigt kvalitativt datamateriale bestående af kvalitative interviews med medarbejderne og observationer af den daglige praksis på Bakkebo.

2.2 UNDERSØGELSENS DATAINDSAMLING OG DATAMATERIALE

Undersøgelsens empiriske dataindsamling er forløbet over to perioder. Første periode i foråret 2013, og anden periode i løbet af sensommeren/efteråret 2013.⁴¹ Første periode bestod af observationer af personalets teammøder, og anden periode bestod af observationer af den daglige

39 Ramian (2012); Yin (2009)

40 Glaser & Strauss (1967)

41 Imens observationer af teammøderne stod på, blev Loven om Kriminalpræventive sociale indsatser politisk vedtaget med ikrafttrædelse den 1. juli 2013. Lovvedtagelsen af lov nr. 495 af 21. maj 2013 var et gennemgribende diskussionsemne på teammøderne, jeg observerede, og i ledelsen. Det blev ivrigt diskuteret, hvordan lovens styrkelse af indgrebsmuligheder i beboernes selvbestemmelsesret vil have af konsekvenser på Bakkebo i forhold til beboerne, men ligeledes om man på Bakkebo i det hele taget fandt det nødvendigt at anvende de nye indgrebsmuligheder til at overvåge en beboers færden på internettet eller mobilen, at ransage en beboers lejlighed ved mistanke om kriminelle effekter såsom våben, stoffer eller lignende, at aflåse en beboers lejlighed om natten ved en formodning om, at en beboer vil rømme osv. Da lovvedtagelsen ”fyldte” meget i personalegruppen, valgte jeg at sætte observationsstudiet på hold indtil den nye lov var trådt i kraft, hvilket vil give en mulighed for at få indsigt i, om – og i så fald hvordan – personalet og ledelsen på Bakkebo har valgt at anvende de nye lovgivningsmæssige indgrebsmuligheder.

praksis, der blev afsluttet med at interviewe Bakkebos pædagogiske medarbejdere, som på daværende tidspunkt bestod af i alt fire fastansatte pædagoger, en boafsnitsleder samt afdelingslederen. I det følgende præsenteres det, hvordan undersøgelsens interviewdel og observationsdel er blevet udfoldet, samt hvordan jeg til udfoldelse af institutionsbeskrivelsen har anvendt viden fra diverse dokumenter, såsom Bakkebos ydelsesbeskrivelse, Sødissbakkes retningsgivende dokumenter for individuelle planer m.m..

Kvalitative interviews

Kvalitative interviews er et forskningsmæssigt redskab til at opnå viden om menneskers livssituation, herunder deres meninger, holdninger og oplevelser af deres daglige livsverden.⁴² Det er et forskningsmæssigt redskab, som danner grundlag for at beskrive og forklare den mening, som de interviewede informanter knytter til deres oplevelse af centrale temaer i deres hverdagsliv.⁴³ Formålet med at anvende kvalitative interviews i denne undersøgelse har været at skabe indsigt i medarbejdernes og ledelsens daglige verden på Bakkebo. Dette indebærer indsigt i, hvilke forståelser og overvejelser de gør sig i forhold til dels at tilrettelægge indsatsen som en kriminalpræventiv indsats og dels at udøve denne som en almen hverdagspraksis i den direkte relation med Bakkebos beboere.

De kvalitative interviews har været tilrettelagt som semi-strukturerede interviews, det vil sige som planlagte og fleksible interviews, der ud fra en i forvejen udarbejdet interviewguide har haft til formål at indhente beskrivelser af personalets opfattelse af den daglige livsverdenen på Bakkebo.⁴⁴ Den udarbejdede interviewguide er blevet udformet med afsæt i de fire komponenter, som Bryderup beskriver som de fundamentale ingredienser i enhver socialpædagogisk undersøgelse: *forståelse af målgruppen, formålet med indsatsen, socialpædagogikken og de domfældtes udviklings- og læreprocesser*. Der blev udarbejdet to interviewguides, én målrettet mod interview med ledelsen og én målrettet de pædagogiske medarbejdere. Se interviewguide i de vedlagte bilag. Samtlige seks interviews er blevet

42 Brinkmann & Tanggaard (2010); Kvale m. fl. (2009); Spradley (1979)

43 Brinkmann & Tanggaard (2010); Kvale m. fl. (2009); Spradley (1979)

44 Kvale m.fl. (2009)

udført på Sødisebakke enten på afdelingslederens kontor eller i kælderen i husets computerrum. Interviewene har en længde på mellem en og to en halv time, og de er alle udført inden eller i forlængelse af en vagt.

Som organisation er Bakkebo, ifølge Antoft m.fl., at betragte som en dynamisk organisation, der er under konstant forandring.⁴⁵ En dynamisk organisation, som har krævet løbende metoderefleksioner i forhold til planlægning af feltstudiet og i særdeleshed i forhold til udvælgelse af informanter. Udvalgelseskriterierne for informanterne har været, at de alle skulle have en pædagogisk uddannelsesbaggrund. Dette med henblik på at få indblik i de pædagogiske overvejelser, opfattelser og ikke mindst faglige begrundelser for indsatsens metoder og tilgange. Udvalgelseskriterierne har betydet, at antallet af informanter er endt på i alt 6, idet der er foretaget fire interviews med Bakkebos fire fastansatte pædagogiske medarbejdere samt to yderligere interviews med henholdsvis afdelingslederen og afdelingslederen. Altså i alt seks interviews. Set i lyset af det samlede antal medarbejdere, som er ansat på Bakkebo, er seks interviews ikke meget. Det skal hertil siges, at i perioden inden og under selve feltstudiet forekom der stor udskiftning i personalegruppen. Enkelte pædagogiske medarbejdere med flere års ansættelse opsigte deres stilling eller blev overflyttet til Bakkebos anden afdeling, Vestergade. Det pædagogiske personale blev ikke erstattet med pædagogiske medarbejdere, hvilket betød, at gruppen af medarbejdere med pædagogisk uddannelse i alt bestod af de fire fastansatte pædagoger samt de to ledere, som begge har en pædagogisk uddannelse. I løbet af feltstudiet havde jeg løbende overvejelser om at inddrage medarbejdergruppen af pædagogiske medhjælpere. Dette blev fravalgt på baggrund af, at de fleste pædagogiske medhjælpere blev sendt på den etårige Pædagogisk Assistent Uddannelse (PAU) og blev midlertidigt erstattet af rotationsmedarbejdere, det vil sige både pædagoger og andre ufaglærte medarbejdere. I løbet af feltstudiet er der således forekommet store forandringer i personalegruppen med både fastansatte pædagoger, som stoppede, og pædagogiske medhjælpere, som startede uddannelse i en etårig periode, og som blev vikarieret af Sødisebakkes rotationsmedarbejdere.

45 Antoft m. fl.(2012)

Bakkebos vikarkorps har i det hele taget været flittigt brugt. Et vikarkorps, som betød, at jeg på vagterne i mit observationsstudie oplevede at være sammen med både en af de fastansatte pædagoger og en eller to vikarer, som ofte var nye på Bakkebo. På baggrund af de store forandringer i personalegruppen, herunder anvendelsen af mange nyansatte vikarer og rotationsmedarbejdere, blev disse medarbejdere altså fravalgt i undersøgelsen, således at informanterne er de fire fastansatte pædagoger og afsnits- og afdelingslederne.

Om de pædagogiske informanter kan siges, at alle er uddannede pædagoger. De fire pædagogiske medarbejdere samt afsnitslederen er kvinder i alderen mellem tredive og halvtreds år. Tre af de pædagogiske medarbejdere har været ansat i fem år på Bakkebo og er ansat uden at have tidligere erfaring med udviklingshæmmede voksne personer. Den sidste pædagog har været ansat syv år på Bakkebo, hvor hun i perioden har været tilknyttet afdelingen Vestergade. Pågældende blev ansat på Bakkebo efter tidligere at have arbejdet med voksne udviklingshæmmede. Både afsnitslederen og afdelingslederen, som er mand, er nyansatte samt nyuddannede pædagoger uden tidligere erfaring med målgruppen. Efter et års ansættelse som først vikar, derefter som fastansat pædagog, var afsnitslederen blevet tildelt den nævnte funktion. Hvad angår Bakkebos afdelingsleder tiltrådte vedkommende stillingen i august 2012 og havde, da interviewet med vedkommende fandt sted, været ansat i ca. et års tid.

De gennemførte interviews med det pædagogiske personale har været udført med narrativ tilgang, det vil sige, at der er blevet stillet spørgsmål, som ligger op til at lade informanten beskrive og fortælle om sine oplevelser, eksempelvis ved at bede vedkommende beskrive, hvad han eller hun forstår ved det at være udviklingshæmmet, samt beskrive sin forståelse af, hvad formålet med den socialpædagogiske indsats på Bakkebo er. Samtlige interviews er blevet optaget på diktafon og transskriberet og udgør den primære datakilde for rapportens analyse.

Observation

Observation er en forskningsmæssig metode til at få indblik i en given gruppe af mennesker og deres praksis, ved at være deltagende i deres

hverdagsliv.⁴⁶ Det er en metode, som udfoldes i ”felten”, og hvor observationerne nedfældes som feltnoter for derved at være anvendelige for en efterfølgende analyse.⁴⁷ Anvendelsen af observation i nærværende undersøgelse har haft til formål at supplere de kvalitative interviews, det vil sige afspejle interviewene i form af beskrivelser af, hvordan den praktiske hverdag på Bakkebo udfoldes. Fokus har særligt været på at udarbejde beskrivelser af, hvordan samspillet i den socialpædagogiske hverdagspraksis udfoldes, det vil sige at observere samspillet mellem beboere og personale, mellem beboerne gensidigt, samt internt blandt pædagogerne. Feltstudiets observationer er blevet nedskrevet i form af feltnoter.

Som nævnt indledningsvis har observationsstudiet fundet sted i løbet af henholdsvis foråret og efteråret 2013. I foråret 2013 observerede jeg to af medarbejdernes teammøder, som er de møder, hvor de drøfter, evaluerer, iværksætter og tager beslutninger i forhold til beboernes individuelle handleplaner og delmål. Formålet med at observere teammøderne var at få indblik i, hvordan medarbejderne i praksis udarbejder og anvender handleplaner og delmål for de individuelle beboere i forbindelse med at tilrettelægge indsatsen som en kriminalpræventiv indsats. Som observant sad jeg med rundt om mødebordet uden at deltage i personalets drøftelser, men stillede enkelte afklarende spørgsmål undervejs. Teammøderne er heldagsmøder, som foregår i tidsrummet 9.00 – 14.30.

I efteråret 2013 observerede jeg den daglige praksis med det formål at få indsigt i, hvordan den socialpædagogiske hverdagspraksis på Bakkebo udfolder sig. Sammenlagt består efterårets observationer af 70 timers observation fordelt over otte vagter. De otte vagter har været fordelt således, at empirien dækker dag- og aftenvagter samt weekendvagter. Jeg har med andre ord fulgt personalet i deres vagtskifte og fulgt personalet som ”føl”, så vidt det har været muligt. Jeg har således i mit observationsstudie interageret med medarbejderne i forhold til at få indblik i, hvordan hverdagen på Bakkebo udfolder sig. Jeg har desuden interageret med

46 Hammersley, m.fl. (2007); Geertz (1973); Hastrup (2010)

47 Hammersley, m.fl. (2007); Geertz (1973)

Bakkebos beboere, som vidste stor interesse i min tilstedeværelse. Dette blandt andet ved at spørge, om jeg havde lyst til at deltage i diverse aktiviteter såsom at spille brætspil eller pool, bage kage sammen eller blot snakke sammen over en kop kaffe. Jeg oplevede endvidere stor interesse fra beboernes side i at fremvise deres lejligheder, dagsbeskæftigelse m.v. I løbet af observationerne har jeg ikke afvist hverken personalets eller beboernes initiativer, men jeg har ageret bevidst i forhold til, at jeg ikke var pædagogisk medarbejder på stedet, men var tilstede som forsker, der i perioder trak sig tilbage på kontoret for at skrive stikord til feltnoter, som så blev udfoldet efter endt vagtperiode.

Dokumenter

Til at belyse Bakkebo som institution og Bakkebos overordnede pædagogiske referenceramme, Gentle Teaching, har jeg foruden datamaterialet fra de kvalitative interviews og observationer indhentet viden fra diverse dokumenter. Dokumenterne er hovedsageligt Bakkebos eget materiale i form af dets ydelsesbeskrivelse, men også Sødisebakkens interne dokumenter med retningslinjer for udførelse af handleplaner, delmål, udviklingsbeskrivelser m.m. Ligeledes er der indhentet viden i Sødisebakkens introduktionshæfte til Gentle Teaching, *Gentle Teaching. Nænsom læring - en introduktion*, som er Sødisebakkens oversættelse og bearbejdelse af John J. McGees bog, *A Gentle Teaching Primer*⁴⁸, en oversættelse og bearbejdning, som er udarbejdet med tilladelse fra McGee. Foruden Sødisebakkens eget introduktionshæfte er der – i forhold til at belyse, hvilken form for metode eller tilgang Gentle Teaching er – indhentet viden i grundlæggerens, John J. McGees, publiceringer om Gentle Teaching. Dette gælder særligt publiceringen *Beyond Gentle Teaching. A Nonaversive Approach to Helping Those in Need*.⁴⁹ Det skal understreges, at jeg har indhentet viden i de anvendte dokumenter, men ikke har foretaget en dokumentanalyse af dokumenterne.

Etiske overvejelser

Jeg har løbende i feltstudiet gjort mig etiske overvejelser om, hvordan jeg har indsamlet min empiri og ageret over for de involverede ansatte og

48 McGee, J.J. & Brown, M.

49 McGee, J.J. & Menolascino, F.J. (1991)

beboere. Jeg har været åben over for begge parter i forhold til min rolle på Bakkebo og forskningsprojektets formål. Jeg har søgt samtykke hos medarbejdere og beboere, som deltog i projektet.⁵⁰

Det er en forskningsetisk udfordring at udføre forskning på et så sensitivt felt som det, Bakkebo udgør, idet målgruppen og antallet af botilbud, som rummer målgruppen, udgør et lille felt inden for det socialpædagogiske område, hvor det kan være vanskeligt at sikre anonymitet. Udfordringen består i forskningsetisk at beskytte de involverede parter – ansatte som beboere – mest muligt. I forhold til at udarbejde analyserne er det tilstræbt at sikre den størst mulige anonymitet og beskyttelse af både interviewede medarbejdere, samt de beboere, som er omtalt i både interviews og feltnoter. Samtlige navne i rapporten er anonymiseret, således at de involverede parter ikke fremstår genkendelige for udefrakommende. Og ved citater refereres der til både afdelingsleder og afsnitsleder ved den fælles betegnelse *ledelsen*, ligesom der refereres til de fire interviewede pædagoger under den fælles betegnelse *pædagog*.

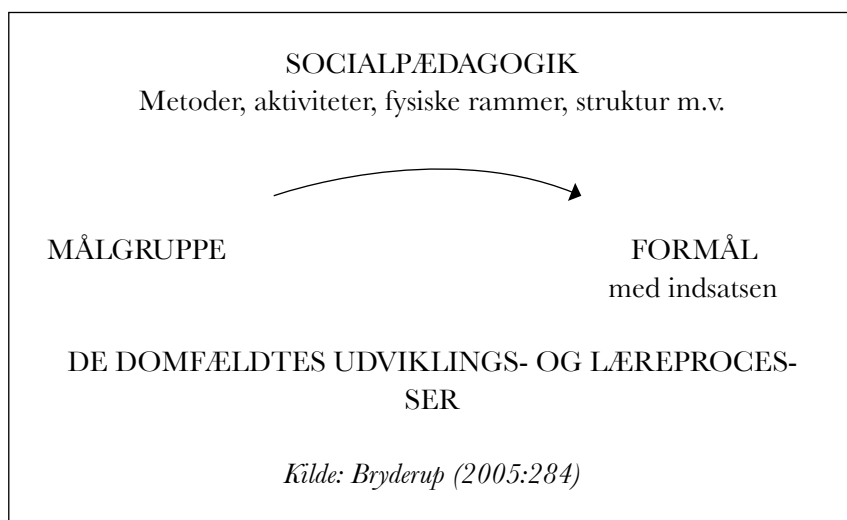
Det skal i denne forbindelse endvidere fremhæves, at undersøgelsen er tilrettelagt som praksisforskning i tæt samarbejde med ledelsen og personalet på Bakkebo. Der har været nedsat en arbejdsgruppe bestående af afdelingsleder, to pædagogiske medarbejdere og Sødissbakkens psykolog, som har medvirket i forhold til planlægningen af feltstudiet. Endvidere har afdelingsleder, forstander og viceforstander kommenteret nærværende rapport inden publicering. Jeg har generelt i mit feltstudie mødt stor imødekommenhed fra både ledere, pædagogiske medarbejdere og ikke mindst beboerne i forhold til min tilstedeværelse under mine observationer, og i forhold til i det hele taget at deltage i undersøgelsen, ved blandt andet at lade sig interviewe.

2.3 UNDERSØGELSENS ANALYSEMODEL

Undersøgelsens empiriske datamateriale er analytisk bearbejdet med inspiration i Bryderups analysemodel, således som hun har udviklet den til at forstå socialpædagogisk arbejde på døgninstitutioner for børn

50 Undersøgelsen er anmeldt til datatilsynet.

og unge. Ifølge Bryderup kan socialpædagogisk arbejde belyses og indholdsbestemmes som indsatsformer, der tilrettelægges og udøves med udgangspunkt i en forståelse af den pågældende målgruppe, samt personalets forståelse af formålet med den indsats, de skal udføre.⁵¹ En socialpædagogisk indsats afspejler, ifølge Bryderup, en sammenhæng mellem *opfattelse af målgruppen, formålet med indsatsen og socialpædagogiske metoder*.⁵² Dette betyder at, når en socialpædagogisk indsats skal indholdsbestemme og tilrettelægge den metodiske tilgang, gøres dette enten i forhold til personalets opfattelse af målgruppens behov, eller personalets opfattelse af formålet med den enkelte indsats – eller begge dele på én gang. Disse sammenhænge er i nedenstående model blevet justeret i forhold til Bakkebos indsats over for de domfældte udviklingshæmmede.

Boks 2.2: Analysemodel til forståelse af socialpædagogisk arbejde på institutioner

51 Bryderup (2005)

52 Bryderup (2005)

Analysemodellen illustrerer, hvordan personalets opfattelse af målgruppen og formålet med indsatsen forbindes med socialpædagogik, det vil sige socialpædagogiske metoder og indhold. Endvidere illustrerer modellen, hvordan personalets tilrettelæggelse og udførelse af en socialpædagogisk indsats forløber parallelt med målgruppens udviklings- og læreprocesser. Analysemodellen gør det med andre ord muligt at belyse, om personalet på Bakkebo fortrinsvis har fokus på en kompenserende indsats, der begrundes i målgruppens ”mangler” og problemer (de domfældtes fortid), eller på en indsats, som fortrinsvis har fokus på de overordnede formål og dermed de domfældtes fremtid, ved hovedsageligt at begrunde tilrettelæggelsen i forhold til de domfældtes integrering i samfundet. Komponenterne indeholder endvidere elementer, der kan belyses på forskellige niveauer, såsom individ- eller gruppeniveau, når det angår målgruppeforståelse, og på individ-, institutions- eller socialpolitisk/samfundsmæssigt niveau, når det angår formålsforståelse.

Analysemodellen anvendes ikke blot som analytisk redskab til at belyse den socialpædagogiske indsats på Bakkebo, men også til at præcisere og uddybe undersøgelsens overordnede problemstillinger ud fra et individ-, organisations-, og social- og retspolitisk perspektiv. Analysen af Bakkebos socialpædagogiske indsats styres af de fire komponenter, og de følgende fokuspunkter og underspørgsmål, som afspejles i analysemodellen. De fire komponenter præciserer med andre ord de fire specifikke fokuspunkter og underspørgsmål, som undersøgelsen forsøger at finde svar på, i forhold til at lave den samlede belysning af den socialpædagogiske hverdagspraksis på Bakkebo. Disse spørgsmål er:

- *Opfattelse af målgruppen:* Hvilket syn har personalet på de domfældte beboeres problemer og ressourcer?
- *Opfattelse af formålet med indsatsen:* Hvilken forståelse har personalet af formålet med de domfældte beboeres ophold på botilbuddet?
- *Socialpædagogikken:* Hvilke pædagogiske metoder og tilgange anvender personalet som ramme for deres pædagogiske praksis, og hvordan er indsatsen tilrettelagt i forhold til daglige rammer og strukturer, behandling, aktiviteter m.m.?

- *De domfældtes udviklings- og læreprocesser:* Hvilke specifikke forandringsprocesser gennemgår de domfældte udviklingshæmmede under ophold på Bakkebo? ⁵³

Med komponenten *opfattelse af målgruppen* har undersøgelsen fokus på, hvilken opfattelse personalet har af de domfældte beboere, det vil sige, hvordan forstår og beskriver det pædagogiske personale Bakkebos beboere i forhold til at have funktionsevnenedsættelsen *udviklingshæmning* og som følge heraf, hvilke behov for støtte og omsorg oplever personalet, at beboerne har brug for. Endvidere er fokus på personalets opfattelse af, hvilke problematikker de anser som kendetegnende for deres domfældte beboere. Analysen af personalets *opfattelse af målgruppen* har til formål at give indsigt i personalets syn på beboerne, herunder om disse opfattelser er i henhold til enten Servicelovens rettighedsbaserede syn eller Straffelovens diagnostiske, det vil sige medicinske, syn på udviklingshæmmede – eller et helt tredje syn. Dette for at få indblik i, hvilke tanker og overvejelser personalet gør sig i forhold til at tilrettelægge en indsats over for en målgruppe, som er kendetegnet ved både at have udviklingshæmning og massive sociale problemstillinger. Via en skematisk typologisering belyses det således, hvilken forståelse personalet har og vægter i forhold til at tilrettelægge deres indsats. Er det beboernes udviklingshæmning, de vægter højest? Er det beboernes kriminelle adfærd, beboernes massive og til tider komplekse sociale problemstillinger, personalet vægter i forhold til at udvælge deres socialpædagogiske metoder og tilgange – eller er det begge dele?

Med komponenten *formålet med indsatsen* har undersøgelsen fokus på, hvilken opfattelse personalet har i forhold til, at deres primære opgave er at foranstalte en kriminalpræventiv behandlingsindsats, som har til formål at forebygge, at beboerne begår ny kriminalitet. Det er hensigten at belyse, hvorvidt personalets opfattelse af indsatsen overordnet er på individ-, institutions- eller socialpolitisk/samfundsmæssigt niveau. Det vil sige, om opfattelsen hovedsageligt er på de domfældtes personlige udviklingsmål (det individuelle niveau), på tilrettelæggelsen af Bakkebos

⁵³ Bryderup (2005); Bryderup & Frørup (2011)

indsats (det institutionelle niveau), eller på indsatsens rammebetingelser, såsom Straffelovens og Servicelovens formålsbestemmelser og de udfordringer, som disse ifølge de Danske Regioner, Amtsrådsforeningen, Perl & Grünberger m.fl. kan medføre (det socialpolitiske og samfundsmæssige niveau).

Med komponenten *socialpædagogikken* stilles der fokus på, hvilke pædagogiske metoder og tilgange Bakkebo anvender i forhold til at tilrettelægge og strukturere deres socialpædagogiske indsats som en kriminalpræventiv indsats. Fokus er på, hvordan Bakkebo har implementeret metoden Gentle Teaching og anvender den som en tilgang i forhold til at udøve en kriminalpræventiv indsats. Og er Gentle Teaching den eneste pædagogiske metode og tilgang, der ligger til grund for den socialpædagogiske indsats? De åbenbare spørgsmål handler således om, hvilke behandlingsmetoder Bakkebo anvender i forhold til at udføre en kriminalpræventiv indsats, og dermed hvad den kriminalpræventive indsats, som de domfældte beboere strafferetsligt er dømt til at underkaste sig, egentligt består i.

Med komponenten *de domfældtes udviklings- og læreprocesser* har undersøgelsen fokus på, hvilken opfattelse personalet har af de forandringsforløb, domfældte beboere på Bakkebo har gennemgået. Fokus er særligt på, hvilke faktorer personalet tillægger betydning for de positive eller u hensigtsmæssige forandringsforløb, som personalet har erfaret/erfarer ved tidligere og nuværende beboere. Fokus er på, hvilke forandringsforløb beboerne gennemlever under deres ophold; hvorvidt beboernes forandringsforløb af personalet karakteriseres som positive eller u hensigtsmæssige; og hvilke faktorer, som personalet tillægger betydning for beboeres aktuelle forandringsforløb.

Analysemodellens fire komponenter udgør således analysens fire overordnede kodningskategorier. Hver komponent er blevet kodet i forhold til, hvilke elementer (også kaldet begreber) inden for den enkelte komponent personalet vægter i deres opfattelse af formålet med indsatsen, samt i hvilken grad de vægter det enkelte element. Endvidere er datamateriale blevet kodet på elementer, som personalet beskriver, men ikke fremhæver som havende en væsentlig betydning for deres indsats.

Eksempelvis de domfældtes psykiatiske lidelser. Hvert analysekapitel formulerer således de elementer – kategorisering og begreber – som personalet tillægger betydning i deres opfattelse af målgruppen samt indsatsformålet i forhold til at udøve en kriminalpræventiv indsats. Endvidere fremhæves personalets formuleringer og fortolkninger i forhold til tilrettelæggelsen af indsatsen som en kriminalpræventiv indsats.

2.4 DEN ANALYTISKE BEARBEJDNINGSPROCES

Med udgangspunkt i undersøgelsens anvendte analysemodel er det empiriske materiale analytisk blevet bearbejdet i to faser. Den første analytiske bearbejdning omfattede en kategorisering af datamaterialet i forhold til de tre overordnede analyseenheder, det vil sige personalets forståelse af henholdsvis målgruppen og formålet, samt personalets beskrivelse og forståelse af, hvordan den socialpædagogiske indsats er tilrettelagt i forhold til metoder og tilgange, rammer, struktur, m.v. Sidstnævnte inkluderede endvidere en bearbejdning af personalets opfattelse af beboernes udviklings- og læringsprocesser.

Den anden analytiske bearbejdning har været en skematisk typologisering af de tre analyseenheder. En skematisk typologisering er en udviklet kodningsteknik inden for *Grounded Theory*⁵⁴ til at foretage en teoretisk *sampling*, det vil sige at indsamle og udvælge nye data og nye begreber i forlængelse af de emner, der allerede er udviklet.⁵⁵ Det er en kodningsproces, hvor formålet er at gennemgå datamaterialet på ny og udvælge nye begreber, som kan underbygge eller forkaste de tidligere kategoriserede temaer og emner – i denne undersøgelse kategoriseringen af de fire ovennævnte analysekomponenter. Det er en proces, hvor der ledes

54 Grounded theory er en kvalitativ forskningsmetodik udviklet af Barney Glaser og Anselm Strauss i slutningen af 1960'erne, som insisterede på at holde al teori og forskningslitteratur ude af den indledende dataindsamling og analyse. Analytisk involverer Grounded Theory procedurer for datasampling, herunder kodninger i form af åben kodning, aksel kodning, skematisk typologisering m.m. som grundlag til begrebsmætning som grundlag til at generere teori/begreber, som kan forklare det fænomen som undersøges (Glaser & Strauss, 1967).

55 Boolsen (2010); Glaser & Strauss (1967)

efter elementer i datamaterialet, der kan maksimere mulighederne for at opdage variationer mellem begreberne og samtidig fortætte de allerede udviklede kategorier. Som en skematisk typologisering eller kodnings-procedure, er de kvalitative interviews blevet gennemgået i forhold til, hvilke begreber personalet vægter, og ikke vægter, i tilrettelæggelsen og udøvelsen af en kriminalpræventiv indsats.

Analysens struktur

I det følgende indledes undersøgelsens empiriske analyse. Den samlede analyse er opdelt i seks kapitler. Det første analysekapitel præsenterer en beskrivelse af Bakkebo. Det andet analysekapitel belyser *Organiseringen af det socialpædagogiske arbejde*, som omfatter en analyse af, hvordan Bakkebos socialpædagogiske indsats som et regionalt tilbud tilrettelægges som en kriminalpræventiv indsats ud fra kvalitetsmodellens standarder. Herefter følger analysen af analysemodellens fire analysekomponenter, som er inddelt i hvert deres kapitel under overskrifterne: *Opfattelse af beboerne*, *Opfattelse af formålet*, *Opfattelse af den socialpædagogiske praksis* og *Opfattelse af de domfældtes udviklings- og læringsprocesser*. Rapportens sidste kapitel indeholder den afsluttende sammenfatning, hvor den samlede analyse diskuteres i forhold til, hvordan Bakkebos indsats er tilrettelagt med henblik på at udføre en kriminalpræventiv indsats, som skaber mulighed for positive forandringer hos de domfældte beboere, således at disse kan leve et hverdagsliv uden kriminalitet.

2.5 AFRUNDING

Nærværende undersøgelse er et kvalitativt casestudie af Bakkebos socialpædagogiske indsats, tilrettelagt med inspiration i forskningsmetoden Grounded Theory. Med brug af metoder som kvalitative interviews og observation udgør undersøgelsens datakilder primært transskriptioner af interviews med det pædagogiske personalet på Bakkebo, inkl. afdelingsleder og afsnitsleder, og sekundært af feltnoter, som er udarbejdet i forbindelse med mine observationer på Bakkebo, samt viden fra diverse dokumenter i form af Bakkebos ydelsesbeskrivelse, Sødissbakkes udviklingsbeskrivelser m.m. Disse metoder har haft hver deres formål, men understøtter hinanden i forhold til at skabe en samlet indsigt i Bakkebos socialpædagogiske indsats. I forhold til undersøgelsens forskningsmeto-

diske tilrettelæggelse er det essentielt at påpege, at undersøgelsens formål ikke er at udvikle en teoretisk generalisering om, hvordan socialpædagogiske indsatser på andre § 108 botilbud tilrettelægges og udføres. Dette betyder, at undersøgelsens resultater ikke kan generaliseres til at gøre sig gældende for den socialpædagogiske indsats på samtlige botilbud for domfældte udviklingshæmmede. Tilrettelagt som et single-casestudie er formålet med undersøgelsens at generere viden, som giver en dybdegående indsigt i, hvordan den socialpædagogiske indsats tilrettelægges og udføres på Bakkebo, samt hvilke dilemmaer det socialpædagogiske personale på Bakkebo oplever i forhold til at skulle tilrettelægge og udføre en indsats, der tilfredsstiller både Straffelovens og Servicelovens formålsbestemmelser. Bakkebo er en dynamisk organisation, som er under konstant og vedvarende udvikling, og denne rapport er udtryk for et ”øjebliksbillede” af den socialpædagogiske indsats på Bakkebo i foråret og efteråret 2013.

3. BAKKEBO – EN INSTITUTIONSBESKRIVELSE

Rapportens analyse starter i dette kapitel med en beskrivelse af Bakkebo som institution. Kapitlet har til formål at give indblik i indsatsens aktører – personalet og de domfældte beboere – og de rammer og betingelser, hvor inden for den socialpædagogiske hverdagsindsats tilrettelægges og udføres. På baggrund af viden fra Bakkebos egne dokumenter samt faktuelle informationer fra mine feltnoter indledes kapitlet med at belyse, hvem Bakkebos professionelle aktører er, hvor efter Bakkebos egen institutionelle beskrivelse af dets socialpædagogiske ydelsesopgave, således som den står foreskrevet i dets ydelsesbeskrivelse, præsenteres. Herefter følger på baggrund af mine feltnoter en kortlægning af botilbuddets fysiske placering og rammer, Bakkebos hverdagsstruktur, således som en typisk dag ser ud på Bakkebo ud fra personalets opfattelse. Afslutningsvis præsenteres beboernes beskæftigelsestilbud, det vil sige Sødissbakkes interne aktivitets- og samværstilbud, hvor beboerne har deres daglige arbejdsgang. Den følgende præsentation af Bakkebo som institution danner grundlag for at forstå de institutionelle rammebetingelser, inden for hvilke Bakkebos indsats skal tilrettelægges og udøves som en kriminalpræventiv indsats.

3.1 BEBOERGRUPPEN

I Bakkebos ydelsesbeskrivelse og på Sødissbakkes hjemmeside fremstår Bakkebo som et § 108 botilbud jf. Serviceloven for otte voksne mennesker med betydelig og varigt nedsat fysisk og psykisk funktionsevne, som har en dom til anbringelse eller tilsyn. Bakkebo karakteriseres således som:

”... et botilbud om ophold for yngre personer i alderen 18 år og opefter med betydelig og varigt nedsat fysisk og psykisk funktionsevne, forskellige handicaps

og sindslidelser samt en dom til anbringelse eller tilsyn. Baggrunden for anbringelsen er således en dom for forskellige strafbare forhold, eksempelvis vold, røveri, seksuelle overgreb, brandstiftelse, eller andre personfarlige overgreb” (Bakkebos ydelsesbeskrivelse).

Kriterierne for at blive visiteret til anbringelse på Bakkebo er, at man skal være fyldt 18 år, være udviklingshæmmet, have eventuelle tillægshandicaps og psykiske lidelser, samt have en dom til anbringelse eller tilsyn for strafbare forhold, eksempelvis vold, røveri, seksuelle overgreb, brandstiftelse eller andre personfarlige overgreb. Fælles for beboergruppen på Bakkebo er, at disse ikke er anbragt frivilligt, men er anbragt på baggrund af en domskendelse om at undergive sig en kriminalpræventiv behandlingsindsats på ubestemt tid.

I forhold til nærmere at karakterisere beboergruppen fremgår det af ydelsesbeskrivelsen, at beboerne på Bakkebo har funktionsevnenedsættelsen *udviklingshæmning* og som følge heraf har brug for socialpædagogisk støtte og omsorg til at klare hverdagens fornødenheder:

”Beboerne fungerer på forskellige udviklingstrin følelsesmæssigt, socialt og kognitivt, nogle af beboerne har en kognitiv udvikling, som gør det muligt at forandre deres sociale initiativer i en hensigtsmæssig retning. Andre har behov for livslang kompensation for den nedsatte funktionsevne” (Bakkebos ydelsesbeskrivelse, 2013).

Endvidere beskrives beboerne som værende de bedre fungerende udviklingshæmmede, idet de er verbalt velfungerende, og der forekommer en forventning fra Bakkebo om, at beboerne i et vist omfang er selvfungerende i forhold til hverdagens praktiske opgaver, hvilket beskrives på følgende måde:

”Beboerne på Bakkebo er oftest relativt velfungerende verbalt. Det forventes, at beboerne via guidning er delvist i stand til rent praktisk at tage vare på egne praktiske forhold, som hygiejne, indkøb og rengøring. Ligeså er målet, at beboere bliver i stand til at færdes selvstændigt i lokalområdet, såfremt dommen tillader det” (Bakkebos ydelsesbeskrivelse, 2013).

Om beboergruppen under feltstudiets forløb i 2013 kan det siges, at samtlige mandlige beboere alle havde et verbalt sprog; få beboere havde læsekompetence og kunne læse egne breve og lignende, og én enkelt beboer havde brug for daglig støtte i forhold til personlig hygiejne.

Det samlede antal af beboere under feltstudiets forløb er i alt elleve. En enkelt beboer fraflyttede Bakkebo i perioden, og i alt tre beboere flyttede ind i perioden. De tre indflytninger skyldes, at der på Bakkebo ikke var fuld belægning i feltstudiets begyndelse, og at der ved feltstudiets afslutning var en merbelægning, således at der var i alt ni beboere. Aldersmæssigt var beboerne 18 – 55 år og anbragt på baggrund af henholdsvis en anbringelsesdom med mulighed for overflyttelse til den sikrede afdeling ved Kofoedsminde (domtype 2); en anbringelsesdom til institution (domtype 3) og en tilsynsdom og således administrativt anbragt på Bakkebo (domtype 4). En enkelt ung beboer, som blev indskrevet før sit fyldte 18. år, var anbragt uden domskendelse, men afventede rettens domskendelse for at have begået flere strafbare gerninger.

3.2 MEDARBEJDERGRUPPEN

Bakkebos medarbejdergruppe består ifølge dets ydelsesbeskrivelse både af pædagoger, pædagogiske assistenter, social- og sundhedsassistenter, omsorgsmedhjælpere, faglærte med anden uddannelse og andre ufaglærte. Mere konkret var det fastansatte personale i september 2013 på Bakkebo fordelt som følger:

- 1 afdelingsleder
- 1 afsnitsleder
- 6 pædagoger (heraf fire fastansatte, én pædagogisk uddannet rotationsmedarbejder og en enkelt nyansat pædagogdimittend ansat i et tolv måneders vikariat)
- 1 pædagogstuderende
- 5 pædagogiske assistenter, herunder en enkelt sygehjælper
- 1 administrativ medarbejder
- 2 nattevagter

Foruden det fastansatte personale har Bakkebo et stort vikarkorps af både pædagogisk uddannede og ikke pædagogisk uddannede vikarer, som bliver kaldt ind ved mangel på personale. Nogle vikarer har været tilknyttet i flere år, mens andre er nye tilkaldevikarer.

Personalenormeringen

Ifølge Bakkebos ydelsesbeskrivelse er normeringen eller fordelingen af medarbejderne på de respektive vagter som følger:⁵⁶

Om dagen på hverdage:	2-3 medarbejdere
Om aftenen på hverdage:	2-3 medarbejdere
Om dagen i weekenden:	2-3 medarbejdere
Om aftenen i weekenden:	2-3 medarbejdere
Om natten på hverdage og i weekenden:	1 vågen medarbejder 1 rådighedsvagt

Ifølge ydelsesbeskrivelsen forudsætter normeringen på Bakkebo, at beboerne er visiteret til et aktivitets- og samværstilbud, det vil sige et dag-beskæftigelsestilbud, hvor beboerne er beskæftiget i tidsrummet mellem kl. 8.30 og 14.30 i hverdagene.

I forbindelse med Bakkebos organisatoriske tilknytning til Sødisebakke, som vil blive beskrevet yderligere i det følgende, skal det i forhold til medarbejdergruppen nævnes, at Sødisebakkes sygeplejerske står for optælling af medicin, at Sødisebakkes psykolog foretager samtaler med Bakkebos beboere, og at der kan hentes psykiatrisk bistand hos Sødisebakkes tilknyttede psykiater.

3.3 DEN SOCIALPÆDAGOGISKE YDELSE

I ydelsesbeskrivelsen står det beskrevet, at Bakkebos socialpædagogiske ydelse hovedsageligt tager afsæt i den handleplan, som er aftalt med den enkelte beboers handlekommune, jævnfør Servicelovens § 141. Ydelsen beskrives i en pædagogisk handleplan – også kaldet *individuel plan* – som udarbejdes i samarbejde med beboerne og på baggrund af deres interesser, behov, ønsker, ressourcer og dom.⁵⁷

⁵⁶ Bakkebos ydelsesbeskrivelse, 2013

⁵⁷ Bakkebos ydelsesbeskrivelse, 2013

Bakkebo beskriver sig selv som et tilbud, som yder rådgivning, vejledning samt guidning til personlig pleje og hygiejne, herunder bad, hårvask, mundhygiejne og påklædning til beboere, som har behov herfor. I ydelsesbeskrivelsen fremgår det mere specifikt, at Bakkebo er et tilbud, som yder støtte til praktisk hjælp til beboere i form af:

- *Indkøb (tøj, personlige ejendele eller dagligvarer)*
- *Administration af medicin*
- *Kostfremstilling og tilrettelæggelse af en sundhedsfagligt begrundet kostplan*
- *Administration af den daglige økonomi*
- *Konsultation hos sundhedsprofessionelle og Sødisebakkes tværgående faggrupper (herunder ledsagelse)*
- *Moder vedr. dom*
- *Kontakt til offentlige myndigheder, herunder udarbejdelse af ansøgninger om udgang*
- *Indretning af bolig*
- *Ærinder eller mindre udflugter uden for botilbuddet*
- *Oprydning og rengøring*
- *Læsning og behandling af post*
- *Planlægning af fritidsaktiviteter*
- *Personalets indsats i forhold til de praktiske gøremål i hverdagen kan variere fra støtte og planlægning til deltagelse*⁵⁸

Endvidere beskriver Bakkebo sig selv som et tilbud, som yder socialpædagogisk træning og støtte til:

- *Udarbejdelse af individuel pædagogisk plan, der beskriver den enkeltes egne mål, samt målene med den pædagogiske indsats*
- *Hjælp til planlægning og strukturering af aktiviteter i dagligdagen*
- *Afholdelse af kontaktmøder mellem beboeren og repræsentant fra kontaktteamet minimum 1 gang om måneden*
- *Træning og vejledning i konflikthåndtering*
- *Støtte og guidning i forhold til samfuntsnormer og gode vaner*
- *Støtte og guidning i strategier til at forebygge kriminalitet*

58 Bakkebos ydelsesbeskrivelse, 2014

- *Støtte og vejledning i at nedtone uhensigtsmæssig adfærd*
- *Støtte til at indgå i sociale relationer samt til at vedligeholde kontakt til pårørende/betydningsfulde relationer*⁵⁹

Af Bakkebos ydelsesbeskrivelse fremgår det, at den socialpædagogiske ydelse, som tilbuddet yder, dels består i at yde rådgivning, vejledning samt guidning i forhold til personlig pleje og hygiejne. Dels i at yde socialpædagogisk vejledning, træning og støtte til at hindre, at de domfældte beboere begår nye kriminelle lovovertrædelser. Ydelser, som tilrettelægges individuelt i forhold til de aftaler, der er indgået med de enkelte beboeres handlekommuner og som står foreskrevet i de domfældtes myndighedshandleplan (det vil sige § 141 handleplanen).

Foruden den socialpædagogiske ydelse i form af praktisk hjælp og socialpædagogisk træning og støtte, fremgår det af ydelsesbeskrivelsen, at Bakkebo også yder særlige ydelser i form af vederlagsfri ledsagelse, som har et pædagogisk formål og som er indskrevet i beboerens individuelle plan, samt nødvendig transport til eventuel behandling, der er relateret til årsagen for beboerens ophold i botilbuddet, når beboeren ikke selv kan transportere sig. Beboeren betaler ikke for denne transport. I forhold til specifikke målrettede opgaver tilbyder Bakkebo som en særlig ydelse også sygeplejefaglig bistand, blandt andet rådgivning og vejledning til beboere og personale i forbindelse med opfølgning, støtte og kontrol med hensyn til medicinsk behandling. Desuden er der i forhold til tilbud om behandling mulighed for benyttelse af psykiatrisk og neurologisk tilsyn samt samarbejde med den regionale tandpleje.

Endvidere fremstår det af ydelsesbeskrivelsen, at man som beboer på Bakkebo kan købe individuelle ydelser i forhold til kost, rengøring og ledsagelse ved ferie, som beskrives som følger:

”Kost og rengøring

Beboeren kan købe kost af botilbuddet, enten i form af en pakkelosning fra det centrale køkken eller som deltager i fælles kostfremstilling på Bakkebo. Prisen

59 Bakkebos ydelsesbeskrivelse, 2014

herfor beregnes og opkræves af tilbuddet direkte fra beboeren. Prisen indeholder dækning af udgifter til råvarer og moms. Derudover er der mulighed for tilkøb af rengøring.

Ferie

Der tilbydes vederlagsfri personaleledsagelse til én årlig fælles tur tilrettelagt af afdelingen á max. 7 dages varighed. Det forudsættes, at beboerne er i stand til at deltage i feriearrangementet, hvor enten hele botilbuddet eller en større gruppe rejser sammen, og at ferien kan afholdes inden for den daglige normering. Den enkelte beboer betaler for eget ferieophold, kost m.v. Sødisebakke betaler for personalets ophold og andre folgeudgifter som eksempelvis entrébilletter, kost o.l.”

(Bakkebos ydelsesbeskrivelse, 2014)

Sammenfattende beskriver Bakkebo sig således selv som et tilbud, hvor den socialpædagogiske ydelse består i at yde socialpædagogisk støtte og omsorg til domfældte udviklingshæmmede med henblik på at støtte disse til at begå sig i samfundet, herunder at hindre recidiv, men også i forhold til at klare daglige hverdagsfunktioner, herunder personlig hygiejne. Desuden tilbyder Bakkebo særlige og individuelle ydelser, som den enkelte beboer efter aftale har mulighed for at benytte sig af.

3.4 DE FYSISKE RAMMER

Sødisebakke er beliggende i de gamle forsorgsbygninger i udkanten af Mariager by i et naturskønt og rekreativt område på 65 tønder land. Bakkebo er fysisk placeret i en af Sødisebakkes ældre bygninger, tæt beliggende op ad den forbigående landevej, og har Sødisebakkes ridehal beliggende over for sig kun adskilt af den mellemliggende parkeringsplads. Bakkebo har sin egen selvstændige have, som er en lukket gårdhave indkredset af et ca. to meter højt træstakit, som gør det umuligt for forbi-passerende billister eller fodgængere at kigge ind i haven. Bygningen, som Bakkebo er placeret i, er et treplansbyggeri. Indgangen til Bakkebo finder man i endegavlens glasarkade, som vender ud mod vejen. Når man træder ind ad hoveddøren på Bakkebo, kan man vælge at gå direkte ud i gårdhaven via terrassedøren, som sidder modsat hoveddøren, eller

at gå ind i selve beboelsesdelen. Når man træder ind i beboelsesdelen, træder man ind på husets trappe, som fører op til stueetagen eller ned i kælderen. Hvis man stopper op på denne trappeindsats og kigger på væggen til højre, kan man se en magnettafle, som med billeder angiver, hvilke medarbejdere der er på vagt i løbet af den pågældende dag og uge. Som beboer, medarbejder eller gæst kan man således altid orientere sig om, hvem der er på arbejde den pågældende dag og uge.

Nede i kælderen finder man husets fælles opholdsstue, som er til fri afbenyttelse for beboerne. Fællesstuen er et større rum indrettet med et spisebord med stole samt et sofaarrangement, TV, DVD m.m. I kælderen blev der i 2013 indrettet et computerrum, som dels skulle være arbejdsplads for en beboer med en stor IT-interesse og ellers til anvendelse som en fælles aktivitet mellem beboere og medarbejdere. Computerrummet er aflåst og kan kun anvendes med en medarbejder tilstede. Desuden finder man i kælderen husets vaskerum; kontoret, hvor den administrative medarbejder, som er ansvarlig for at udarbejde personalets vagtplaner, har plads; og som følge af en akut mernormering i efteråret 2013 blev der indrettet et ekstra beboerværelse med bad og toilet, hvor den sidst ankomne beboer bor.

På stueetagen er husets fælleskøkken, hvor medarbejdere og beboere tilbereder alle måltider, og hvor alle fællesspisninger, fællesmøder m.m. foregår. Placeringsmæssigt er fælleskøkkenet husets ”hjerterum”. Alle beboere passerer fælleskøkkenet på vej til deres respektive værelser, og da der altid står kaffe på kanden, er der stort set altid beboere og medarbejdere at finde ved det lange ovale spisebord, som står midt i køkkenet. Spisebordet er således stedet, hvor spontane samtaler og aktiviteter mellem beboere, samt mellem medarbejdere og beboere, ofte opstår. I fælleskøkkenet er samtlige køkkenskabe med diverse køkkeningredienser og køkkenskuffer med skarpe genstande i form af f.eks. køkkenknive aflåste. Personalekontoret, som er beliggende lige over for fælleskøkkenet, er ligeledes aflåst, hvilket betyder, at medarbejdere altid bærer nøgler på sig, ligesom de bærer overfaldsalarmer. Personalekontoret er et lille rum indrettet med et skrivebord, hvorpå der står to computere, hvor der højst er plads til tre personer siddende ad gangen. Det er på perso-

nalekontoret, at medarbejderne trækker sig tilbage for at dokumentere i Bosted Systemet, som er Sødissbakkes socialpædagogiske IT-system til at kommunikere, dokumentere og vidensdele. Desuden er det i et lille aflåst rum i forlængelse af personalekontoret, at al medicin og andre værdigenstande opbevares. Medicinen optælles og leveres af Sødissbakkes sygeplejerske.

Alle beboere på Bakkebo har deres eget værelse med toilet og bad. Foruden værelset i kælderen er fire værelser beliggende på henholdsvis stueetagen og førstesalen. Fra værelserne på de to etager har beboerne enten udsigt til Sødissbakkes ridehal og den mellemliggende parkeringsplads eller til Bakkebos gårdhave. Værelserne udgør beboernes private hjem og er indrettet af beboerne selv med deres egne møbler. Idet værelserne er beboernes eget hjem, vælger de selv, om de vil låse deres dør indefra. Der er en fast kultur på Bakkebo, at hvis en medarbejder, en beboer eller en anden vil i kontakt med en beboer, der er på sit værelse, så bankes der på døren, og man træder ikke ind, førend man har fået accept til at komme ind.

Foruden de fire værelser er der på første sal endvidere et personaleværelse med eget toilet, hvor der står en seng med sengetøj og sengelinned til rådighed til den medarbejder, der har døgnvagt, og som skal være til rådighed for nattevagten i det tilfælde, at der skulle opstå u hensigtsmæssige situationer. Endvidere er der på førstesalen et køkken identisk med fælleskøkkenet på stueetagen. Køkkenet på første sal er forbeholdt de beboere, som har fravalgt at være med i Bakkebos fælles madordning,⁶⁰ og som enten har valgt at købe mad fra Sødissbakkes centralkøkken eller selv står for indkøb og tilberedelse af alle måltider.

På anden etage under skråvæggene er der, foruden et stort opholdsrum, indrettet et kontor, som er afdelingslederens og afsnitslederens fælles kontor. Opholdsrummet, som er husets største rum, er indrettet som et fælles aktivitets- og opholdsrum med poolbord, bordtennisbord, dart, fitness-udstyr m.m. til fri afbenyttelse af beboerne.

60 De fleste af Bakkebos beboere er med i den fælles madordning, hvor man betaler et fast månedligt beløb for alle måltider. Det er mad til fællesordningen, som tilberedes og nydes i fælleskøkkenet.

3.5 HVERDAGSSTRUKTUREN PÅ BAKKEBO

På Bakkebo tilrettelægges de enkelte beboeres hverdag med udgangspunkt i beboerens domsvilkår, den handleplan, som er aftalt med beboerens handlekommune, og beboerens behov, interesser, ressourcer og ønsker. Men til trods for at beboernes hverdag tilrettelægges individuelt, er der på Bakkebo en overordnet fælles struktur, det vil sige tidsramme, inden for hvilken beboernes individuelle indsatser tilrettelægges og udøves. På baggrund af personalets beskrivelser af en typisk hverdag på Bakkebo, har jeg i boks 3.1 skematiseret Bakkebos fælles hverdagsstruktur.

Som det fremgår af dagsskemaet, er hverdagen på Bakkebo delt op i faste tidsrum. Hvis vi ser udover tiderne, hvor personalet holder *overlap*, det vil sige briefer hinanden ved vagtskifte, er der tre tidsrum på dagen, der er styrende for både beboernes og medarbejdernes hverdagsstruktur. Disse tidsrum er henholdsvis morgen-, dags-, samt eftermiddags- og aftenstidsrummet. De tre tidsrum vil blive beskrevet i det følgende i forhold til henholdsvis beboernes og medarbejdernes opgaver som indledning til en efterfølgende analyse af, hvordan hverdagslivet udspiller sig inden for særligt aften- og eftermiddagstidsrummet.

Tiden mellem kl. 7.15 og 8.30 er morgentidsrummet, hvor beboerne står op, spiser morgenmad og gør klar til dagens beskæftigelse. Det er tidsrummet, hvor det pædagogiske arbejde består i at kalde på de beboere, som har brug for vækning, anrette morgenmad i fælleskøkkenet, give medicin til de beboere, som ikke selv evner at administrere deres medicin, yde pleje til de beboere, som har brug for hjælp til at komme i bad, og motivere de beboere, som ikke er motiverede for at tage på ”arbejde”.

Tid	Aktivitet
7.00 - 7.15	Overlap: Nattevagt og dagvagter holder overlap.
7.15 - 8.30	Morgenmad i fælleskøkkenet. Efter individuelle aftaler vækkes beboerne, der gives medicin og ydes støtte til de beboere, som har brug for hjælp til personlig pleje og hygiejne.
8.30	Beboerne går ud til hvert deres dagtilbud. De beboere, som har pædagogisk hjemmedag, følger et individuelt tilrettelagt skema.
11.30 - 12.30	Frokost. Beboerne returnerer fra deres arbejde for at spise frokost på Bakkebo.
12.30 - 14.30	De fleste beboere går tilbage til deres dagtilbud. Beboere, der ikke evner at arbejde fuld tid, har fri.
14.30 - 15.00	Personalet holder overlap i forbindelse med vagtskifte.
15.00 - 18.00	Eftermiddag.
17.00 - 18.00	Den beboer, som har pædagogisk hjemmedag, tilbereder aftensmad i fælleskøkkenet sammen med en medarbejder.
18.00	Fællesspisning.
18.00 - 22.00	Aften.
22.00	Aftenvagterne går hjem.
22.45 - 23.00	Overlap mellem døgnvagte* og nattevagten.
23.00 - 7.00	Vågen nattevagt. Døgnvagten har trukket sig tilbage til personalets soverum, men er til rådighed for nattevagten, i så fald dette er nødvendigt.

** Døgnvagten møder kl. 14.30 til den følgende dag kl. 15.00. Døgnvagten skal være til rådighed om natten for nattevagten og sover i personalets soverum.*

Boks 3.1: Bakkebos hverdagsstruktur

Tiden mellem kl. 8.30 og 14.30 er dagstidsrummet, hvor beboerne med undtagelse af de beboere, som har pædagogisk hjemmedag, er på arbejde på deres respektive beskæftigelsestilbud. Samtlige beboere på Bakkebo har én pædagogisk hjemmedag om ugen, som er den dag, hvor beboerne jf. ydelsesbeskrivelsen får tilbudt støtte til praktisk hjælp i det omfang, som den enkelte beboer har brug for det. Strukturen for beboernes pædagogiske hjemmedag er tilrettelagt individuelt ud fra deres handleplaner og individuelle behov og ressourcer, men for de fleste består dagens opgaver i at gøre rent på værelset, ordne vasketøj, gå til tandlæge, læge, frisør, tage på tøjindkøb, m.m. Beboeren har som udgangspunkt også en middag, hvilket indebærer at tilberede aftensmad inkl. borddækning og oprydning til aftenens fællesspisning. På pædagogiske hjemmedage er den pædagogiske opgave for personalet med andre ord at være til rådighed i forhold til at yde omsorg og støtte. Desuden er det personalets opgave på en dagvagte at tilberede og anrette dagens frokost, gerne sammen med beboere, som har pædagogisk hjemmedag, samt ordne administrativt arbejde såsom at ringe til sagsbehandlere, kommunen eller andre samarbejdspartnere; at opdatere sig i forhold til det skrevne i Bosted Systemet – det elektroniske journalsystem – at dokumentere i det interne elektroniske IT-system, Bosted Systemet, og andet skriftligt og forefaldende arbejde. Personalets opgave i dette tidsrum er at være til rådighed i forhold til at yde omsorg og støtte til de beboere, som har pædagogisk hjemmedag – og med udgangspunkt i beboernes individuelle planer at lave almindeligt pædagogiske arbejde i forhold til at udvikle beboernes praktiske kompetencer med hensyn til at kunne leve så selvstændigt som muligt.

Tiden mellem kl. 15.00 og 22.00 er eftermiddags- og aftenstidsrummet. Med undtagelse af den daglige fællesspisning og de månedlige motions- og bowlingture i hallen er der ikke faste fællesarrangementer planlagt i dette tidsrum. Der kan være fastlagt individuelle aftaler om deltagelse i forskellige aktiviteter såsom deltagelse i handicapridding i ridehallen, musik og sang, eller fotoworkshop på et af Sødissbakkes aftenkurser eller lignende. Eftermiddags- og aftenstidsrummet på Bakkebo er således et ustruktureret tidsrum. Et tidsrum, hvor der er mulighed for at arrangere og planlægge aktiviteter på selve dagen. Hvordan og hvilke individuelle

og sociale aktiviteter, der bliver planlagt og iværksat på en almindelig hverdag – og i weekenderne⁶¹ – på Bakkebo, vil blive uddybet yderligere i analysekapitel 7 om *Opfattelsen af den socialpædagogiske praksis*.

3.6 BEBOERNES BESKÆFTIGELSESTILBUD

Som det fremgår af Bakkebos hverdagsstruktur (se figur 3.1), går Bakkebos beboere dagligt over på deres beskæftigelsestilbud. Samtlige af Bakkebos beboere med undtagelse af en enkelt, som i en periode gik i et eksternt skoletilbud, og en anden, som arbejder et par dage om ugen hos en lokal landmand,⁶² er indskrevet på Sødissbakkes interne § 104 aktivitets- og samværstilbud, det vil sige Sødissbakkes eget dagbeskæftigelsestilbud med egen medarbejderstab. Når beboerne er på dagbeskæftigelsesarbejde, er det således medarbejderne på beskæftigelsestilbuddet, som er ansvarlige for at beskæftige Bakkebos beboere.

Hovedparten af beboerne er tilknyttet Bøgely, som er beskæftigelsestilbuddets grønne udehold med aktiviteter i forhold til have, bygninger og landbrug. Her kløver en enkelt beboer brænde, som sælges til medarbejdere og andre på bestillinger. Andre beboere arbejder i ridehallen, hvor de dels hjælper med at trække heste rundt i folden ved handicapridning, dels plejer og fodrer Sødissbakkes heste og muger ud i staldene og ridehallen. En enkelt beboer har traktorkørekort og kører møg til møddingen. Andre beboere hjælper med at holde de grønne arealer vedlige og kan ses siddende på en havetraktor i gang med at slå græs eller klippe kanter med en buskrydder m.m. En enkelt beboer, der funktionsevnmæssigt ikke formår at være tilknyttet Bøgely, det grønne udehold, hjælper centralkøkkenet med at fordele mad ud på Sødissbakkes forskellige afdelinger, og en anden arbejder på Sødissbakkes vaskeri, hvor beboeres tøj fra andre afdelinger bliver vasket.

Den pædagogiske målsætning for Sødissbakkes aktivitets- og samværstilbud er jf. dets ydelsesbeskrivelse at udvikle og vedligeholde beboernes kompetencer samt at guide beboerne i deres sociale relationer på dag-

61 I weekenderne er der på Bakkebo ingen fællesstruktur ud over de faste spisetider.

62 De dage, hvor denne beboer ikke er på arbejde hos landmanden, arbejder beboeren på dagtilbuddet med have, bygninger og landbrug.

tilbuddet.⁶³ Som udgangspunkt tilrettelægges en beboers beskæftigelsestilbud ud fra den handleplan, der er aftalt med dennes handlekommune og den tager udgangspunkt i beboerens interesser og ressourcer. Da hovedparten af Bakkebos beboere er tildelt førtidspension, modtager de ikke en regulær løn for deres arbejde. De modtog i den pågældende periode 15 kr. i timen for deres arbejde, hvoraf de skal betale skat.

3.7 SAMMENFATNING

I indeværende kapitel er Bakkebo som institution blevet beskrevet i forhold til, hvordan Sødisebakke officielt i dets ydelsesbeskrivelse beskriver Bakkebo som tilbud, dets målgruppe og medarbejdergruppe, samt dets socialpædagogiske ydelse. Og på baggrund af feltnoter har kapitlet belyst Bakkebos fysiske rammer, dets hverdagsstruktur samt beboernes beskæftigelsesarbejde på Sødisebakkes interne beskæftigelsestilbud. Beskrivelsen af Bakkebo danner grundlag for den følgende empiriske analyse af, hvordan det socialpædagogiske arbejde organiseres i forhold til at tilrettelægge og praktisere indsatsen som en kriminalpræventiv indsats.

63 Ydelsesbeskrivelsen for Sødisebakkes dagtilbud (2014)

4. ORGANISERING AF DET SOCIALPÆDAGOGISKE ARBEJDE

I dette kapitel præsenteres måden, hvorpå det socialpædagogiske arbejde på Bakkebo er organiseret i forhold til at tilrettelægge indsatsen som en kriminalpræventiv indsats. Specifikt belyses det, hvordan det socialpædagogiske arbejde på Bakkebo, som et regionalt botilbud, er organiseret og tilrettelagt med afsæt i den danske kvalitetsmodels standard om individuelle planer. Det belyses, hvordan individuelle planer – også kaldet pædagogiske planer – udgør et centralt redskab på Bakkebo i forhold til at tilrettelægge indsatsen som en kriminalpræventiv indsats over for den enkelte domfældte. Formålet er dels at karakterisere, hvordan personalet arbejder med individuelle planer i forhold til at tilrettelægge og dokumentere indsatsen og dens virkninger. Dels at karakterisere, hvordan kvalitetsmodellens standardiseringsprogram udgør en central styringsteknologi, som bestemmer måden, hvorpå personalet tilrettelægger, udøver og dokumenterer dets indsats.

Kapitlet indleder med at belyse, hvordan Bakkebos socialpædagogiske arbejde forventes at blive tilrettelagt og udført i henhold til Bakkebos lokale instruks om individuelle planer, således som Sødissbakke med afsæt i kvalitetsmodellens standardsprogram har udarbejdet den. Herefter følger en analyse af, hvordan personalet på Bakkebo i praksis udmønter de lokale forventninger i forhold til at udarbejde individuelle planer, det vil sige mål og delmål for de enkelte beboere i de etablerede kontakteams. Afslutningsvis belyser kapitlet, hvordan personalet i deres daglige hverdagspraksis arbejder med dokumentation, samt personalets opfattelse af, hvor stor en tidsmæssig del af deres arbejde, som anvendes på dokumentation og andet skriftligt arbejde. Analysen bygger primært på viden fra dokumenter og feltnoter samt, ved analysen af personalets tidsanvendelse på dokumentation m.m., på de kvalitative interviews.

4.1 DEN DANSKE KVALITETSMODEL

– SØDISBAKKES LOKALE INSTRUKSER

Som Region Nordjyllands samlede bo- og aktivitetstilbud for voksne med betydelig og varigt nedsat fysisk og psykisk funktionsevne er Sødisebakke en del af de danske Regioners fælles kvalitetsmodel, den såkaldte danske kvalitetsmodel på det sociale område. Kvalitetsmodellen er et standardiseret redskab, der er udviklet af de Danske Regioner til systematisk at arbejde med kvalitetsudvikling på alle regionale boformer og institutioner.⁶⁴ Til at sikre systematik og kvalitet i de regionale tilbud er kvalitetsmodellen ifølge de Danske Regioner en såkaldt værktøjskasse bestående af tre redskaber – et standardprogram, dokumentationsredskaber og bruger- og pårørende- undersøgelser. De tre redskaber, som kan anvendes enkeltvis eller samlet, indeholder retningslinjer til at sikre kvalitet samt udvikling på tilbuddene.⁶⁵

På Sødisebakke anvendes standardprogrammet, som tilsammen består af i alt ni standarder, tre organisatoriske standarder, tre ydelsesspecifikke standarder samt tre rammestandarder. Mere specifikt er standarddelingen som følger:⁶⁶

Organisatoriske standarder

- Kompetenceudvikling
 - Arbejdsmiljø
 - Ledelse

Ydelsesspecifikke standarder

- Kommunikation
- Indflydelse på eget liv
- Individuelle planer

Rammestandarder

- Medicinhåndtering
- Magtanvendelse
- Utsigtede hændelser

64 Danske Regioner (2009)

65 Danske Regioner (2009)

66 Danske Regioner (2014)

En standard angiver ifølge kvalitetsmodellens standardprogram de overordnede krav og rammer for, hvordan en opgave på et specifikt område i det sociale arbejde skal udøves lokalt. Mere specifikt defineres en standard som:

”... en beskrivelse af en række opgaver, som det enkelte tilbud skal uddybe lokalt samt beskrive, hvordan disse opgaver bliver løst i arbejdet på tilbuddet. I den enkelte standard får tilbuddet altså til opgave at formulere de arbejds gange og opgaver, som tilbuddet stiller sig selv i arbejdet.”⁶⁷

En standard udgør således et *retningsgivende dokument*, som udstikker rammerne for de lokale tilbud i forhold til at beskrive, hvordan det enkelte tilbud tilrettelægger og udøver dets indsats. Standarderne udgør således rammerne for de regionale tilbud til at beskrive deres arbejdsprocedurer i det, der kaldes *lokale instrukser*.

Som en del af kvalitetsmodellen har Sødisebakke med afsæt i de *retningsgivende dokumenter* udarbejdet *lokale instrukser* for, hvordan der på Sødisebakkes specialiserede afdelinger arbejdes med kvalitetsstandarderne. På Sødisebakke forefindes der lokale instrukser for *arbejds miljø, kompetenceudvikling* og *ledelse*, som er gældende som helhed på alle dets afdelinger, mens afdelingerne har individuelle, retningsgivende dokumenter for *kommunikation, brugerinddragelse* og *individuelle planer*. Som et regionalt botilbud er personalet på Bakkebo således forpligtiget til at arbejde ud fra Sødisebakkes lokale instrukser.

I forhold til at undersøge, hvordan Bakkebo organiserer sit socialpædagogiske arbejde som en kriminalpræventiv indsats, belyses i det følgende, hvordan Bakkebos retningsgivende dokument for *individuelle planer* udgør et aktivt redskab i forhold til at tilrettelægge indsatsen som en kriminalpræventiv indsats.⁶⁸

4.1.1. Individuelle planer

En individuel plan er i modsætning til Servicelovens § 141 handleplaner

67 Standardprogrammet - Trin for Trin: 2-3 (Danske Regioner, 2009)

68 <http://sodisebakke.rn.dk/Om-Soedisebakke/Kvalitetsmodel>

(de myndighedsplaner, som udarbejdes af kommunernes sagsbehandlere) en lokalt udarbejdet plan til afklaring og beskrivelse af tilbuddets aftaler og indsats i forhold til den enkelte beboer. En individuel plan – også kaldet pædagogisk handleplan – er et dokument, der beskriver de mål og konkrete pædagogiske handlinger, som man vil arbejde med i et planlagt forløb inden for en vis tidsramme. Ifølge kvalitetsmodellens standardprogram er formålet med *individuelle planer* at sikre, at der ydes en målrettet og sammenhængende indsats for den enkelte borger. Og i henhold til standardprogrammet skal dette i praksis ske i samarbejde med den enkelte beboer og med udgangspunkt i den kommunalt udarbejdede handleplan (Servicelovens § 141).⁶⁹ Individuelle planer er således et redskab, det pædagogiske personale kan anvende i forhold til systematisk at tilrettelægge indsatsen i form af de pædagogiske mål/delmål, som den enkelte beboer skal opnå under opholdet, samt beskrive den/de pædagogiske arbejdsmetode (-r), som der arbejdes med, således at alle medarbejdere ved, hvordan og hvornår personalet skal handle over for de pågældende beboere.

I tråd med kvalitetsmodellens standardprogram fremgår det af Bakkebos retningsgivende dokument for individuelle planer, at den individuelle plan udgør et vigtigt redskab i arbejdet med Bakkebos domfældte beboere, som "... medvirker til at øge den faglige opmærksomhed omkring den pædagogiske praksis for den enkelte",⁷⁰ samt sikrer:

- at den enkelte beboer herigennem har indflydelse på eget liv,
- at den enkelte beboer har medindflydelse på, hvad der kommer til at stå i den individuelle plan (mål, delmål),
- at der bliver en sammenhæng mellem den individuelle plan, kontaktmøder og dagligdagen,
- at der sker en løbende evaluering og herigennem et kontinuerligt fokus på udvikling af den enkeltes ressourcer.⁷¹

69 Den Danske Kvalitetsmodel på det sociale område (2014) – Standardprogrammet – Standardhæftet.

70 Bakkebos retningsgivende dokument for individuelle planer (se bilag).

71 Bakkebos retningsgivende dokument for individuelle planer (se bilag).

På Bakkebo anvendes individuelle planer således som et redskab til at tilrettelægge indsatsen så vidt muligt i samarbejde med den enkelte beboer, men også for at sikre, at der løbende er fokus på beboernes forandringsprocesser.

Indholdsmæssigt fremgår det af Bakkebos lokale instruks, at en individuel plan overordnet omfatter tolv områder, som skal udarbejdes i forhold til at tilrettelægge indsatsen over for en beboer. De tolv områder er følgende:⁷²

- Fysisk status
- Psykisk status
- Kommunikation
- Selvbestemmelse/brugerinddragelse
- Sundhed
- Sociale relationer
- Familie
- Bolig og trivsel
- Aktivitetstilbud
- Almindelige daglige gøremål
- Fritid
- Økonomi

I forhold til at udarbejde en individuel plan fremgår det endvidere af Bakkebos lokale instruks, at beboers plan på hvert af de tolv områder indholdsmæssigt skal beskrives inden for den skematiske ramme, som er illustreret i boks 4.1.⁷³

⁷² Bakkebos retningsgivende dokument for individuelle planer (se bilag).

⁷³ Bakkebos retningsgivende dokument for individuelle planer (se bilag)

Fysisk status	Beskrivelse
	Analyse
	Mål på langt sigt, herunder borgerens egne ønsker
	Mål på kort sigt, herunder borgerens egne ønsker
	Forudsætninger for mål og ønsker
	Involverede personer, herunder ansvar
	Aftaler, herunder tidspunkt for evaluering

Boks 4.1: Bakkebos lokale instruks for individuelle planer – det indholdsmæssige indhold på de tolv områder

Eksemplificeret med området ”fysisk status” illustrerer boks 4.1 hvordan hvert område ifølge den lokale instruks skal indeholde en beskrivelse og analyse af den enkelte beboers fysiske status samt lang- og kortsigtede mål for indsatsen i forhold til beboerens fysiske status. Endvidere skal beboerens eget ønske fremgå inden for hvert område samt de forudsætninger, personalet anser for at være nødvendige for, at de udarbejdede mål og beboerens ønsker kan efterkommes. Sidst, men ikke mindst, skal det fremgå, hvilke medlemmer af personalegruppen der er involverede i og ansvarlige for opfølgning på de udarbejdede mål samt aftaler for eksempelvis evaluering af målene. Desuden skal den individuelle plan indeholde status og beskrivelse af indsatsen i forhold til magtanvendelser.⁷⁴

Af den lokale instruks vedrørende fremgangsmåde og ansvarspersoner fremgår det, at Bakkebos (afdelings-)leder er ansvarlig for at samtlige medarbejdere er bekendte med Bakkebos lokale instrukser vedrørende individuelle planer, og at medarbejderne følger de aftaler og den indsats,

⁷⁴ Bakkebos retningsgivende dokument for individuelle planer (se bilag).

som står beskrevet i de enkelte beboeres planer. Når det gælder selve organiseringen af at udarbejde en individuel plan for en eksempelvis nyindflyttet beboer, skal samtlige medarbejdere være bekendte med den retningsgivende fremgangsmåde, som står angivet i den lokale instruks under punktet *Fremgangsmåde og ansvarspersoner* og som illustreres i boks 4.2.

FREM GANGSMÅDE OG ANSVARSPERSONER

Lederen er overordnet ansvarlig for at medarbejderne kender og anvender instruksen, og at indholdet bliver fulgt:

- Inden for den første måned efter indflytning påbegynder personalet handleplan på skrift.
- For indskrevne beboere skal der laves en plan for, hvornår det sikres, at de individuelle planer udarbejdes, så de lever op til nærværende instruks.
- Afdækning af den enkelte beboers ønsker om inddragelse skal beskrives i den individuelle plan.
- Den individuelle plan indskrives i Sødisebakkens koncept, således at det sikres, at afdækningen af beboerens kommunikative kompetencer og forudsætninger for brugerinddragelse fremgår af den individuelle plan. Redskaber, der anvendes til afdækning, skal ligeledes fremgå.
- Hvis beboeren har ønsker, som personalet fagligt vurderer ikke er realistiske, skal ønsket og en faglig begrundelse for vurderingen fremgå af planen.
- Den individuelle plan udarbejdes i samarbejde med beboerne, således også i forhold til formulering og omsætning af mål og delmål:
 - I henhold til den individuelle plan og kontaktmøder.
 - Hvis beboerne ikke har forudsætning for at indgå i samarbejdet om udarbejdelse af den individuelle plan, skal de repræsenteres ved en værge eller pårørende.

- Hvis en beboer ikke ønsker at medvirke til udarbejdelse af den individuelle plan, udarbejdes den alligevel og anvendes som plan for arbejdet med den enkelte. Der skal løbende arbejdes hen imod, at det bliver muligt at inddrage beboeren.
- Det fremgår af den individuelle plan, hvem der har deltaget i udarbejdelsen – og med hvilken begrundelse.
- Medarbejdere er ansvarlige for at drøfte udformningen af den individuelle plan med kollegaer, ledelse og beboeren selv.
- Alle beboere på Bakkebo får evalueret og revideret deres individuelle plan i sin helhed mindst en gang om året.

Handleplansarbejdet sker på følgende måde:

- Medarbejderen forbereder handleplansmødet ved at vurdere status på de enkelte mål og delmål med udgangspunkt i:
 - Observationer fra PCD.
 - Drøftelse med kollegaer, leder og beskæftigelsesansvarlige.
 - Referater fra relevante møder.
 - Senest en måned før mødet i samarbejde med beboeren inviteres relevante samarbejdspartnere, leder, tilsynsførende fra kommunen, regionen, bistandsværge og andre relevante samarbejdspartnere.
 - Et tilgængeligt referat af handleplansmødet i en mappe på kontoret (referatet sendes til relevante parter).
- Det er den enkelte medarbejder, der er ansvarlig for, at den individuelle plan er aktuel, tilgængelig og kendt af kollegaer
 - Den individuelle plan findes i beboerens journal i PCD.
- Nye medarbejdere på Bakkebo skal sættes ind i den enkelte beboers individuelle plan af personalet i umiddelbar forlængelse af ansættelse.
- Den enkelte beboers individuelle plan drøftes løbende på personalemøder, hver 4. uge i en fast plan. Det er den enkelte medarbejders ansvar at forberede sig til mødet.

- I det daglige arbejde er det den enkelte medarbejder på Bakkebo, der har ansvaret for at tilrettelægge indsatsen i forhold til mål, delmål og beboerens ønsker, og at rapportere daglige observationer i forbindelse hermed i beboerens journal i PCD.
- I det daglige arbejde er det desuden den enkelte medarbejders ansvar at beskrive observationer vedrørende opfyldelse af beboerens egne ønsker i dennes journal i PCD.
- Det beskrives i den individuelle plan, hvem der har deltaget i formulering og omsætning af mål og delmål. Samtidig begrundes deres deltagelse fagligt.

Kilde: Bakkebos retningsgivende dokument for individuelle planer (se bilag).

Boks 4.2: Den lokale instruks for individuelle planer, Fremgangsmåde og ansvarspersoner

Af den retningsgivende instruks fremgår det eksplicit, hvordan personalet på Bakkebo skal udarbejde individuelle planer i samarbejde med den enkelte beboer og – i fald disse ikke ønsker dette – arbejde motiverende med beboeren, således at denne inddrages videst muligt. Af instruksen fremgår en klar procedure for, hvordan de pædagogiske ansvarspersoner skal udforme og evaluere beboernes individuelle planer på baggrund af drøftelser med kollegaer, ledelsen og den enkelte beboer. Den/de ansvarlige pædagogiske medarbejdere er ansvarlige for, at proceduren vedrørende udformningen og evalueringen overholdes, det vil sige ansvarlige for, at mål og delmål er opdateret og at samtlige medarbejdere er bekendte med, hvilken indsats de skal udøve over for de enkelte beboere, og ikke mindst hvornår. Bakkebos lokale instruks bestemmer således, hvordan medarbejdere er forpligtiget til at udøve deres indsats over for de enkelte beboere i forhold til de mål og den deraf følgende indsatsform, som står foreskrevet i beboernes individuelle planer.

Som en del af kvalitetsmodellen tilrettelægges og udøves Bakkebos socialpædagogiske indsats således med udgangspunkt i Sødissbakkes lokale instruks om individuelle planer, en standardiseret tilgang, som har til formål at sikre en systematiseret og ensartet indsats over for de domfældte beboere. Styringsmæssigt udgør de individuelle planer det styringsteknologiske redskab, som bestemmer, hvordan Bakkebos indsats tilrettelægges og udøves som en kriminalpræventiv indsats overfor de enkelte beboere. Det skal pointeres, at der foruden den lokale instruks vedrørende individuelle planer også forekommer lokale instrukser for kommunikation og brugerinddragelse”. Disse indeholder retningslinjer for, hvordan personalet i arbejdet med individuelle planer skal inddrage den enkelte beboer og hvordan personalet skal undersøge de domfældtes forudsætninger i forhold til at udtrykke ønsker og behov. Disse instrukser belyses ikke yderligere her, men der refereres til dem i de følgende afsnit, som omhandler, hvordan personalet har organiseret det socialpædagogiske arbejde med individuelle planer i praksis.

4.2 DET SOCIALPÆDAGOGISKE ARBEJDE MED INDIVIDUELLE PLANER I PRAKSIS

I praksis er det personalets organiserede kontaktteams, som er ansvarlige for at udforme beboernes individuelle planer. Siden 1. januar 2013, hvor Bakkebo gik fra at have en kontaktpersonsordning, hvor én pædagogisk medarbejder var ansvarlig for den individuelle plan i forhold til en enkelt beboer, til en kontaktteamsordning, hvor det i dag er beboernes respektive kontaktteam, som er ansvarlige for at udforme den individuelle plan – og dermed for, hvordan indsatsen over for den enkelte beboer udformes og udøves i praksis. I modsætning til kontaktpersonsordningen betyder kontaktteamsordningen en opdeling af beboer- og medarbejdergruppen i to grupper, hvor det enkelte kontaktteam har ansvaret for at udarbejde individuelle planer i forhold til den ene halvdel af Bakkebos beboere. Hvor hver beboer tidligere havde én kontaktperson, har beboerne nu et kontaktteam bestående af 4 – 6 pædagoger samt pædagogiske medhjælpere, som har det samlede ansvar for at formulere, tilrettelægge og organisere indsatsen som en kriminalpræventiv indsats over for de domfældte beboere.

I forhold til skriftligt at udforme de individuelle planer, herunder udarbejde mål og delmål samt evaluere disse, er hvert kontaktteam ansvarlig for, hvordan de i deres daglige praksis organiserer dette arbejde. Kontaktteamet har således funktion som et selvstyrende team, som skal organisere sit arbejde inden for de 680 timer, som hver medarbejder er tildelt om året til kontaktteamsopgaver samt andet relevant arbejde. Dog er der hver anden måned fastlagt fælles kontaktteamsmøder i personalets mødeplaner. Teammøderne er heldagsmøder som afholdes i tidsrummet mellem kl. 9.00 og 14.00 og bruges af de eksisterende teams til at drøfte, udforme og evaluere målsætningerne for de enkelte beboere. Det er på teammøderne, at kontaktteamet koordinerer og organiserer, hvilke opgaver de enkelte teammedlemmer er ansvarlige for.

I forhold til at sikre brugerindflydelse – det vil sige inddrage brugernes ønsker i forhold til fastsættelse af mål – er kontaktteamets arbejde tilrettelagt med udgangspunkt i Bakkebos lokale instruks om kontaktmøder. Dette betyder, at kontaktteamsene som udgangspunkt afholder kontaktmøder med de enkelte beboere hver fjerde uge. Nogle gange oftere og andre gange afholdes kontaktmøderne slet ikke, i fald en beboer ikke ønsker eller ikke er motiveret for det. I sådanne tilfælde forsøger personalet på anden vis at motivere de enkelte beboere igennem daglige samtaler. Formelt er det på kontaktmøderne, at beboerne har mulighed for at ytre ønsker om mål, behov eller andre forhold. En pædagog beskriver, hvordan de i det ene af de to kontaktteams inddrager de enkelte beboere i udarbejdelse af mål/delmål:

”Altså, sådan som vi har gjort det lige nu, med den handleplan, som vi sidder med, der har vi hver især fået ca. 2-3 områder i handleplanen. Og der har vi aftalt, at det, vi vil gøre, det er at snakke med den enkelte beboer, ligesom hvis det nu var et kontaktmøde, vi havde med ham, omkring de her ting. Altså sætte os ned og sige: ’Prov at høre her. Jeg skal skrive din handleplan omkring de og de punkter. Vi skal lige snakke om, hvad har du selv, eller hvad tænker du selv om det og det og det og det.’ Og hvis det omhandler nogle af de delmål, der er der i forvejen, jamen så inddrager vi dem i det. ’Hvordan ser du så dig selv i forhold til at kunne opnå det her delmål?’ Sådan, ja. Og så efterfølgende så skriver vi” (interview, pædagog).

Som udgangspunkt udarbejdes de individuelle planer med afsæt i den enkelte beboers myndighedshandleplan – det vil sige § 141 handleplan – den individuelle visitationsaftale, der er indgået med beboerens handlekommune og med udgangspunkt i personalets indledende udredninger i forhold til den enkelte beboers kunnen, behov og ønsker. De pædagogiske mål udarbejdes og struktureres efter Bosted Systemets skematiske ramme i forhold til, hvordan de individuelle handleplaner skal udarbejdes inden for de tolv områder.

I Bosted Systemet beskrives den enkelte beboers overordnede og langsigtede mål for indsatsen, sammen med delmålene, som formulerer, hvordan de langsigtede mål omsættes i praksis, f.eks. kan det at gå en tur eller løbe lidt hver dag være et delmål i forhold til målet om at forbedre en beboers fysiske tilstand.⁷⁵

Ifølge personalet udarbejder kontaktteamsene i praksis ikke et delmål inden for alle de tolv områder, som det ellers står foreskrevet i Bakkebos lokale instruks. Som én af de interviewede pædagoger udtrykker eksplicit, så har beboerne gennemsnitligt "... et-to [mål] og en enkelt tre. Afhængig af, hvordan deres liv ser ud sådan lige pt." På baggrund af den enkelte beboers situation udformes der i praksis et til tre mål / delmål inden for de områder, personalet skønner relevante i forhold til beboerens specifikke problemstillinger og ønsker, eller som står direkte indskrevet i beboerens myndighedshandleplan eller foranstaltningsdom, såsom et særligt domsvilkår om at underkaste sig misbrugsbehandling.

I det følgende eksemplificeres, hvordan Bakkebos kontaktteams formulerede og evaluerede beboernes mål/delmål på de to kontaktteam møder, jeg observerede. Formålet med de følgende eksempler er at beskrive, hvordan personalet på forskellig vis inddrager Bakkebos beboere i udarbejdelsen af deres individuelle planer, alt afhængig af hvilke problemstillinger personalet erfarede i forhold til de enkelte beboere, samt hvilke overvejelser og begrundelser personalet gjorde sig i forhold til at begrunde og beskrive et mål/delmål, det vil sige i forhold til at formu-

75 Bakkebos retningsgivende dokument for individuelle planer (se bilag).

lere, hvordan indsatsen over for de enkelte skulle udøves. Nedenstående feltnote eksemplificerer, hvordan en beboers ønske om at stile mod et bestemt socialt mål inddrages af vedkommendes kontaktteam, samt hvilke overvejelser og begrundelser personalet gør sig i forhold til at udforme et kriminalpræventivt mål i den sammenhæng.

En teammedarbejder beretter, at Claus selv har ytret ønske om et socialt mål, hvorefter Claus' sociale kompetencer og sociale formåen bliver drøftet. Det bliver besluttet, at Claus skal presses noget mere til at deltage i socialt samvær og sociale aktiviteter; "vi skal ind og se, hvad [Claus] er i stand til at honorere". Jeg spørger teamet, hvad Claus er dømt for og får at vide, at han er dømt for at have begået vold. En medarbejder forklarer, at Claus er skizofren og fordi han er velmedicineret, anses Claus af personalet for at være en rolig fyr. Dog opholder Claus sig meget for sig selv på værelset, fordi han har det socialt svært. Han er domsanbragt på baggrund af flere voldsdomme, og ifølge medarbejderne har Claus begået vold, fordi han har været presset i sociale sammenhænge. En anden medarbejder forklarer, at selvom Claus opholder sig meget alene, så kender Claus de sociale spilleregler: "han vælger det sociale til og fra som det passer ham". Det bliver besluttet at udarbejde et socialt delmål for Claus indeholdende det formål, at han skal udfordres til at være mere socialt deltagende i det sociale samvær på Bakkebo med både personalet og beboerne ved at blive tilbudt at være med i sociale aktiviteter, b.la. at komme med på tur til eksempelvis Læsehesten (feltnote).

Som det illustreres i feltnoten udformer kontaktteamet det sociale mål om at deltage mere i det sociale samvær på baggrund af Claus' eget ønske herom. Et mål, teamet ser som relevant i forhold til at arbejde kriminalpræventivt med den voldelige adfærd, som Claus har dom for at have udvist.

Den følgende feltnote eksemplificerer, hvordan personalet, i forhold til en beboer med et dagligt misbrug af hash, formulerer et delmål om at stoppe den pågældende beboer i at ryge *joints*.

Der er blandt teammedlemmerne enighed om, at Peter skal aktiveres, for "... når han [Peter] er aktiveret, ryger han ikke hash". På baggrund heraf bliver det besluttet, at Peter skal tilbydes fysisk aktivitet og socialt samvær i form af at gå tur, løbe på inliners, tage i svømmehallen, se en film eller lignende hver dag, når han kommer hjem fra sin beskæftigelse. Tilbuddet om fysisk aktivitet og socialt samvær skal betragtes som en form for kontakt-ø mellem personalet og Peter med det overordnede formål at stoppe Peter i at ryge hash ved at motivere ham til at være sammen med "os" – det vil sige personalet – og dermed styrke relationen mellem dem og Peter. Teamet er enige om, at succeskriteriet for det nye delmål er, at Peter tilvælger aktiviteterne og samværet med personalet i stedet for at ryge hash. Men for at delmålet skal blive en succes, så fastsætter teamet, at en medarbejder er sammen med Peter fra det øjeblik, han kommer hjem, for at undgå, at han går direkte på værelset og ryger en joint, således at han ifølge personalet er "skæv", inden man får tilbudt ham mulighed for en aktivitet og samvær (feltnote).

Feltnoten illustrerer ikke blot, hvilke tanker og begrundelser teamet gør sig i forhold til at formulere det pågældende mål. Feltnoten illustrerer ligeledes, hvordan personalet på baggrund af nogle særlige problematikker i forhold til enkelte beboere, såsom misbrugsproblemer, udarbejder indsatsens mål/delmål, hvor den enkelte beboer ikke nødvendigvis er medinddraget fra start, men inddrages senere i det omfang, vedkommende er motiveret for at have medindflydelse. Ifølge en af de interviewede pædagoger kan dilemmaet med individuelle planer være, "... at beboerne nu engang læner sig tilbage og siger, at der ikke er noget at arbejde med – 'altså, det er som det skal være – jeg er perfekt'". Ifølge personalet er det således en pædagogisk udfordring at udarbejde pædagogiske mål, når en beboer ikke er motiveret for at samarbejde eller ikke ønsker at tage imod den hjælp og støtte, personalet tilbyder.

Denne tredje og sidste feltnote illustrerer, hvordan et af de to kontaktteams evaluerer en beboers delmål, samt hvordan der udarbejdes målsætninger i forhold til en beboer med komplekse problemer, som ikke forekommer at være motiveret for at samarbejde med personalet – og i det hele taget ikke har forståelse for, hvorfor han er anbragt på Bakkebo.

Teammodet indledes med at diskutere Adams delmål om selv at stå op. Adam har et delmål om, at han selv skal sætte sit ur til kl. 8.00 om morgenen og således selv sørge for at stå op. Hvis ikke Adam er oppe klokken 8.30, skal personalet vække ham. Teamet starter med drøfte formålet med delmålet, hvilket er, at de gerne vil, at der bliver handlet ens over for Adam, eftersom hver medarbejder ellers har haft deres særlige tilgange til at vække ham. For at få indsigt i, hvordan det går med delmålet, gennemlæser teamet Bostedets dagbog ift. delmålet. Det viser sig, at Adam stadig har svært ved at stå op om morgenen, og at medarbejdere vækker ham på forskellige tidspunkter om morgenen. Det bliver efterfølgende diskuteret, hvad det er, der gør, at Adam har svært ved at komme op om morgenen. En af forklaringerne er, at han ofte har besøg af kæresten, der overnatter i hverdagene trods reglen om at besøg af kærester eller andre kun sker i weekenden. Men kæresten, som bor i Hobro, har ikke mulighed for at komme til Mariager i weekenden, da der ikke kører busser mellem Hobro og Mariager der. Desuden drøftes Adams generelle trivsel på Bakkebo. Medarbejdere har ifølge flere af teamets medlemmer hørt Adam udtrykke, at han ikke vil være på Bakkebo. Katrine [pædagog] forklarer, at dette er blevet tydeligt, efter at Adam er blevet fortalt, at han selv bestemmer over sine penge og dermed selv kan hæve penge i banken, det vil sige, han behøver altså ikke at have underskrifter fra to personaler på Bakkebo. Dette har medført, at Adam har opsøgt to forskellige filialer i sin bank for at få sine penge udbetalt. De bankansatte sagde nej til at udbetale Adam penge, fordi de manglede underskrifter fra Bakkebo. Dette fik Adam til at true de bankansatte med en skruetrækker, hvorefter de tilkaldte politiet, der kom og tog Adam med på stationen. Adam har nu fået alle sine penge udbetalt, men har ifølge teamet ikke forståelse og evne til at administrere dem, idet han bruger rub og stub på at spille på Oddset. Adam er som følge heraf ikke med i madordningen på Bakkebo, for det har han ikke penge til. Adam laver således selv mad, men med ingen penge lever han af gammelt nedsat brød, som han ifølge personalet ofte er mistænkt for at have stjålet. Det helt store problem er ifølge personalet, at Adam har sukkersyge, så manglen på penge og ordentlig mad påvirker Adam sundhedsmæssigt, men også socialt, da han aldrig har penge til at deltage i sociale arrangementer med de andre. Det bliver drøftet, hvad personalet kan gøre for Adam. Bare det at afholde et kontaktmøde med Adam finder personalet svært, idet han ifølge personalet kun vil snakke, når han har lyst, så det gælder om at være klar der. Adam omtales i det hele taget som værende kompleks, fordi han ikke forstår,

hvorfor han skal være på Bakkebo, når han nu har sagt undskyld til politiet og alle ansatte i Banken, som han truede. Det påpeges, at teamet må forsøge at skabe en god relation til Adam, da han har mistet tilliden til personalet. Det bliver hertil sagt, at samtlige teammedlemmer ikke har en tæt kontakt til Adam, og at de to pædagoger, der har en tæt kontakt med ham, begge er overflyttet til Vestergade og således ikke længere er på Bakkebo. På baggrund af den samlede diskussion af Adams trivsel besluttet det, at Katrine skal forsøge intensivt at opbygge en tillidsfuld relation til Adam og at delmålet om morgenvækningen skal fortsætte (feltnote).

Ovenstående feltnote illustrerer dels, hvordan det pågældende kontaktteam evaluerer en beboers delmål i forhold til at stå op om morgenen på egen hånd. Dels hvordan kontaktteamet gennem en fælles drøftelse af beboerens adfærd, trivsel samt manglende motivation for at samarbejde med personalet, formulerer et mål om at skabe en god kontakt til vedkommende som motivation til at tage imod støtte og hjælp til at håndtere vedkommendes økonomiske situation og sundhedsmæssige tilstand. Et mål, som i praksis skal opnås ved, at en udvalgt medarbejder intensivt arbejder på at skabe en god kontakt til beboeren.

Sammenfattende illustrerer de tre feltnoter, hvordan indsatserne over for Bakkebos individuelle beboere i praksis organiseres af de etablerede kontaktteams, som er ansvarlige for at udforme beboernes individuelle planer – og at disse udformes på forskellig vis, alt afhængig af den enkelte beboers ønsker til målsætninger, de specifikke problemstillinger, personalet oplever, graden af motivation for at samarbejde med personalet m.m. Desuden illustrerer feltnoterne, hvordan personalet i dets arbejde med de individuelle planer dels udformer almindelige pædagogiske mål i forhold til at udvikle beboernes praktiske kompetencer, således at de så selvstændigt som muligt kan klare almindelige daglige funktioner, såsom at stå op på egen hånd om morgenen, vaske tøj, og være selvkørende i forhold til personlig hygiejne. Og dels også formulerer kriminalpræventive mål. Det er således blevet belyst, hvordan personalet med udgangspunkt i Bakkebos lokale instruks i kontaktteamsene tilrettelægger indsatsen over for de domfældte beboere som en kriminalpræventiv indsats, som har til sigte at hindre nye kriminelle lovovertrædelser.

4.3 DOKUMENTATION

I forhold til at kvalitetssikre indsatsen er personalet i henhold til Bakkebos lokale instrukser for individuelle planer m.fl. forpligtiget til at dokumentere deres daglige indsats over for beboerne. Personalet er i henhold til de lokale instrukser forpligtiget til skriftligt at dokumentere beboernes inddragelse i handleplansarbejdet samt arbejdet med opfyldelse af handleplanernes mål og delmål. Ifølge Sødissbakkes officielle beskrivelse er dokumentationens funktion at kunne vurdere effekterne af indsatsen gennem de individuelle planer.⁷⁶ Ifølge ledelsen er dokumentationens funktion ikke blot at kunne vurdere effekterne af indsatsen for beboerne, men også at dokumentere, at indsatsen har en værdi, det vil sige en funktion, for dem, der dels skal evaluere indsatsen, det vil sige kontaktteamsene, og dels dem, som skal bruge dem efterfølgende, eksempelvis de kommunale sagsbehandlere, statsadvokaten m.fl. Det er, som en af lederne udtrykker det:

”... forbandet vigtigt at dokumentere, at vi rent faktisk har gjort en forskel, at vi har udviklet noget, så der ikke sidder en kommunal sagsbehandler i den anden ende, som siger: ”Jamen, hvad har I lavet?”. Så kan vi sidde og fortælle en historie fra de varme lande, men vi kunne ligeså godt sidde og lyve, fordi vi kan faktisk ikke vise det.”

Som en del af at kvalitetssikre indsatsen har dokumentationsarbejdet en central funktion i det socialpædagogiske arbejde på Bakkebo. Personalet journaliserer dagligt observationer vedrørende beboernes mål og delmål samt andre hændelser, som grundlag for at vurdere effekterne af indsatsen. Dokumentation udgør således en integreret del af det socialpædagogiske arbejde på Bakkebo i forhold til at dokumentere indsatsen og effekten af indsatsen hos den enkelte beboer. I det følgende belyses det, hvordan dokumentationsarbejdet på Bakkebo er organiseret i den daglige pædagogiske praksis, herunder hvor meget tid personalet anvender på dokumentationsarbejdet i den daglige socialpædagogiske praksis. Analysen bygger på viden fra feltnoter om, hvordan dokumentationsarbejdet er organiseret og på de kvalitative interviews i forhold til personalets tidsanvendelse på dokumentationsarbejdet.

76 Bakkebos retningsgivende dokument for individuelle planer (se bilag)

4.3.1 Organiseringen af dokumentation i den daglige praksis

Specifikt er ledelsens retningslinjer for dokumentationsarbejdet, at medarbejderne skal skrive i Bosted Systemet så snart, der er hændt noget relevant i forhold til den enkelte beboer. Det være sig i forhold til den enkelte beboers delmål, en hændelse, som er sket, en forandring, som er hændt – hvad enten dette er en del af beboernes delmål eller ej. Som en pædagog beskriver det, så er ledelsens retningslinjer, ”... at hvis jeg går i køkkenet og sidder og snakker med en beboer fra kvart over otte til halv ni, og der er noget dér, jamen så går jeg ind og skriver det. Med det samme.” Det er således en integreret del af den pædagogiske praksis, at medarbejdere løbende skriver i feltet for beboernes delmål om, hvordan indsatsen er blevet udøvet og har forløbet. Ligeledes er det en integreret del at nedskrive hændelser, som personalet erfarer i forhold til de enkelte beboere, samt at nedskrive informationer, som personalet bliver bekendt med i forhold til journalens tolv områder, eksempelvis information om ændringer i forhold til en beboers sukkersygetilstand. Personalet på Bakkebo er således forpligtiget til løbende i løbet af en vagt at trække sig ind på kontoret og nedskrive hændelser og anden information i de enkelte beboeres journaler.

Til at sikre at der arbejdes så struktureret og ensartet som muligt i forhold til beboernes individuelle delmål i den daglige hverdagspraksis, så læses der op fra Bosted Systemet – det elektroniske journalsystem – hver dag kl. 14.30 – 15.00 på medarbejdernes overlap. Overlappet fungerer således som en kontrolfunktion i forhold til at sikre, at der dels arbejdes ud fra beboernes delmål, dels at der bliver dokumenteret i beboernes journaler i Bosted Systemet. Det er afsnitslederens funktion at være tovholder på medarbejdernes overlap og, som vedkommende udtaler, ”... hvis ikke delmålene er der, så spørger jeg. Og så håber jeg – eller har en forventning om – at når man bliver spurgt nok gange, og der ikke står noget, så bliver det rigtig træls”. På medarbejdernes overlap arbejdes der således aktivt med medarbejdernes dokumentationsarbejde med det formål at sikre, at samtlige medarbejdere – inklusive vikarer og medhjælpere – er bekendte med beboernes delmål, hvordan disse skal udøves i praksis, og at det, som er hændt, bliver dokumenteret i Bosted Systemet.

I løbet af feltstudiet var det observerbart, at personalet på alle tider trak sig ind på kontoret og sad foran computerne for enten at nedskrive observationer eller opdatere sig i forhold til de enkelte beboere. Der forekom ikke at være systematik i, hvornår de enkelte medarbejdere trak sig ind på kontoret. Det sker, når en medarbejder vurderer, at der er tid til det, og pågældende har brug for at nedskrive observationer eller anden information i beboernes journaler.

Som uddannet pædagog og med erfaring inden for det socialpædagogiske felt, herunder botilbud og døgninstitution for børn og unge, fandt jeg mængden af tid, som medarbejderne brugte på at dokumentere, bemærkelsesværdig stor. Dette blev bekræftet af beboeres kommentarer på enkelte medarbejders brug af tid foran computeren: "... gå nu ind på kontoret, hvor I altid sidder bag computeren" (feltnote). Samtidig med at jeg observerede, at samtlige medarbejdere anvendte en stor del af deres tid på at dokumentere og opdatere sig i Bosted Systemet, observerede jeg et væsentligt antal medarbejdere kommentere – særligt på kontaktteamsmøderne – "at de mangler tid" til at dokumentere, tid til at udforme handleplaner, tid til at opdatere sig i de enkelte handleplaner – og ikke mindst tid til at være sammen med beboerne. Disse modstridende indikationer foranledigede, at jeg i de kvalitative interviews bedte samtlige interviewede pædagoger, inklusiv afsnitslederen, om at vurdere, hvor meget af deres samlede arbejde på 100 %, de oplevede at anvende på henholdsvis dokumentation, møder og lignende administrative opgaver. Og hvor meget af deres arbejde på 100 %, de oplevede at anvende på at være sammen med beboerne. Alt sammen med henblik på at få indblik i, hvor stor en del dokumentationsarbejdet udgør af den daglige pædagogiske praksis. Personalets opfattelse af den anvendte tid på dokumentation er illustreret i boks 4.3.

	Tid på Dokumenta- tion/møder	Tid sammen m. beboerne
Pædagog 1	30 %	70 %
Pædagog 2	70 %	30 %
Pædagog 3	50 %	50 %
Pædagog 4	80 %	20 %
Pædagog 5	50 %	50 %
I gennemsnit	56 %	44 %

Boks 4.3: Pædagogernes opfattelse af tid anvendt på dokumentation i den daglige socialpædagogiske praksis⁷⁷

Som det fremgår af boks 4.3, er det personalets oplevelse, at de gennemsnitligt anvender 56 % af deres samlede arbejdstid på dokumentation, møder eller andre lignende arbejdsopgaver. 44 % procent af deres arbejdstid anvender de sammen med beboerne. Som tallene angiver, er det personalets oplevelse, at de anvender mere end halvdelen af deres arbejdstid på dokumentation, møder, m.m. Det er essentielt at holde sig for øje, at resultaterne ikke angiver den faktuelle tidsmængde, personalet bruger på dokumentation, men de beskriver personalets oplevelse og indikerer, at dokumentation er en integreret del af det socialpædagogiske arbejde, som dog ikke er integreret på systematisk vis. Det er op til den enkelte medarbejder at vurdere, hvornår, der er i den pædagogiske praksis er tid til at sætte sig ind på kontoret for f.eks. at skrive i beboernes elektroniske journaler.

77 Medarbejderne er blevet bedt om at vurdere, hvor mange procent af deres arbejdstid de anvender på henholdsvis dokumentation, møder og lignende administrative opgaver og samvær med beboerne, ud af deres samlede arbejdstid på 100 %. Boafsnitslederen er inkluderet, til trods for at vedkommende ikke er ansat med samme vilkår som de fastansatte pædagoger. Dette fordi vedkommende ikke bestred stillingen som boafsnitsleder under observationsperioden, men først fik stillingen i dagene inden de kvalitative interviews blev udført.

Det skal påpeges, at der er visse faktorer, som skal tages i betragtning i forhold til fortolkningen af personalets oplevelse af tidsanvendelse. Blandt andet skal det oplyses, at der som led i implementeringen af kvalitetsmodellen forekom et stort ledelsesmæssigt fokus på at integrere dokumentation i den daglige pædagogiske praksis. Dertil kommer følgerne af den store personaleudskiftning, som foregik under observationsforløbet, og som kan have foranlediget, at der på Bakkebo i denne periode har været færre ansatte pædagoger til at varetage udarbejdelsen af beboernes individuelle planer, og at gruppen af interviewede pædagoger derfor kan have været pålagt ekstra skriftligt arbejde og mere, end de tidligere har været vant til.

Sammenfattende udgør dokumentation en integreret del af det socialpædagogiske arbejde på Bakkebo. Dokumentationsarbejdet er ikke systematisk organiseret, men udføres, når personalet i den daglige praksis vurderer, der er tid. Tidsmæssigt er det personalets oplevelse, at de anvender lidt over halvdelen af deres samlede arbejdstid på dokumentation og lidt under halvdelen af deres samlede arbejdstid på at være sammen med de domfældte beboere. Dokumentation og skriftligt arbejde udgør således en væsentlig del af den socialpædagogiske hverdagsindsats.

4.4 SAMMENFATNING

Sammenfattende har nærværende kapitel belyst, hvordan kvalitetsmodellens ydelsesspecifikke standard om individuelle planer udgør et centralt styringsteknologisk redskab, som bestemmer, hvordan det socialpædagogiske arbejde på Bakkebo organiseres i forhold til at arbejde socialpædagogisk og kriminalpræventivt med de domfældte beboere. Grundlæggende tilrettelægges Bakkebos socialpædagogiske arbejde ud fra den lokale instruks om individuelle planer, som ledelsen har udarbejdet ud fra kvalitetsmodellen. I praksis tilrettelægges og organiseres indsatsen som en kriminalpræventiv indsats af de domfældtes kontaktteams, som er ansvarlige for at udforme beboernes individuelle planer, det vil sige udarbejde mål/delmål for indsatsen, som kan have både et socialpædagogisk og kriminalpræventivt sigte. Som en del af kvalitetsmodellens mål om at dokumentere og kvalitetssikre indsatsen, er dokumentationsarbejdet integreret i den socialpædagogiske praksis, men

forekommer ikke at være systematisk organiseret i forhold til, hvornår personalet har tid til at foretage dokumenteringen. Dette sker løbende, når personalet vurderer, der er tid hertil. Specifikt viser analysen, at personalet oplever, at de anvender lidt over halvdelen af deres samlede arbejdstid på dokumentation, møder og andre administrative opgaver og lidt under halvdelen af tiden sammen med beboerne. Organiseringen af det socialpædagogiske arbejde på Bakkebo sker således i henhold til den lokale instruks om individuelle planer.

I disse to første kapitler er Bakkebo som institution samt organiseringen af det socialpædagogiske arbejde blevet beskrevet. De fire følgende analysekapitler belyser analysemodellens fire analysekomponenter, det vil sige personalets opfattelse af Bakkebos målgruppe, formål, socialpædagogiske praksis og de domfældtes udviklings- og læringsprocesser. De følgende kapitler er struktureret i førnævnte rækkefølge og danner – sammen med de to indledende kapitler – grundlag for undersøgelsens samlede analyse af, hvordan Bakkebos socialpædagogiske indsats, ifølge personalets opfattelse, er tilrettelagt og udøves som en kriminalpræventiv indsats.

5. OPFATTELSE AF MÅLGRUPPEN

I dette kapitel belyses komponenten *Opfattelse af målgruppen*. Formålet med denne analysekomponent er at belyse, hvilken opfattelse det pædagogiske personale på Bakkebo har af de domfældte beboere, samt hvilke særlige forhold omkring beboerne, der fylder for personalet i deres forståelse af og syn på dem. I det følgende belyses det således, hvilke forhold ved de domfældte beboere personalet har fokus på og vægter i forhold til at arbejde kriminalpræventivt. Belysningen af personalets målgruppeforståelse danner grundlag for rapportens samlede analyse i forhold til at undersøge, hvordan personalets målgruppeopfattelse har betydning for måden, Bakkebos socialpædagogiske praksis er tilrettelagt og udøves. Og særligt, om indsatsen bygger på en målgruppeopfattelse, som opfylder mulighederne for at arbejde kriminalpræventivt i forhold til at skabe positive forandringer hos de domfældte beboere.

Kapitlets analyse er struktureret med udgangspunkt i de fire overordnede kategoriseringsbegreber, som kodningsresultaterne har fremdrevet. Disse er *Udviklingshæmmede – en diagnostisk forståelse*, *De domfældtes udviklingspotentialer*, *Problemforståelse* og *De domfældtes ressourcer*. Det første afsnit omfatter en analyse af personalets forståelse af målgruppen på henholdsvis individ- og gruppeniveau. De følgende tre afsnit omhandler personalets opfattelse af målgruppens udviklingspotentialer, problemer, og ressourcer. Hvert af de nævnte afsnit omfatter en analyse af de elementer, personalet har fokus på og vægter inden for det overordnede begreb. Endvidere omfatter kapitlet også en belysning af elementer, personalet ikke selv påpeger, som det gør sig gældende i forhold til det overordnede begreb *Udviklingshæmmede – en diagnostisk forståelse*, hvor der synes at være et manglende blik på beboernes psykiatriske lidelser. Til at indfange personalets målgruppeopfattelse bygger kapitlets analyser primært på de

kvalitative interviews. Det står fremhævet, når der inddrages feltnoter, hvilket hovedsageligt sker for at eksemplificere personalets målgruppeopfattelse.

5.1 UDVIKLINGSHÆMMEDE

– EN DIAGNOSTISK FORSTÅELSE

Når personalet bliver bedt om at beskrive Bakkebos beboere, svarer samtlige medarbejdere, at beboerne er personer med udviklingshæmning, som er anbragt på Bakkebo på baggrund af en domskendelse. Der forekommer således en entydig opfattelse i medarbejdergruppen af, at Bakkebos beboere er voksne udviklingshæmmede personer. Endvidere forekommer der en entydig forståelse af, at udviklingshæmning er en tilstand af forsinket eller mangelfuld udvikling af evner og funktionsniveau på de kognitive, sproglige og sociale områder. En mangelfuld udvikling som medfører, at mennesker med udviklingshæmning er kendetegnet ved at have en IQ på under 70, som viser sig forskelligt hos de individuelle udviklingshæmmede. Personalets forståelse af, hvad det vil sige at have udviklingshæmning, tager med andre ord afsæt i ICD-10's diagnostiske kriterier for udviklingshæmning, det vil sige at personalet har en diagnostisk forståelse af, hvad udviklingshæmning er, og hvordan udviklingshæmning viser sig hos dets domfældte beboere.

Ifølge personalets opfattelse viser udviklingshæmning sig individuelt hos den enkelte person, hvilket betyder, at udviklingshæmmede personer har brug for forskellige grader af hjælp til at klare hverdagslivets funktioner. To medarbejdere beskriver det på følgende måde:

”De har ikke så høj en IQ. Og det er mennesker, som har så meget brug for at få lidt struktur på deres liv”. (interview, pædagog)

”Hvad kendetegner de udviklingshæmmede? Jamen, det er jo, at de i et eller andet omfang skal have mere hjælp end dem, der ikke er. Og så er det jo så igen afhængigt af, om det er fysisk eller psykisk eller hvorhenne i spektret, vi ligger – hvad det er for en form for hjælp, de har behov for” (interview, ledelsen).

At udviklingshæmning viser sig forskelligt hos de individuelle beboere beskrives på følgende måde:

”Det kommer an på – nogle er jo meget fysisk udviklingshæmmede og nogle er mere... de fleste af dem, eller, de er alle sammen psykisk udviklingshæmmede i et eller andet omfang, men det spænder også bare bredt. Fra om de er kognitivt 2-3 år, til at de faktisk nogle gange er oppe at toppe på 25 [år], altså. Så det er meget forskelligt for den enkelte – nogle kan noget, og den samme er overhovedet ikke tilsvarende aldersmæssig i forhold til en anden ting, som de skal udføre” (interview, ledelsen).

Med afsæt i en neuropædagogisk referenceramme, hvor man på baggrund af Kuno Beller Screeninger tilskriver en udviklingshæmmede en udviklingsalder svarende til børns, eksempelvis 2-3 år, fremhæver citatet ikke blot en forståelse af, at udviklingshæmning kan vise sig forskelligt hos den enkelte, således som det fremgår i ICD-10's diagnostiske kriterier. Citatet indikerer endvidere, at der blandt medarbejderne forekommer en enkelt indikation på en neuropædagogisk forståelse af udviklingshæmmede som havende en udviklingsalder svarende til eksempelvis et barn på 2-3 år. At udviklingshæmning viser sig forskelligt hos de individuelle udviklingshæmmede medfører, at der inden for den samlede gruppe af mennesker med udviklingshæmning er forskel på, hvilken grad af udviklingshæmning de har – let, moderat eller svær grad – og i hvilken grad de har brug for hjælp til at klare hverdagslivets funktioner, såsom personlig hygiejne, madlavning m.v. Vi skal i det følgende se nærmere på, hvordan personalet opdeler målgruppen af domfældte udviklingshæmmede i to grupper ud fra de forskellige grader af udviklingshæmning, de domfældte har.

5.1.1 En kompleks målgruppe inddelt i to grupper

I forlængelse af personalets beskrivelser af Bakkebos beboere som personer med udviklingshæmning, fremhæver samtlige medarbejdere, at der forekommer stor forskel i graden af den udviklingshæmning, som de domfældte beboere har. Samtlige af de pædagogiske medarbejdere samt ledelsen fremhæver, at de i gennem de senere år har oplevet en udvikling i målgruppen i forhold til enten at være tæt på normalområdet eller være

mere moderat udviklingshæmmet. En af de to ledere beskriver det på følgende måde:

”Jamen, det er måske kompleksitet. Det er for manges vedkommende ... vi kan jo dele dem, vi har lige nu, i hvert fald i to grupperinger. Hvor den ene gruppe, som lige nu er tre af dem, vi har, der vil jeg sige, det er dem, som måske er de typisk gode gamle udviklingshæmmede, som igennem hele deres opvækst har haft en anderledes profil. De ved godt udmærket selv, at de er anderledes. De har ikke haft et funktionsniveau, hvor de har kunnet indgå med venner i normalområdet. Det er ligesom en gruppering for sig, som vi har her, de ser sig selv som handicappede og ved, at de har brug for livslang støtte - det bliver aldrig anderledes. Så har vi så den anden gruppering, som vi jo så er begyndt at få nu her, og det, der kendetegner dem, det er jo, at mange af dem har en anden identitet af sig selv, de ser ikke sig selv som handicappede. Når de ser de andre brugere her på området, så omtaler de jo dem som ’spassere’ eller mærkelige eller underlige. De adskiller sig selv fra dem [de typisk udviklingshæmmede] ved at ’vi er de normale’ - i denne her relation i hvert fald - ’og ikke med dem’. De har for alles vedkommende haft venner i normalområdet; de har begået deres kriminalitet, hvis ikke alene, så sammen med venner i normalområdet. De er tættere på et funktionsniveau, som ligner normalområdet. Mange af dem har et skævt billede, hvor de faktisk på flere områder er oppe at peake i normalområdet. Det kan være sprogligt; det kan være motorisk. De ligger på nogle områder tæt på normalområdet, men hvor de så har nogle bolgedale, hvor de så markant falder igennem. Men mange af dem er jo også kendetegnet ved, at når du kigger på dem, så kan du jo ikke nødvendigvis se, at de er udviklingshæmmede. Gik jeg forbi dem på stroget, ville jeg kunne gå forbi dem uden at tænke: ”Der var noget der”. Hvorimod de andre, gruppen jeg beskrev først, der kan vi jo se det. At der er altså noget andet ved dem. Og det er jo selvfølgelig også medvirkende til, hvad man identificerer sig selv med. Går man på stroget og ligner alle de andre mennesker på stroget, så er det naturligt, at man tager den til sig, at det er det, man gør” (interview, ledelsen).

Det er således personalets opfattelse, at beboergruppen på Bakkebo er inddelt i to grupper med to forskellige grader af udviklingshæmning. De to grupper kategoriseres af personalet som henholdsvis de typisk udviklingshæmmede, som er ”født skadet”, og de bedre fungerende ud-

viklingshæmmede, som er ”skadet på grund af miljøet”. De to grupper vil i de to følgende afsnit blive beskrevet enkeltvis i forhold til, hvordan personalet kendetegner dem.

De bedre fungerende udviklingshæmmede

Gruppen af de bedre fungerende udviklingshæmmede karakteriseres entydigt af personalet ved at have et funktionsniveau, som ligger tæt på normalområdet, og ved først i en sen alder at have fået diagnosen *udviklingshæmmede*. Det er en målgruppe, personalet bredt betegner som ”... svære at finde ud af i forhold til, om de er udviklingshæmmede eller bagud af dansen enten på grund af understimulering fra barn af eller de er begyndt med stoffer tidligt i livet” (interview, pædagog). En af de pædagogiske medarbejdere karakteriserer gruppen på følgende vis:

”De er fandeme solle nogle af dem, altså de er virkelig, virkelig ”lost”. Både i systemet, men også i deres familie. Det er faktisk noget af det, som jeg synes kendetegner dem rigtig meget, det er, at der ikke er nogen af dem, der har den hersens kernefamilie. De er alle blevet tævet eller misbrugt, eller forældrene har været misbrugere. Altså lige meget hvem man snakker med, så er der et eller andet i deres familiemonster, der gør, at hvis de ikke var født skadet, så blev de i hvert fald skadet. Så jeg tænker også, at al det her med miljø og sådan noget, det har i dén grad også haft noget at sige, for der findes jo rigtig mange udviklingshæmmede – og jeg synes endda, at nogle af dem, vi har her, er nogle af de bedre udviklingshæmmede, jeg er stødt på end tidligere. De kunne have klaret sig rigtig godt i en lejlighed, hvis ikke de havde været ude i det her kriminelle miljø og misbrug – som i hvert fald ikke gør dem klogere. Så der tænker jeg, at noget, der er karakteristisk for denne gruppe, det er det opland, de kommer fra, det ophav, de kommer fra – hvad hedder sådan noget? Miljøet!” (Interview, pædagog)

Personalet karakteriserer gruppen af bedre fungerende domfældte som en gruppe, der ikke er født med udviklingshæmning, men som på baggrund af svigt, misbrugsproblemer eller lignende i barndommen er blevet understimuleret og som følge heraf blevet kognitivt, mentalt og socialt skadet. Det er en gruppe, som ifølge personalet har klaret sig igennem folkeskolen – nogle godt nok i specialklasser – men uden at

have fået diagnosen *udviklingshæmning*. På baggrund af deres erfaring med enkelte beboere, som først har fået diagnosen i forbindelse med en mentalundersøgelse, som har været sat i værk af kriminalforsorgen, der har vurderet, at disse havde svært ved at begå sig i et almindelig fængsel, er det personalets opfattelse, at gruppen af de bedre fungerende som oftest først får diagnosen i forbindelse med begåelse af kriminalitet.

Gruppen af de bedre fungerende domfældte er i personalets opfattelse kendetegnet ved at have en anderledes adfærd end de typisk udviklingshæmmede. Dette forklares blandt andet ved, at de bedre fungerende ofte har misbrugsproblemer, er voldsommere udadreagerende i deres adfærd og ikke mindst stiller spørgsmål og krav til rammerne på Bakkebo. Krav som personalet ikke altid kan efterleve, idet målgruppen i personalets forståelse ikke altid har en erkendelse af at være udviklingshæmmede og dermed ikke en selvforståelse for, hvad de egentligt evner og formår.

Personalet tillægger de domfældtes baggrunde betydning for misbrugsproblemer, voldsom adfærd og ikke mindst kriminel adfærd. Dette forklares ved, at de ofte er oplært i at begå kriminalitet af nære familiemedlemmer eller andre:

”Altså, han er jo oplært. Hans far havde ham jo med allerede, da han var helt lille, for der var han jo så lille, at han kunne putte ham ind igennem de der små vinduer rundt omkring, så der er han oplært fra han var seks år gammel, sådan lidt sigøjneragtigt” (interview, pædagog).

Og desuden forklares det, at de domfældte påtager sig en kriminel adfærd for at skabe sig venner og dermed værdi i en gruppe:

Det er den rolle, de har haft brug for at påtage sig i de grupperinger, der har været en del af deres privatsfære. Fordi hvis man kommer til kort kognitivt, og hvis man kommer til kort sprogligt, og hvis man skal have en værdi i en gruppe, hvor omdrejningspunktet er det kriminelle miljø – det kan være misbrugsmiljøet – jamen, hvad kan man så byde ind med? Så kan man måske byde ind med, at man er rigtig, rigtig god soldat. Så hvis der er en af grupperingens chefer, der siger: ’Vi skal lige have klasket ham der nogle, fordi han skylder penge’, så

nikker man og siger: 'Javel chef' og så går man ud og ordner den. Om ikke andet, så kan man være ham, der i hvert fald kan slå de andre. Og lige pludselig så har man en funktion, man har en værdi i den rolle, man har været i. Man er sgu noget værd lige pludselig. Blandt alle dem, som man egentlig godt kan mærke, et eller andet sted, selv: 'Jeg er sgu ikke helt på niveau med dem!' Men det her! [banker i bordet] 'Det kan jeg fandeme. Så hvis jeg bare bliver ham, der deler rovfuld ud', så bliver det jo lynhurtigt det, man gør. Og når vi så møder dem her, i det her miljø, og de har denne her adfærd med sig, og de er vant til: 'Jamen, jeg får sgu min vilje' ved at slå, ved at true. Det er de vant til. Lige pludselig så møder de sådan nogle som os, der så siger: 'Jamen, det er jo ikke alting, du kan bestemme. Vi kan jo faktisk ikke bare lukke dig ud. Det er der jo faktisk nogle andre der har sagt at, det må du ikke'. Så møder vi jo trusler, og vi møder voldsom udadreagerende adfærd. Frustrationerne kommer jo ud i lys lue og det skal vi jo så stå i jo, og lære at håndtere" (interview, ledelsen).

Personalets syn på gruppen af de bedre fungerende udviklingshæmmede er, at disse er kendetegnet ved at være tæt på normalområdet, men på grund af svigt i opvæksten har de ikke den kognitive, sociale og mentale evne og formåen til at sige fra over for det kriminelle miljø og dets normer. De bedre fungerende domfældte har ifølge personalet brug for socialpædagogisk støtte til at aflære de kriminelle normer, de er oplært i, for at skabe mulighed for at leve et normalt hverdagsliv uden kriminalitet.

De typisk udviklingshæmmede

Gruppen af de typisk udviklingshæmmede er den gruppe, som ifølge personalet er "født med udviklingshæmning" eller "født skadet". Det er gruppen af udviklingshæmmede med en lav IQ. Personalet opfatter de typisk udviklingshæmmede som en gruppe af individer, der har brug for livslang støtte til at klare de daglige fornødenheder i form af bl.a. pleje og omsorg, det vil sige "... at vaske og nurse dem" (interview, pædagog). Det er en gruppe, som personalet ifølge ledelsen skal passe på, fordi de ikke formår at klare sig i sociale sammenhænge eller evner at varetage et job. Det er en gruppe "... som bare læner sig tilbage og siger: 'jamen jeg er udviklingshæmmet, og så er der nogle pædagoger, der tager sig af mig'" (interview, pædagog). Personalet opfatter med andre ord denne gruppe, som en gruppe, der adskiller sig fra gruppen af de bedre funge-

rende, ved ikke at udfordre rammerne og stille spørgsmål og krav. Som en pædagog udtrykker det, så er det en gruppe, som siger 'javel', og hvis der er noget, de ikke lyster, er svaret "... at det gider de ikke, [og] så er der ikke noget at gøre" (interview, pædagog). Som en anden pædagog beskriver det: "... de stiller ingen spørgsmål. Det er bare sådan, det er. Men de kan sige: 'Det gider jeg ikke nu'. Altså, det er der, vi er, ikke. Men ikke noget om hvorfor" (interview, pædagog).

I modsætning til de bedre fungerende er det i højere grad personalets betragtning, at disse traditionelle udviklingshæmmede er anderledes i deres adfærdsmønstre, f.eks. ved at udvise vrede og frustration i form af selvskadende adfærd, ødelæggelse af egne ting, ildspåsættelse – hvis ild i form af lighter eller tændstikker er tilgængelig:

"Han er jo de der 2-3 år, så han opfører sig jo og handler ud fra det, som han kan, og med den alder, han har. Og hvis det ér, at han bliver sur over et eller andet, og der ligger en lighter, så sætter han ild, og hvis han finder en kniv, så sprætter han sin dyne op – og det er sådan, det er! (Interview, ledelsen)

De typisk udviklingshæmmede, som er ildspåsættere, er, som en pædagog beskriver dem, "ikke pyromaner", men sætter ild på grund af kommunikationsvanskeligheder. Personalets syn på, hvorfor de typisk udviklingshæmmede begår kriminalitet, tager således udgangspunkt i en opfattelse af, at der er kommunikationsvanskeligheder, snarere end en sygelig trang til ildspåsættelse, således som det er kendetegnende for pyromani. Der er altså en forståelse af, at de domfældte tænder ild på grund af kommunikationsvanskeligheder for at kommunikere, at noget er svært, og ikke på grund af en psykiatrisk lidelse.

Inden vi skal se nærmere på personalets blik på de domfældtes psykiatriske lidelser skal det påpeges, at personalets kategorisering af målgruppen i to grupper – de bedre fungerende og de typisk udviklingshæmmede – anvendes i den resterende del af rapporten. Det betyder, at når de domfældte beboere omtales som *de bedre fungerende* og *de typisk udviklingshæmmede*, refereres der til personalets kategorisering af målgruppen, og ikke min (forfatterens) forståelse af målgruppen.

5.1.2 Psykiatriske lidelser

Set i lyset af, at det vides, at flere af Bakkebos beboere har en eller flere psykiatriske lidelser ved siden af det at have udviklingshæmning, kan det undre, at kun en enkelt pædagog blandt de interviewede ledere og medarbejdere omtaler målgruppen som *udviklingshæmmede, ofte med eventuelle psykiatriske tillægsdiagnoser* – og påpeger, at en eventuel psykisk lidelse kan være grundlag for begåelse af kriminelle gerninger, såsom vold, seksuelle krænkelser, m.m. At de psykiatriske tillægsdiagnoser ikke benævnes direkte i interviewene, er ikke ensbetydende med, at personalet er ubekendt med, at beboerne har psykiske lidelser. De psykiske lidelser benævnes indirekte i to af interviewene i forbindelse med beskrivelser af, at de fleste af Bakkebos beboere er medicineret med b.la. præparater som Zyprexa, Risperdal, Truxal, anti-depressiv medicin m.m. Præparater, som anvendes mod henholdsvis skizofreni, psykoser, maniske faser i forbindelse med bipolar affektiv sindslidelse, aggressiv adfærd hos psykisk udviklingshæmmede med blandt andet ADHD m.m.

Den ene pædagog, som fremhæver, at beboerne har psykiske lidelser ved siden af deres udviklingshæmning, refererer til dette som *psykisk ustabilitet* – særligt i forhold til gruppen af de typisk udviklingshæmmede. Pædagogen beskriver, at domfældtes psykiske ustabilitet kan medføre, at de har et uhensigtsmæssigt adfærdsmønster, som kan være årsagsforklaring på, at disse domfældte begår nye kriminelle gerninger. Vedkommende beskriver følgende:

”Nu sådan en som Kim. Hvis han kan sætte ild, så sætter han ild. Og så i perioder, så stopper han med det, men så bliver han selvskadende i stedet for eller smadrer ting. Så kan man sige, at det er ikke kriminelt, næh, men det viser jo bare, at han stadigvæk er ustabil, og at han ikke har fået nogen hensigtsmæssige handlemonstre. Fordi der er mange af vores beboere, de er jo ikke pyromaner. De har sat ild, ja, men de er jo ikke pyromaner, så i forhold til dét, behøver de jo ikke at være recidiv. Men så længe at de stadigvæk handler uhensigtsmæssigt, så vil jeg jo stadig sige, at de er recidiv på det ene eller det andet plan – fordi hvis ikke de sætter ild, hvad gør de så? Og Kim gør jo sådan noget. Så kan man sige, at når han er selvskadende, så går det jo kun ud over ham selv. Ja ja, men hvad bliver det næste?” (Interview, pædagog)

Som det fremgår af ovenstående citat, er det pædagogens opfattelse, at psykisk ustabilitet er lig med et uhensigtsmæssigt adfærdsmønster, som *kan* være årsag til, at psykisk ustabile domfældte beboere begår nye kriminelle handlinger eller har anden uhensigtsmæssig adfærd, som kan være til skade eller fare for de domfældte selv.

I mit observationsstudie af den daglige pædagogiske hverdag på Bakkebo, fremgår det direkte, at personalet er bekendt med, at enkelte beboere har en psykisk lidelse ved siden af deres udviklingshæmning – og at dette har dannet grundlag for, at en beboer har modtaget en foranstaltningssdom for vold. Feltnoten i afsnit 4.2 illustrerer, hvordan personalet på et teammøde udformer et nyt delmål for beboeren Kasper, et eksempel på, hvordan personalet er bekendt med, at beboerne ved siden af deres udviklingshæmning har psykiske lidelser såsom skizofreni, ADHD eller maniodepressivitet m.v. Feltnoten eksemplificerer, hvordan personalet i forhold til Kasper ikke direkte betragter den psykiske lidelse som værende udslagsgivende i forhold til at begå ny kriminalitet af den ene årsag, at vedkommende er velmedicineret og dermed rolig. Dog er de bevidste om, at han har det socialt svært, at dette er årsagsforklaringen på, at han har voldsdomme - og at de skal træne Kaspers sociale kompetencer.

Belysningen af personalets målgruppeforståelse viser således, at det pædagogiske blik på de domfældte udviklingshæmmede hovedsageligt er på de domfældtes funktionsevnenedsættelse, nemlig udviklingshæmningen – og ikke på de psykiske lidelser og dermed heller ikke på, at de domfældte begår kriminalitet på grund af psykiske lidelser.

5.2 DE DOMFÆLDTES UDVIKLINGSPOTENTIALE

Dette afsnit belyser det andet overordnede kategoriseringsbegreb, *de domfældtes udviklingspotentiale*. Formålet med belysningen af personalets forståelse af de domfældtes udviklingspotentiale, er at skabe indblik i, hvordan personalet karakteriserer de domfældtes udviklingspotentiale i forhold til at arbejde kriminalpræventivt med dem. Som vi skal se i det følgende, så vurderer personalet i deres karakterisering af målgruppens udviklingspotentiale, at de bedre fungerende har udviklingskompetence,

og at de typisk udviklingshæmmede har manglende udviklingskompetence.

5.2.1 Udviklingskompetence – de bedre fungerende

Hvad angår de bedre fungerende udviklingshæmmede, er det personalets samlede forståelse, at når man som disse er "... bagud af dansen, så er der ting at lære" (interview, pædagog). Der er således en betragtning af, at denne gruppering af de bedre fungerende indeholder "... masser af udviklingspotentiale" og "... en kognitiv spændvidde, som vi kan udnytte langt, langt mere optimalt, end tilfældet er i dag" (interview, ledelsen). Men selvom der er en forståelse af, at de bedre fungerende har masser af udviklingspotentiale, udtrykker enkelte medarbejdere og ledelsen, at der forekommer at eksistere forskellige grader af udviklingspotentiale i forhold til at kunne klare et hverdagsliv i egen bolig uden støtte:

"Der er helt klart nogle af dem, der vil kunne komme ud og klare sig i egen bolig, men jeg er ikke sikker på, at der er særlig mange af dem, der vil kunne komme ud og klare sig i egen bolig uden støtte. Det har jeg enormt svært ved at forestille mig, at det er sådan, at man kan sige, at nu vælger de selv, hvor de vil bo, og de er helt ude af systemets rammer, og de klarer sig selv, og der er ingen bostøtte. Det har jeg svært ved at forestille mig" (interview, ledelsen).

At der forekommer at være forskel i de individuelle udviklingspotentialer skal ifølge personalet ses i forhold til de individuelle baggrunde, sociale problemer og hvordan udviklingshæmningen viser sig hos den enkelte. Faktorer, som danner grund for, hvilke forventninger personalet kan stille i forhold til at udarbejde kriminalpræventive udviklingsmål:

"En som har haft en god opvækst og levet i et trygt miljø, og som har lavet en enkelt fejl og trådt ved siden af, der kan vi jo godt tillade os at have en forventning om, at der kan vi komme længere på en lang række ting, fordi fundamentet er noget andet. Men en, der måske har haft en opvækst i en fuldstændig splittet familie i et socialt område, hvor jungleloven har regeret, hvor den stærkeste overlever, er kommet tidligt i kloerne på noget rocker-relateret snavs, har det her med i bagagen og lander her: Det er jo et helt andet sted, og det er et helt andet sted, hvor vi kan sætte barrieren for, hvad der er succes" (interview, ledelsen).

Personalets forståelse af, hvilke udviklingsmål og forventninger, der kan stilles i forhold til den enkelte bedre fungerende, er, at disse skal stilles i relief til den enkelte og dennes særlige baggrund og tidligere erfaringer. Der er således blandt personalet en forståelse af, at der er masser af udviklingspotentiale hos beboere i gruppen af de bedre fungerende, men i tråd med at udviklingshæmningen viser sig forskelligt hos de enkelte, kombineret med forskelle i de enkeltes opvækst, er det også individuelt, hvor høje udviklingsmål og forventninger personalet kan rette mod beboerne inden for grupperingen af de bedre fungerende.

5.2.2 Manglende udviklingskompetence

Hvad angår gruppen af de typisk udviklingshæmmede er der en entydig forståelse blandt de interviewede, at udvikling hos de typisk udviklingshæmmede er, som en enkelt medarbejder udtrykker det, ”et *no-go*, som gør, at de ikke kommer videre i livet” (interview, pædagog). Gruppen af de typisk udviklingshæmmede anses af personalet for ikke at have ressourcerne til at udvikle sig. Som en enkelt medarbejder beskriver det: ”... så er de stagneret udviklingsmæssigt på grund af manglende ressourcer til udvikling, og på baggrund heraf kan man ikke stille krav til dem” (Interview, pædagog). Der er således en forståelse af, at udvikling ikke er mulig hos de typisk udviklingshæmmede, og for en enkelt pædagog betyder dette, at personalet ikke kan stille krav om det. Muligheden for at skabe forandringer i de domfældtes hverdagsliv, når det gælder den kriminelle løbebane, er altså i personalets opfattelse ikke eksisterende, når de eksplicit bliver spurgt herom. Men som det vil blive belyst i kapitel 8; *Opfattelsen af de domfældtes udviklings- og læringsprocesser*, så er det personalets erfaring, at typisk udviklingshæmmede beboere faktisk udvikler sig under ophold på Bakkebo.

5.3 PROBLEMFORSTÅELSE

I dette tredje afsnit belyses personalets problemforståelse, altså hvilke problemer personalet karakteriserer som kendetegnende for Bakkebos domfældte beboere. Afsnittet er struktureret i fire underafsnit med de fire overordnede begreber, som er blevet generet på baggrund af undersøgelsens skematiske typologisering af personalets problemforståelse. Disse er *Manglende økonomisk formåen*, *Misbrugsproblemer*, *Adfærdsproblemer* og

En Uhomogen gruppe. De fire underafsnit er struktureret i forhold til personalets vægtning af de fire begreber. Det indledende afsnit om beboernes manglende økonomiske forståelse omhandler et problem, der gør sig gældende for Bakkebos samlede beboergruppe. Derimod omfatter de to følgende afsnit, *Misbrugsproblemer* og *Adfærdsproblemer*, hovedsageligt gruppen af de bedre fungerende. Og det afsluttende afsnit, *En uhomogen gruppe – en pædagogisk udfordring*, omhandler personalets oplevelse af, at Bakkebos samlede beboergruppe i forhold til de to gruppers forskellige grader af udviklingshæmning og problemer udgør en uhomogen beboergruppe, som stiller personalet over for en særlig udfordring i forhold til at skabe pædagogiske rammer for positive forandringer hos beboerne.

5.3.1 Manglende økonomisk formåen

Når personalet er blevet bedt om at beskrive de problematikker, der kendetegner Bakkebos beboere, fremhæver alle medarbejdere, at samtlige af Bakkebos beboere har en manglende økonomisk formåen. Samtlige interviewede understreger, at ”... økonomi har de ikke forstand på” (interview, pædagog). Og dette gør sig generelt gældende uanset målgruppe, det vil sige på tværs af de to grupper (de bedre fungerende og de typisk udviklingshæmmede). Personalet omtaler beboernes økonomi som en problematik, som de enkelte beboere særligt har brug for støtte til i den daglige praksis, og som en problematik, der fylder meget for de individuelle domfældte beboere i hverdagen. Eksempelvis har manglende økonomisk formåen for en enkelt beboer betydet, at han juridisk er blevet økonomisk umyndiggjort og har fået under økonomisk værge efter at skylde penge flere steder, bl.a. for et utal af mobilabonnementer. Abonnementer, som ifølge den domfældte var billige, for de kostede kun en krone. Den domfældte havde ikke forståelse for de fulde vilkår og bindinger, som et sådan abonnement medfører.⁷⁸ De pædagogiske medarbejdere udtrykker generelt en forståelse af, at de domfældte beboere ikke evner at styre deres egen økonomi på grund af en manglende forståelse heraf.

⁷⁸ Der refereres her fra feltnoter udarbejdet i forbindelse med observationer af personalets teammøder.

5.3.2 Misbrugsproblemer

En anden problematik, som personalet i deres udtalelser vægter i samme grad som de domfældtes manglende økonomiske forståelse, er misbrug hos særligt gruppen af de bedre fungerende, og problemerne som følge heraf. Som det fremgik allerede i personalets karakterisering af de bedre fungerende beboere, anser personalet misbrug som en problematik, der overordnet skyldes disses opvækst i misbrugsmiljøer eller tidlige gang i kriminelle miljøer. Personalet omtaler misbrug af euforiserende stoffer som en selvfølgelig årsagsforklaring på nogle af de problematikker, som de oplever i forhold til de enkelte beboere, som har et misbrug, men også i forhold til de udfordringer, de oplever i forhold til at udøve deres kriminalpræventive indsats. I det følgende beskrives nogle af de problemer, personalet fremhæver i interviewene i forhold til de tre af Bakkebos beboere, som har et misbrugsproblem. Da beboernes misbrug desuden beskrives i feltnoterne – dette gælder både feltnoterne fra teammøderne og fra den daglige praksis – inddrages også disse til at eksemplificere, hvordan beboernes misbrug og problemerne hermed omtales og fylder for personalet på teammøder samt i den daglige praksis.

I forhold til de enkelte beboere omtaler personalet, at misbruget ikke blot kan have sundhedsmæssige og sociale konsekvenser. Misbruget kan også lede til økonomiske problemer. En pædagog siger følgende om en af beboernes forbrug af penge på stoffer:

”Nu har han altså brugt mellem imellem tredive og tres tusinde i banken ud af den blå luft på stoffer. De [beboerens pusher-venner] har jo snydt og bedraget, fordi hans krop jo har villet have de her stoffer, og hans fornuft har jo været sat ud af spil. Han har overhovedet ikke kunne tænke. Så skulle de have tredive tusinde for en pakke smøger – jamen, så har de fået det” (interview, pædagog).

Ovenstående citat viser en forståelse af, at misbrug blandt beboere kan medføre økonomiske problemer. Endvidere viser citatet en forståelse af, at de domfældte som misbrugere er afhængige af stofferne; at de domfældtes manglende økonomisk sans medfører, at de ikke blot bliver offer for afhængigheden af stoffer, men også offer for økonomisk bedrag fra de personer, der sælger stofferne, ved at skulle betale høje priser. Som

pædagogen understreger i samme interview, så er det at være "... misbruger og være udviklingshæmmet på en gang ikke er en god kombination". En udtalelse, som antyder en forståelse af, at Bakkebos domfældte beboere med deres manglende økonomiske sans, er lette ofre at bedrage økonomisk for dem, som sælger de euforiserende stoffer.

Et andet problem, som en pædagog omtaler i forbindelse med beboeres misbrug, er deres manglende vedholdenhed i forhold til at varetage deres dagsbeskæftigelse. I forbindelse med at forklare, hvordan enkelte beboere har haft praktikpladser ude i byen, beskriver pædagogen i nedenstående citat, hvordan en beboer stoppede på praktiskpladsen på grund af et begyndende hashmisbrug:

I: "Kasper [beboer] har været i praktik ved en bager. Og nogle af de tidligere beboere har da også været ude at lave nogle forskellige ting. Men det kræver jo, at arbejdspladsen kan rumme dem og give dem meningsfyldte opgaver. Der er nogle dage, hvor Kasper ved bageren havde fejlet lidt gule, og der skal man jo også være. Altså, hvis man starter som frisørlerling, så starter man jo også med at feje hår efter de andre. Men hvis man ikke kan se, at det bare er en del af processen, så kan man jo godt synes, at det er rigtig nederen kun at gøre det."

M: "Var det grunden til, at han stoppede?"

I: "Nej, det gjorde han, fordi han begyndte at ryge lidt hash" (interview, pædagog).

Som det fremgår af det ovenstående, kan misbrug føre til, at beboerne ikke formår at varetage deres arbejde. For den omtalte beboer betød det på daværende tidspunkt begyndende hashmisbrug, at han ikke evnede at fastholde sin praktikplads.

Som det blev belyst i afsnittet *De domfældtes udviklingspotentiale*, er det personalets erfaring og opfattelse, at beboere med misbrug ofte findes blandt de bedre fungerende, og at disse ofte introducerer og oplærer de andre mere typisk udviklingshæmmede til misbrugsverdenen, blandt andet ved at få sidstnævnte til at hente og levere stoffer for dem, og eventuelt selv

begynde at tage stoffer. Der forekommer således en forståelse blandt medarbejderne af, at beboeres misbrug ikke blot er et individuelt problem, men – i situationer, hvor domfældte beboere med misbrug udnytter andre beboere til at hente stoffer og endvidere oplærer disse til misbrug – også et institutionelt problem, hvor personalet skal håndtere de sociale problemer og adfærdsproblemer, som følger af disse situationer.

I samtlige interviews samt i feltnoter fremgår det, at det er personalets erfaring, at misbrug af euforiserende stoffer kan forårsage både sundhedsmæssige, sociale og ikke mindst økonomiske problemer, som kan føre til, at den enkelte ikke har penge til mad, skylder penge til pusherne eller andre beboere, som de har lånt penge af, eller mangler penge til at betale bøder, efter at politiet har ransaget deres lejligheder og fundet stoffer. I frustration over ingen penge at have udtaler enkelte, at misbrugsproblemer som vedrører stoffer, alkohol, gambling m.v. kan føre til voldelig adfærd samt begåelse af nye kriminelle gerninger i form af røverier for at skaffe penge, voldsdomme, besiddelse af euforiserende stoffer m.m. Nedenstående feltnote fra et teammøde eksemplificerer, hvordan en beboer fik en bøde for besiddelse af cannabis på sit værelse. Den pågældende beboer er anbragt på baggrund af begåelse af røveri.

På teammødet fortælles om medarbejderne, der for nyligt havde ringet til politiet på baggrund af en mistanke om, at en beboer var i besiddelse af hash på sit værelse. Politiet havde taget anmeldelsen alvorligt og var ankommet til Bakkebo og havde foretaget en ransagning af vedkommendes værelse og fundet en joint. Desuden havde beboeren selv afsløret endnu en joint, så politiet i alt havde fundet besiddelse af 1,5 gram hash og udskev en bøde til beboeren på 5000,- kr. I forbindelse med fortællingen om politiets ransagning af beboerens værelse bliver der grinet af vedkommende, fordi han selv havde afsløret en joint overfor betjenten. Fortællingen startede en drøftelse af, hvor på værelset vedkommende gemmer sit hash, og om han bruger en anden beboer til at købe hash for ham, samt hvilke relationer der er i gang mellem to nye beboere, som begge er hashmisbrugere. I forbindelse med drøftelsen af, hvor den pågældende beboer gemmer sit hash, bliver det påpeget af Kresta (pædagog), ”at vi skal huske, at vores beboere er udviklingshæmmede, men også institutionaliserede og er dermed øvede i at gemme hash. Den kriminelle løbebane er der, hvor

*beboerne har deres ressourcer, og vi som medarbejdere er mange skridt bagud”
(følnote fra teammøde).*

Beboernes misbrugsproblematikker er ifølge personalet problematiske, fordi beboerne ofte er umotiverede for at modtage socialpædagogisk støtte og hjælp til at komme ud af misbruget. En enkelt pædagog udtaler, at de bedre fungerende misbrugere kender Servicelovens gældende regler for godt i forhold til, hvornår personalet må begå indgreb i deres selvbestemmelsesret. Dette forekommer ifølge den pågældende pædagog problematisk for personalet i forhold til at handle over for beboere med misbrug. Som den pågældende pædagog udtrykker det, kender de domfældte reglerne for, hvornår personalet må begå indgreb i deres selvbestemmelsesret: ”De er pisseligeglade, de griner os op og ned ad ryggen: ’Hvad vil du gøre? Hvad kan du gøre?’” (interview, pædagog). Pædagogen hentyder med andre ord til, at beboernes kendskab til Servicelovens gældende regler gør det svært at gribe ind i deres selvbestemmelsesret, hvilket efterlader personalet med en afmagtsfølelse i forhold til at udøve en kriminalpræventiv indsats.

I det følgende belyses det, hvordan de domfældtes misbrugsproblemer danner grundlag for den tredje karakterisering af de domfældtes problemer, nemlig adfærdsproblemer.

5.3.3 Adfærdsproblemer

Som nævnt har personalet over de senere år oplevet en stigning i antallet af bedre fungerende domfældte og dermed andre adfærdsproblemer i den daglige praksis på Bakkebo end tidligere. Personalet skønner overvejende, at adfærdsproblemerne er foranlediget af de misbrugsproblemer, som personalet finder hos gruppen af bedre fungerende. Begrebet *adfærdsproblemer* udgør således det tredje problemfelt, som personalet oplever i samværet med Bakkebos beboere. De domfældtes adfærdsproblemer vil i det følgende blive belyst i forhold til personalets opfattelse af de enkelte beboere, relationerne beboerne imellem og samarbejdet beboerne og personalet imellem.

Det er personalets oplevelse, at beboerne har en mere voldsom og uadregende adfærd end tidligere. En af pædagogerne beskriver det som: ”De gør, hvad de vil, indtil ”... jeg får min vilje”. En anden pædagog beskriver de bedre fungerende beboere - og særligt dem med misbrug – som værende blevet ”... farligere, mere rockerrelaterede” end tidligere (interview, pædagog). Ifølge en af lederne ”... har de [bedre fungerende] denne her adfærd med sig: at jeg får sgu min vilje ved at slå, ved at true. Dette er de vant til”. I praksis oplever personalet, at misbrugsproblemer hos enkelte beboere medfører, at der blandt beboerne forekommer trusler og overfald – og personalet oplever at blive truet, og i enkelte tilfælde er de blevet overfaldet.

For to af de interviewede pædagoger betragtes målgruppen som en beboergruppe, ”som kan være farlige en gang imellem” og som er blevet ”mere farlige” over de sidste år:

”Jeg synes bestemt, at de bliver værre, altså mere farlige. Mere rockerrelaterede” (interview, pædagog).

De to kvindelige pædagoger, som i interviewene beskriver de domfældte beboere som farlige, står ikke alene med dette syn. Der er flere beretninger om, at beboerne kan opfattes som farlige og at det er vigtigt at tage nogle forholdsregler, når man bevæger sig rundt i løbet af en arbejdsdag. En indikation er overfaldsalarmerne. På Bakkebo bærer alle personaler overfaldsalarmer, som er en telefonlignende tingest, der bæres i buksekanten eller i skjortelommen, således at den er synlig for alle – inklusiv beboerne. På min første observationsdag fik jeg af Bakkebos arbejds- og miljørepræsentant besked om følgende:

”Du skal altid have alarm på og fortælle, hvor du går hen, så vi ved, hvilken retning vi skal løbe, når/hvis der er alarm” (feltnote).

En anden indikation er advarsler blandt nyansatte om, hvordan man som ny medarbejder skal indlede sine relationer til enkelte beboere. I en samtale mellem to forholdsvis nyansatte pædagoger observeret på kontoret fremgik følgende:

På kontoret fortæller en nyansat midlertidig pædagogisk vikar til en anden forholdsvis nyansat pædagogisk vikar, Kresta, at hun ift. en beboer er blevet advaret af en fastansat pædagog om ikke at kigge nævnte beboer i øjnene. Den nyansatte spørger efterfølgende Kresta, hvad hendes erfaringer er med den pågældende beboer. Kresta nikker genkendende til historien om, at den pågældende beboer ikke bryder sig om nye personaler, og der kan gå lang tid, før han vil kommunikere med en nyansat. For Krestas eget vedkommende var hun ikke blevet "advaret", og ifølge Kresta har beboeren ikke været afvisende overfor hende (fêltnote).

De to pædagogs udtalelser, overfaldsalarmerne og de narrative "advarsler" til nyansatte om måden, hvorpå de skal interagere i forhold til enkelte beboere, indikerer en forståelse af, at de domfældte beboere kan være farlige, og at man skal tage sine forbehold i forhold til, hvor man går hen, i tilfælde af at der skulle ske noget. Det skal bemærkes, at samtlige personaler, som beskriver en forståelse af, at beboerne er farlige, samt den enkelte interviewede pædagog, som svarer ja til godt at kunne være bange for beboerne, alle er kvindelige pædagoger.

Som det fremgår af nedenstående citat, oplever personalet, at den stigende tendens til, at beboerne "slås" indbyrdes blandt andet skyldes ubetalt gæld, for eksempel i forbindelse med stoffer, alkohol eller lignende beboerne imellem.

"Da jeg startede på Bakkebo, der var der dæleme ingen, der sloges – ingen. Men det blev der så lavet om på, for det var også en måde, man kunne trænge igennem med noget, og personalet blev bange, og det finder man også ud af ubevidst. Så jo, der er en forskel på beboergruppen, men der er også sket en ændring de sidste tre år, tror jeg. Sådan alt i alt. Og det gør det jo heller ikke bedre, at man kan søge rokeringsstillinger her på Sødisebakke – men der er dæleme ikke nogen, der vil herover på Bakkebo" (interview, pædagog).

Det er således ikke blot en forståelse blandt flere af de kvindelige interviewede medarbejdere, at beboergruppen på Bakkebo er blevet voldsommere og farligere. Der forekommer ifølge en enkelt medarbejder internt på Sødisebakke et ry om, at beboergruppen på Bakkebo er voldsom

og farlig, hvilket ses i form af, at ingen personaler fra andre afdelinger ønsker at blive overflyttet til Bakkebo. Det er dog bemærkelsesværdigt, at denne oplevede afstandstagen fra medarbejdere på andre afdelinger kun tolkes i forhold til, at de domfældte beboere er voldsomme og farlige, og ikke i forhold til medarbejderes specialisering i forskellige målgrupper, såsom eksempelvis voksne med autisme.

5.3.4 En uhomogen gruppe

Personalets fjerde problemforståelse er, at Bakkebos beboergruppe er en uhomogen gruppe, som for personalet er en særlig pædagogisk udfordring. Denne opfattelse bunder i en fælles opfattelse af, at følgerne af det stigende antal af bedre fungerende udviklingshæmmede med misbrugs- og adfærdsproblemer er en splittelse eller et hierarki i den samlede beboergruppe. Et hierarki, hvor gruppen af de typisk udviklingshæmmede er placeret nederst i hierarkiet med stor respekt og til tider frygt for de bedre fungerende øverst i hierarkiet. Den samlede målgruppe, bestående af de bedre fungerende og de typisk udviklingshæmmede, udgør ifølge samtlige interviewede en uhomogen gruppe, som foruden den voldsomme udadreagerende adfærd skaber problematikker og pædagogiske udfordringer i den daglige hverdagspraksis for personalet:

M: ”De her to målgrupper, du nævner, de traditionelle udviklingshæmmede og så den nye mere velfungerende gruppe – oplever du nogen problematikker mellem de to grupper?”

I: ”Ja. Det gør jeg. Forstået sådan, at det er enormt svært at lave aktiviteter, som tilgodeser begge grupperinger. Fordi de ligger så langt fra hinanden, både i interessefelt og i aktivitetsniveau, i kommunikationsformer, i kommunikationsniveau, altså ... de er sgu ikke samme sted, kan man sige. Så der ER problemer. Det forudsætter jo faktisk enormt meget hensyntagen fra det bedre segments side. Det er jo ofte dem, der kommer til at skulle sætte deres behov på vent, hvilket der er nogle af dem, som har enormt svært ved i forvejen. Men de kan jo bare se – eller vi forsøger i hvert fald at hjælpe dem med at se – at de andre er bare endnu mindre i stand til det. Så selvfølgelig kan man sige, det er jo bare en fed mulighed for at lære dem noget og det ... ja, men det giver problemer – det gør det. Der er for stort et spænd imellem dem til, at man

kan arbejde med det her som en fælles social arena, som vi jo ellers gerne ville. Det her sted kommer jo også i nogle problemer i spisesituationer, og nu kan vi jo se, at der er nogen, der trækker sig og ikke vil være med i kostkassen, fordi der er nogen, der har en adfærd rundt om bordet, som de har svært ved at være i.”

M: ”Og det udtrykker de direkte, eller hvad?”

I: ”Ja. Det, de siger, det er, at de ikke gider sidde inde ved bordet, når der er nogen, der sidder med armene og fylder sådan her [demonstrerer hvordan] og fylder det hele. Og jeg kan godt forstå dem. Jeg kan udmærket forstå dem, at når vi går ind og stiller nogle krav til dem om, at de skal arbejde med nogle forskellige ting, og de skal have empati, og de skal tage hensyn og alle de andre ting, så må det også være frygtelig frustrerende at se, at så er der nogen, som bare ikke skal det, fordi de ikke har et niveau, hvor vi kan stille de krav til dem. Så vil de jo stå og føle: Jamen, hvorfor er det mig hele tiden? Ligesom med vores børn derhjemme, ikke, hvor vi har tendens til at sige til den ældste: ”Nu må du lige tage hensyn. Du er den ældste.” Ja, men det betyder sgu ikke nødvendigvis, at det er mig, der bare hver gang skal mærke eller fornemme hernede – vi andre gør det jo helt på automatik. Der, hvor det er nemmest for os at opnå hensynet og accepten af, at der er behov for at tage hensyn. Det er også ofte der, vi søger den. Og så glemmer vi indimellem, at det måske lige præcis er det, som de ikke kan” (interview, ledelsen).

Beboernes forskellige funktionsniveauer og interesser anses ikke blot af den citerede leder, men også af personalet generelt, som problematiske i forhold at iværksætte fælles aktiviteter, det vil sige lave pædagogisk social træning. Dels fordi beboerne enten ikke er motiveret for det eller ikke har økonomisk råd til at deltage i sociale aktiviteter. Eller, for nogle af de bedre fungerendes vedkommende, fordi de ikke ønsker at indgå i relationer med de mere typisk udviklingshæmmede i eksempelvis spisesituationer, således som det fremgår af ovenstående citat. De bedre fungerendes manglende identitetsforståelse som udviklingshæmmede, at de ikke kan identificere sig med gruppen af de typisk udviklingshæmmede, bevirker, at de ikke ønsker at indgå i relation med disse i eksempelvis spisesituationer – og som konsekvens heraf ekskluderer sig fra fællesskabet ved at melde sig ud af den fælles kostkasse.

De bedre fungerende kan ifølge personalet ofte opleves ikke blot som umotiverede i forhold til at indgå i sociale relationer med de andre beboere, men i det hele taget umotiverede i forhold til at indgå i Bakkebos hverdagsstruktur. De har ifølge personalet svært ved at indordne sig under de kriminalpræventive rammer, som de er dømt til at underkaste sig og som de i personalets forståelse har brug for:

”De har enormt meget behov for rammer. Samtidigt så har de svært ved at være i rammerne. Der er så mange af dem, der har lyst til at springe ud af de der rammer, som de egentlig er blevet sat i, som faktisk er rigtig vigtige for dem. Men erfaringen er, at de faktisk reagerer voldsommere, hvis der ikke er en ramme end hvis, der er” (interview, ledelsen).

Den pædagogiske problematik er, at de domfældte er dømt til at underkaste sig Bakkebos kriminalpræventive rammer, og der er dermed grænser for, hvordan de domfældte kan springe ud af rammerne. Her tænkes særligt på de udgangstilladelser og de særlige domsvilkår, de enkelte er underlagt. Det, at de bedre fungerende er umotiverede for at deltage i den socialpædagogiske hverdagsstruktur og på forskellig vis bryder de daglige rammer, stiller personalet over for et stort stykke motivationsarbejde i forhold til at opfordre de pågældende beboere til at deltage i fællesskabet og til at underkaste sig den kriminalpræventive indsats. Personalet har, som det fremgår af nedenstående citat, en forståelse af, at disse beboere ikke er motiverede for at deltage i fællesskabet, da vejen til frihed ofte forekommer lang og uoverskuelig, når man føler sig udstødt fra samfundet ved at være anbragt sammen med en gruppe handicappede udviklingshæmmede, som man ikke kan identificere sig med.

”De har jo lavet noget, som giver samfundet en grund til, at de ikke har de der frie valg. Altså der er jo en grund til, at de alle sammen er her. Men problemet er, at de er så velfungerende, at de kan sammenligne sig med andre. Altså, vi havde en tidligere en boende, som havde lavet noget lort sammen med en kammerat. De havde lavet akkurat samme lort. Kammeraten, han kom ud efter 18 måneder. Og han [omtalte beboer] sidder her uden længste tid. Han ved godt, at det kan hedde fem år, før der sker noget som helst med dommen. Han ved også godt, altså dummere er de jo ikke, det finder de jo ud af, når man får en

med mulighed for overflytning, så går der faktisk lang tid, for man kommer fra en anbringelsesdom ned på en tilsynsdom, for der er lige de der step ned ad stigen. Og en tilsynsdom, det er lig med friheden, hvor man så måske kan vælge, hvor man vil bo. Så på den måde, så kan de jo sammenligne sig, så kan man sige puha, de er lidt dårligere stillet end folk, der er lidt mere begavede end dem, og som er domt for den samme lille forseelse” (interview, pædagog).

Personalet har, som det fremgår af det ovenstående, en forståelse af, at de bedre fungerende domfældte føler sig udstødte ved at modtage en foranstaltningsdom, som placerer dem blandt udviklingshæmmede, som de ikke kan identificere sig med – ofte på ubestemt tid. Det, at de er placeret på ubestemt tid eller uden længste tid, medfører, at de lever i en uvished om, hvad der skal ske i fremtiden. En uvished, der kan foranledige, at de bliver ligeglade med alt og alle og dermed melder sig ud af fællesskabet. Personalet betragter således Bakkebos beboere som en uhomogen gruppe, som er pædagogisk udfordrende og krævende for personalet, idet ”... man som pædagog skal kunne omstille sig i forhold til de enkelte beboere”. Beboernes vidtspændende problemer og interesser gør det svært at skabe en pædagogisk praksis med en fælles social træningsarena.

5.3.5. Fejlplaceret

At personalet betragter Bakkebos beboergruppe som en uhomogen gruppe kommer særligt til udtryk i forhold til personalets beskrivelse af den voldsomme adfærd, de bedre fungerende udviser. Deres udadreagerende adfærdsproblemer medfører ifølge tre af de interviewede medarbejdere en form for frygt hos gruppen af de typisk udviklingshæmmede, som lukker sig inde i deres lejligheder. En pædagog udtrykker det på følgende måde:

”Men jeg tænker også generelt spredningen i huset fra Hasse til Søren. Jeg tænker, at sådan en som Hasse, som det er lige nu [med al den uro og ballade], ville han have meget bedre af at være et andet sted. Når man kigger sådan udefra, så er han totalt fejlplaceret her. Og det kunne jeg også godt tænke om sådan en som Kurt. Jeg tænker nogle gange, at Hasses frustrationer, og Holgers, når han går op og klipper puder i stykker, og hvad han ellers laver af skøre ting og sager, så er det fordi, de ikke kan rumme al den ballade og uro, der er. Jeg

tror i hvert fald, at Holger bliver utryk, vælger ofte at søge til værelset og blive deroppe. Og Erik med, han bryder sig egentlig ikke om det heller og bliver på sit værelse” (interview, pædagog).

Ovenstående citat beskriver de tre pågældende pædagogers opfattelse af, at de bedre fungerendes voldsomme adfærdsproblemer er problematiske for personalet i forhold til at skabe tryghed og sikkerhed for Bakkebos typisk udviklingshæmmede beboere. I lyset af forskellen i de to gruppers adfærdsmønstre, udtrykker de tre medarbejdere en opfattelse af, at de typisk udviklingshæmmede ”... er fejlplaceret og ikke burde være på Bakkebo”:

”Og derfor kan jeg nogle gange synes, at f.eks. Kurt – for at blive ved ham – at han måske slet ikke burde være her, på den her afdeling. Og sådan en som Kresten; altså man kan sige, jamen, han gør ikke de ting der. Han har jo pga. af ild... men han har jo ikke gjort det siden... at han gjorde det den ene gang for tre år siden... og gør det sikkert ikke igen. Jo! Hvis der er en lighter foran ham, men så er det nogle andre ting, der skal sættes ... Så er det ikke her, han skal være. Så er det jo et sted, hvor man kan tage sig af ham, hvor man kan passe på ham og sørge for, at der ikke ligger en lighter. Altså, det kan vi jo ikke gøre her” (interview, ledelsen).

”Jeg tænkte så sent som i dag; hvad laver han her på Bakkebo? Vi skal vaske ham, vi skal nurse ham, vi skal rigtig meget med ham. Han burde ikke være her” (interview, pædagog).

Hos halvdelen af medarbejdergruppen forekommer der således at være en opfattelse af, at de bedre fungerendes udadreagerende adfærdsproblematikker og de typisk udviklingshæmmede beboeres adfærdsreaktioner i forbindelse hermed, sammenholdt med deres eget kriminelle adfærdsmønstre samt deres behov for hjælp til personlig pleje, gør, at de typisk udviklingshæmmede synes at være ”fejlplaceret” og ”ikke burde være” bosiddende på Bakkebo. En opfattelse, der begrundes i en omsorgsfuld tankegang om, at personalet ikke i tilstrækkelig grad kan yde den omsorg og støtte, og ikke mindst sikkerhed, disse har brug og krav på i situationer, hvor de bedre fungerende udviser voldsom ud-

adreagerende adfærd. At de fysiske rammer eventuelt kan udgøre en væsentlig faktor i forhold til at håndtere de to gruppers forskellige adfærd på en og samme tid, vægtes ikke i personalets udtalelser.

Afslutningsvis er det interessant at påpege, at det er tre ud af de fire pædagogiske medarbejdere, som udtaler sig om, at de typisk udviklingshæmmede beboere er fejlplaceret eller ikke burde være på Bakkebo, og ikke ledelsen. Men som en af pædagogerne udtrykker det: "... jeg synes nogle gange, at vi skulle være bedre til at hjælpe folk et andet sted hen fremfor at sige, at så mister vi 36.000 eller hvad det nu kan være. Det er ikke nogen hemmelighed – at det handler da om økonomi".

5.4 DE DOMFÆLDTES RESSOURCER

Formålet med nærværende afsnit er at belyse, at der til trods for personalets forståelse af målgruppens komplekse problemer, blandt personalet også er en ressourceforståelse i forhold til målgruppen, som kan virke umiddelbart modstridende med de massive problemer, personalet oplever i dagligdagen. Belysningen af personalets ressourceforståelse danner grundlag for at forstå, hvor kompleks målgruppen antages at være, og hvilke pædagogiske udfordringer dette stiller personalet over for i forhold til at arbejde kriminalpræventivt med målgruppen. Afsnittet er opdelt i de to områder, som er blevet genereret på baggrund af undersøgelsens skematiske typologisering: *Hjælpsomme og omsorgsfulde* og *Gode til at bede om hjælp og stille krav*. Afsnittet bygger primært på undersøgelsens kvalitative interviews. I forhold til at eksemplificere, hvordan beboerne er gode til at bede om hjælp, inddrages en enkelt feltnote.

5.4.1 *Hjælpsomme og omsorgsfulde*

Ud over den generelle problemforståelse af målgruppen som en uhomogen gruppe, hvor nogle af de bedre fungerende tager afstand fra de mere typisk udviklingshæmmede ved at melde sig ud af kostkassen, så er der en forståelse blandt tre af de interviewede om, at de domfældte formår at være hensyntagende, hjælpsomme og kærlige i deres relationer overfor hinanden. I forlængelse af en beskrivelse af, at de bedre fungerende melder sig ud af kostkassen og dermed fællesskabet, fremhæver en af de to ledere, at de bedre fungerende "... tager rigtig meget hensyn til

hinanden". To pædagogiske medarbejdere beskriver henholdsvis, at "... de formår at være meget hjælpsomme og kærlige", og at de bedre fungerer gerne vil "passe på" de mere typisk udviklingshæmmede. Dette eksemplificeres i nedenstående citat, som beskriver relationen mellem den beboer, som antages at ligge højt i hierarkiet og den, der ligger nederst:

I: "De gange vi har oplevet, at Steffan er blevet rigtig vred, det er faktisk, fordi, han har følt, at han skal beskytte nogle af de andre beboere, at det er sikkerheden, der skal være i top, og 'nu skal jeg passe på dem'-agtig. Han bliver sådan lidt en storebror, der lige skal snakke deres sag, og 'det er fandeme ikke i orden, at sikkerheden ikke er i orden her'. Han er en sjov fyr".

M: "Jeg kan forstå, de to har set film, set Anna Pihl sammen i afles. Og inden vi gik herop, så jeg i køkkenet, at Klaus gik over til Steffan og gav ham en krammer, alt imens han sagde til ham, at det var hyggeligt at se Anna Pihl sammen. Steffan tog imod krammeren og sagde pænt 'ja, det var rigtig hyggeligt'".

I: "Steffan er faktisk rigtig, rigtig god ved Klaus. Han kan jo godt mærke, at Klaus ikke er helt på niveau, som de er. Og han kan også godt fornemme, at Klaus egentlig har brug for noget hjælp. Men jeg så det faktisk også dengang, vi havde Karl Henrik boende her på Bakkebo. Han var også beskyttende over for Klaus, ingen talte nedladende til ham eller noget, altså der er ingen, der er efter Klaus. Prøv at tænke på dem alle sammen. Og det er jo ikke, fordi de snakker, at de har de store dialoger, men der er et eller andet beskyttende over for Klaus. For de kunne jo godt tage afstand fra ham og sige 'det gider vi sgu ikke', men det er ikke sådan, jeg fornemmer det. Det er lidt spændende, det der, synes jeg" (interview, pædagog).

Til trods for beboernes ofte problematiske adfærd og manglende sociale evner og færdigheder oplever de tre interviewede altså, at de enkelte beboere kan være omsorgsfulde over for hinanden ved at vise hensyn, være hjælpsomme og kærlige og – i enkelte tilfælde – beskyttende over for de beboere, som kan karakteriseres som typisk udviklingshæmmede. Forståelsen er endvidere, at det ikke er alle beboerne, som evner at være lige så

omsorgsfulde, kærlige og hjælpsomme i alle situationer og relationer som Steffan i ovenstående eksempel. Der er ifølge personalet stor forskel på, hvordan beboerne interagerer med hinanden på kryds og tværs af den samlede beboergruppe:

”Altså, nogle, de går bare op ad hinanden, uden egentlig at forholde sig til hinanden. Og nogle snakker lidt mere på kryds og tværs, men det er meget begrænsede emner. Det er de her tre, max. fire, emner, som de bevæger sig inden for hele tiden. Og så er der nogle, hvis relation er mere omsorgsfuld, altså f.eks. sådan en som Steffan, som i forhold til Klaus er meget hjælpsom – nu skal jeg lige hjælpe dig med det og det – sådan lidt far-agtig. Der er nogle, der har det på den måde, og så er der nogle, der egentlig bare holder sig helt for sig selv” (interview, pædagog).

Blandt halvdelen af det pædagogiske personale forekommer der således at være en ressourceforståelse af, at enkelte af de domfældte beboere i forskellig grad er gode til at være omsorgsfulde, kærlige og hjælpsomme i deres relationer og omgang med hinanden. En evne, som til en vis grad er modstridende med personalets betragtning af de bedre fungerende udviklingshæmmede, der melder sig ud af fællesskabet, det vil sige ud af kostkassen, fordi de blandt andet ikke ønsker at spise sammen med de mere typisk udviklingshæmmede.

5.4.2 Gode til at bede om hjælp og stille krav

Som vi blev bekendt med i forhold til personalets forståelse af gruppen af de bedre fungerende, så er det personalets oplevelse, at disse er gode til at stille spørgsmål og krav til de pædagogiske rammer på Bakkebo og dermed gode til at udfordre det pædagogiske personale. På forskellig vis fremhæver samtlige interviewede, at Bakkebos beboere – uanset gruppe – er velformulerede på hver deres individuelle niveau og gode til at bede om hjælp – og som en enkelt pædagog fremhæver: ”... nogle måske for gode”:

I: ”Det er meget individuelt, men som udgangspunkt, så synes jeg, de er gode til at sidde og snakke. Ofte starter de ud med, at de ikke vil hverken det ene eller det andet, men når man sådan får spurgt ind til dem – og det handler selvfølgelig også nogle gange om at have det her kendskab og den ro – så er de

rigtig gode til at sige, hvad de gerne vil, hvad de godt kunne ændre, deres ønsker til fremtiden, og at de godt ved, at de skal stramme sig an og alle de her ting. De er gode til at sætte ord på rigtig mange ting, det synes jeg faktisk, de fleste af dem er. De er gode til at komme og bede om hjælp også. Så kan man diskutere, om de er FOR gode til det nogle gange. Jeg synes, at der er specielt nogen, der er rigtig gode til at kræve deres ret. Altså, de kan noget i systemet – de kan systemet udenad. I hvert fald bedre end jeg kan.”

M: ”Kan du give et eksempel?”

I: ”Jamen, det er jo sådan en som Steffan og Per omkring sådan noget, at man ikke må køre på havetraktor uden høreboffer, eller hvad de nu hedder. Det vidste jeg da ikke noget om. Men det vidste de, og det er selvfølgelig en erfaring, de har et eller andet sted fra, og jeg tænker bare: Der vidste de noget, jeg i hvert fald ikke vidste. Og det var jeg også nødt til at gøre dem klart: Det aner jeg intet om – det er vi nødt til at undersøge på. Eller sikkerhedssko, når man går med heste – det har jeg da heller aldrig tænkt på. Jeg kan godt se pointen i det, men jeg havde da aldrig tænkt på det. Men det er ikke inden for mit interesseområde. Og sådan er der så mange ting. Per sagde en dag noget med, at han havde ret til eller krav på et eller andet hjemmebesøg, hvor jeg var inde at undersøge på det – og det havde han ret i. Og jeg tænkte bare: Det er sgu da meget sejt at vide så meget om alting” (interview, pædagog).

Som en enkelt pædagog udtrykte det, så er nogle af de bedre fungerende beboere nogle af ”... de bedste studerende”, som der har været på Bakkebo, da de kender til, hvad de har ret og krav på i forhold til ”... det, de selv har interesse i”, eksempelvis hjemmebesøg og arbejdsmiljøregler på deres beskæftigelsestilbud. Et eksempel på det, er de beboere, som under feltstudiet nedlagde deres arbejde på grund af manglende sikkerhedsforanstaltninger ved anvendelse af buskryddere og havetraktorer m.m., og de beboere, som gik i lønforhandling med den daværende viceforstander med krav om mere i løn.

Følgende feltnote, der beskriver beboernes evne til at stille krav, er fra en observationsdag, hvor fire beboere ikke var motiveret til at tage på ”arbejde” og dermed blev hjemme:

Fire beboere som alle har et aktivitetstilbud internt på Sodisbakke, er hjemme denne dag, da de ikke er motiverede for at "tage på arbejde". Én af de umotiverede beboere argumenterede for, at han ikke er interesseret i at trække heste rundt til handicapridning for kun 7 kr. i timen. Det vil sige, at han i realiteten får 15 kr. i timen, men når skatten er betalt, er der kun 7 kr. tilbage. På baggrund af den lave løn, fortalte beboeren, havde han sammen med en anden beboer kontaktet den daværende viceforstander på Sodisbakke og bedt om mere i løn. Efter et par uger venter de stadigvæk på svar fra viceforstanderen, og som denne beboer udtrykte det, så er det ikke hans intention at starte på arbejde førend lønforhandlingen er overstået. Den anden beboer, som er med i lønforhandlingen med viceforstanderen, meddelte senere på dagen til afdelingslederen, at han ikke ønsker at benytte sit aktivitetstilbud på Bakkebo, og vil kontakte sin sagsbehandler for at give besked herom den efterfølgende dag. Sidstnævnte beboer var ikke kun utilfreds med lønnen. Han havde over en længere periode påpeget, at der forekommer manglende sikkerhedsforanstaltninger for dem som medarbejdere på aktivitetstilbuddet. Han finder det uforsvarligt, at de som "medarbejdere" ikke bliver tildelt sikkerhedsudstyr i form af sikkerhedssko m.m. ved brug af hækkeklipper ved klipning af hæk, når de slår græs og lignende (feltnote).

Ovenstående feltnote eksemplificerer ikke blot, at der i beboergruppen er beboere, som dels har en viden om sikkerhedsregler på arbejdspladser, men også krav og rettigheder inden for systemet, som udfordrer personalet mere end de typisk traditionelle beboere, som ikke stiller spørgsmålstejn ved de institutionelle rammer. Med særlig henvisning til gruppen af de bedre fungerende er de domfældte beboere, ifølge personalet, de senere år blevet "... specielt gode" til at udfordre rammerne og dermed det pædagogiske personale samt ledelsen på en positiv måde. Dette ekspliciteres af samtlige interviewede medarbejdere og beskrives blandt andet på følgende måde:

"Jeg synes faktisk, at det var lidt supersejt, det er en helt anden målgruppe, end vi har været vant til, ikke også? Og der tænker jeg, at der må vi her på Sodisbakke prøve at klemme balderne sammen og så sige: 'Okay, det må vi så prøve at se, om vi kan ændre på'" (interview, pædagog).

De udviklingshæmmedes evner og vilje til at stille krav og dermed udfordre personalet stiller personalet over for den pædagogiske udfordring at motivere dem, i eksempelvis lønforhandlingssituationen, til at genoptage deres arbejde, og den ledelsesmæssige udfordring, at forholde sig til, hvilke løn- og arbejdsbetingelser de domfældte skal arbejde under.

5.5 SAMMENFATNING

Nærværende kapitel har belyst analysemodellens analysekomponent *Målgruppeopfattelse*. Analysen viser, at personalets hovedfokus og vægtning i deres forståelse af de domfældte, som individer og som gruppe, bygger på en diagnostisk forståelse af, at de er individer med udviklingshæmning. Det er blevet belyst, at personalets diagnostiske forståelse danner grundlag for personalets oplevelse af, at udviklingshæmning viser sig forskelligt hos de enkelte individer og at de domfældte således har forskellige udviklingsaldre i forhold til, hvad de evner og formår. En forskellighed, som danner grundlag for personalets opfattelse af beboergruppen som en kompleks målgruppe opdelt i to grupper, nemlig de bedre fungerende og de typisk udviklingshæmmede, med stor forskellighed i de sociale, mentale og kognitive evner.

Personalets syn på de domfældte som udviklingshæmmede antyder, at personalet ikke har fokus på, og dermed ikke vægter betydningen af, de domfældtes psykiske lidelser i tilrettelæggelsen og udøvelsen af deres praksis. Personalets blik er med andre ord rettet mod de domfældtes funktionsevnenedsættelse, det vil sige udviklingshæmningen, som også danner grundlag for personalets syn på de domfældtes udviklingspotentiale og følgelig personalets muligheder for at fremme positive forandringer hos de domfældte. En opfattelse, som eksplicit bygger på det syn, at de bedre fungerende domfældte har et positivt udviklingspotentiale, hvorimod de typisk udviklingshæmmede ikke har.

Når det gælder personalets problemforståelse, viser analyserne, at personalets hovedfokus er på de domfældtes adfærdsproblemer og den betydning, disse har for personalet i praksis. Dette gør sig gældende i forhold til de fire belyste kategorier af problemer, som personalet karakteriserer som kendetegnende for beboergruppen: *manglende økonomisk formåen, mis-*

brugsproblemer, adfærdsproblemer og en uhomogen gruppe. Personalet er af den opfattelse, at samtlige beboere på grund af deres udviklingshæmning har en manglende evne til at administrere deres økonomi, og personalet oplever det som en afmagtsfølelse ikke at kunne hjælpe beboere, som nægter at modtage personalets hjælp, og som har store økonomiske problemer. Det er personalets eksplicite opfattelse, at personalet inden for Servicelovens gældende regler kun må hjælpe de domfældte beboere i de tilfælde, hvor den enkelte giver samtykke hertil. Endvidere er det personalets generelle problemforståelse, at de (som oftest) bedre fungerendes misbrugsproblemer og voldsomme, udadreagerende adfærdsmønstre medfører, at beboergruppen på gruppeniveau betragtes som en uhomogen gruppe.

At det er problematisk, at beboergruppen er uhomogen, vægtes særligt af halvdelen af personalegruppen. Opfattelsen er explicit, at de typisk udviklingshæmmede på grund af deres angst og frustrationer over for de bedre fungerende i mange situationer – dette gælder særligt i forhold til situationer, hvor de bedre fungerende er voldsomme og udadreagerende i deres adfærd – er fejlplacerede. Argumentet for, at de typisk udviklingshæmmede er fejlplacerede, er, at personalet ikke kan yde den socialpædagogiske støtte, omsorg og ikke mindst den sikkerhed, som disse beboere har brug for. I deres argumenter vægter personalet ikke Bakkebos fysiske rammer som en eventuel forklaring på, at det er en udfordring at yde den sikkerhed, som de typisk udviklingshæmmede har brug for.

Personalets fokus i forhold til problemforståelse forekommer i højere grad at være på, hvordan de domfældtes adfærdsproblemer – særligt de bedre fungerende beboeres – er pædagogisk udfordrende på institutionelt niveau (for personalet) i forhold til at håndtere de domfældtes adfærdsproblemer inden for indsatsens gældende rammer, end på hvilken betydning adfærdsproblemerne har for den enkelte domfældte. Når det gælder personalets forståelse af de bedre fungerendes misbrugsproblemer og voldsomme adfærd, viser analysen, at personalet generelt i høj grad tillægger de bedre fungerendes fortid og baggrunde, det vil sige deres opvækst i misbrugsmiljøer og tidlige gang i kriminelle miljøer, stor betydning.

Når det gælder personalets forståelse af de domfældtes ressourcer, viser analysen ligeledes, at personalets fokus er på de domfældtes adfærd. Mere præcist har personalet i overvejende grad fokus på, at de domfældte beboere generelt er gode til at bede om hjælp, og at særligt de bedre fungerende er gode til at stille krav til personalet og – ikke mindst – er hjælpsomme og omsorgsfulde over for de typisk udviklingshæmmede beboere.

Sammenfattende viser analysen, at personalet i deres målgruppeopfattelse overvejende har fokus på de domfældtes funktionsevnenedsættelse, det vil sige udviklingshæmningen, samt på de domfældtes – særligt de bedre fungerendes – adfærd, og hvordan denne adfærd forekommer at være en pædagogisk udfordring at håndtere for personalet inden for Servicelovens gældende rammer.

6. OPFATTELSE AF FORMÅL

Med udgangspunkt i analysemodellens anden komponent, *Indsatsens formål*, belyser nærværende kapitel personalets forståelse af indsatsens overordnede formål. Kapitlet belyser, hvilken forståelse personalet har af det lovgivningsmæssige grundlag, indsatsen bygger på, og i hvilken grad personalet har fokus på og vægter de overordnede formål i deres tilrettelæggelse og udøvelse. Alt sammen med det formål i den samlede analyse at vurdere, i hvilken grad personalet har fokus på beboernes fremtid, og i så fald, om personalets fokus begrundes i indsatsens lov-mæssigt foreskrevne formålsbestemmelser. Kapitlet indledes med at be-lyse opfattelsen af indsatsens formål på individ- og institutionelt niveau og efterfølges af en analyse af personalets opfattelse af det socialpoliti-ske og samfundsmæssige niveau. Analyserne af personalets opfattelse af formålet bygger udelukkende på undersøgelsens kvalitative interviews.

6.1 EN KRIMINALPRÆVENTIV FORMÅLSFORSTÅELSE

Når personalet beskriver deres forståelse af indsatsens formål, er deres overvejende fokus på individniveauet, altså at de domfældte beboere under deres ophold skal gennemgå en adfærdsmæssig forandringsproces, som skal forebygge, at de begår nye lovovertrædelser. En opfattelse, som er i tråd med Straffelovens formålsbeskrivelse af foranstaltningsdomme. Dette beskrives af én medarbejder på følgende måde:

”Vi skal ikke bare rende rundt og servicere dem og være nogle søde tanter, der kommer. De skal også lære noget, for de skulle gerne videre i livet og kunne komme ud – ikke nødvendigvis at kunne begå sig selv, fordi det er ikke dem alle sammen, der kommer til det, men de skal lære noget imens de er her. Formålet er jo, at de gerne skulle komme ud som ikke-kriminelle mennesker, og at vi skal give dem nogle andre handlemuligheder end dem, de har tyet til tidligere. Hvis

man har været vant til at give nogle på læven eller sætte ild til noget eller springe på hver en dame, man så, så er formålet jo at lære dem ... at give dem nogle andre strategier – det er jo egentlig det primære i forhold til det at være doms-anbragt. Havde det nu bare været ganske almindelige udviklingshæmmede, vi havde, så var formålet jo bare at udvikle deres kompetencer, men formålet, det er at give dem nogle andre strategier end dem, de har brugt tidligere – ikke-vol-delige gerne” (interview, pædagog).

Som det fremgår af citatet, er opfattelsen på individniveau, at de domfældte beboere skal gennemgå en adfærdsmæssig forandringsproces i forhold til deres kriminelle gerninger.

På institutionsniveau er forståelsen, at den socialpædagogiske opgave består i at skabe nogle pædagogiske udviklingsrammer, der skaber mulighed for adfærdsforandring hos de domfældte beboere, således at de ifølge personalet ”... kan komme videre i livet”:

”Det er meningen, at de skal videre. De skal videre herfra! Hvis det var meningen, at det var et bosted, hvor de skulle bo resten af deres liv – så er det en anden sag. Men det er jo ikke det, der er meningen her. Det er faktisk meningen, at de skal væk herfra igen” (interview, ledelsen).

Der forekommer således at være en fælles fremtidsopfattelse blandt personalet af, at de domfældte beboere er midlertidigt anbragt på Bakkebo, hvilket betyder, at de ikke skal være på Bakkebo for altid, men skal videre i systemet.

Personalets formålsopfattelse for de domfældte beboere, det vil sige på individniveau, bygger på Straffelovens formålsbestemmelse om at forebygge, at de domfældte beboere begår ny kriminalitet. Personalet har således en forståelse af, og primært fokus på, at formålet med deres socialpædagogiske indsats er at udøve en kriminalpræventiv indsats, og ikke, som hvis det havde været udviklingshæmmede uden dom, at yde en indsats, som fremmer den enkeltes mulighed for generelt at klare sig selv, således som det fremgår af Servicelovens formålsbeskrivelse – og som det endvidere kan læses i Bakkebos egen ydelsesbeskrivelse.

Selvom personalets opfattelse hovedsageligt bygger på en forståelse af, at det primære mål for indsatsen er at arbejde kriminalpræventivt med de domfældte beboere, så forekommer personalets opfattelse af formålsindsatsen på institutionelt niveau i væsentlig grad at være funderet i Servicelovens formålsbestemmelse. Dette fremgår særligt i interviewet med en af lederne, som konkret beskriver, at personalet ikke blot skal arbejde med de domfældtes kriminelle adfærdsmønstre, men desuden arbejde pædagogisk med at fremme de domfældtes evner til at klare hverdagens daglige funktioner så vidt muligt selv:

”En af vores opgaver, det er faktisk at gøre samtlige beboere, i det omfang det er muligt, klar til et mindre indgribende tilbud, det vil sige udluses tilbage til samfundet igen. For mig ville det jo helt klart være, at vi på en overskuelig årrække formår at gøre beboerne klar til et mindre indgribende tilbud. Og mindre indgribende tilbud skal forstås sådan, at der er nogle almindelige daglige gøremål, de har lært i et omfang, så de har brug for mindre støtte end der er til rådighed her. Altså begynde at kunne passe eget hjem. Måske komme i gang med at lave mad, sådan at man kan nøjes med en bostøtte, der kommer en gang om ugen – måske to gange om ugen – som lige hjælper med at få de værste ting ordnet i lejligheden. Det vil være, at vi i forhold til den sidste målgruppe, vi snakkede om [de bedre fungerende] lærer dem at ændre måden at reagere på i forhold til den udadreagerende adfærd – at den i hvert fald bliver begrænset” (interview, ledelsen).

Den citerede leder beskriver således en opfattelse af, at de domfældtes fremtidsperspektiv er, at de skal videre i systemet på et mindre indgribende tilbud, og at det er Bakkebos pædagogiske opgave at iværksætte forandringsprocesser, der kan fremme de domfældte beboeres kompetencer i forhold til at kunne klare sig selv videst muligt, inklusiv håndteringen af eksempelvis udadreagerende adfærd. Den citerede leders opfattelse af det institutionelle formål er, at der ikke blot skal iværksættes institutionelle rammer, der skaber mulighed for at skabe forandringer hos de domfældte beboere i forhold til at forebygge nye lovovertrædelser, men endvidere, at det institutionelle formål desuden består i at arbejde socialpædagogisk med at fremme de domfældte beboeres mulighed for at klare sig selv på et mindre indgribende tilbud. En forståelse, der er i

tråd med Servicelovens formålsbeskrivelse om at yde en indsats, som kan fremme den enkeltes mulighed for at klare sig selv.⁷⁹

6.2 ET MANGLENDE SOCIALPOLITISK FORMÅL

Til trods for at en af Bakkebos ledere beskriver, at de domfældte beboere efter endt ophold på Bakkebo skal videre til et mindre indgribende ophold, så er den generelle forståelse og erfaring blandt personalet, at de ikke ved, hvad beboerne skal videre til. Opfattelsen er, at der fra systemets side – dette gælder både retssystemet og kommunerne – ikke forekommer at være krav og forventninger i forhold til, hvad der skal arbejdes hen imod, når det gælder beboernes fremtid efter opholdet på Bakkebo. Én af de interviewede pædagoger beskriver det på følgende måde:

I: ”Jeg kan godt lide at tænke formål. Jamen, er det - hvis det er det, det er - at de skal ud og klare sig selv i en lejlighed midt inde i Aarhus? Er det dét, der er formålet? Så må vi jo arbejde frem efter det og give dem det sikkerhedsnet, når vi står der og arbejder relationspædagogisk fremadrettet. Eller er formålet, at de bare skal i et andet bofællesskab, når dommen er udløbet? Hvad er formålet?”

M: ”Oplever du, at der er nogle forventninger til jer fra sagsbehandlere, tilsynsførende, dommere eller andre i systemet, som siger: ’vi har en forventning om, at I skal arbejde hen imod det og det i forhold til jeres domfældte beboer?’”

I: ”Nej. Det oplever jeg faktisk ikke. Jeg oplever sådan set lidt, at det er os selv, der laver det som udgangspunkt. Der er jo noget lov omkring den her dom – og det kan man jo så gå ind og læse sig til – ja, men sådan direkte sagt ud af en mund: at ’det er vores forventning, at I skal arbejde målrettet frem efter det her’, det er jeg aldrig nogensinde stødt på. Men jeg oplever, at vi selv laver – når vi laver handleplaner – nogle klare mål for, hvordan vi vil arbejde målrettet for at få beboerne ud på den anden side og arbejde efter det. Det synes jeg i hvert fald, vi er blevet meget bedre til. Det er blevet meget mere fokuseret” (interview, pædagog).

79 § 1 i Lov om social service

Som det fremgår af ovenstående citat, er det opfattelsen, at der ikke bliver stillet krav og forventninger fra systemets side, blandt andet fra sagsbehandlingernes side, i forhold til, hvad planerne er for beboernes fremtid efter anbringelsen på Bakkebo. Opfattelsen er, at personalet selv via deres handleplansarbejde skal udarbejde udviklingsmål og dermed fremtidsmål for de enkelte beboere. Dette eksemplificeres på følgende måde:

"Altså, jeg havde sådan set en lidt underlig oplevelse her den anden dag, hvor Borges [beboer] tilsynsførende var på besøg. Han siger så: 'Jamen, Borges dom, den skal jo tages op her til november, og han har da en eller anden forventning om, at den nok egentlig bliver ophævet. Hvordan forholder vi os så til det?'. Og hvor jeg sådan tænker: 'Hey, fed information egentlig. Hvad er det, vi skal forholde ham til? Hvad er det så, du tænker, at der skal ske med ham?' Altså, det er jo heller ikke vores opgave, at bestemme: 'Jamen, det han nu skal ud til, det er dét'. Altså, der sidder jo en sagsbehandler, som egentlig burde melde tilbage og sige: 'Prov at høre her. Dét, jeg tænker omkring Borge, hvis hans dom bliver ophævet, er sådan og sådan – hvad tænker I om det?'. Men det samarbejde sker ikke rigtig lige. Fordi det er jo netop det igen, hvad er det, vi skal gøre dem parate til? Det kan vi godt gøre, men vi bliver jo nødt til at vide, hvad tanken er omkring Borge og hvad han skal gøres parat til. Og så kan man jo sige: 'Nå, men skal vi så ringe og spørge?'. Altså. Man kan sige, at kommunikationen kan gå begge veje. Ja..." (interview, ledelsen).

Velvidende at kommunikationen går begge veje og personalet selv kunne opsoge beboernes sagsbehandlere i forhold til at udarbejde fælles mål og fremtidige planer for de enkelte beboere, er det opfattelsen ifølge den citerede leder, at der mangler samarbejde med sagsbehandlingerne. Et manglende samarbejde, som efterlader personalet med den pædagogiske udfordring ikke at vide, hvad de skal arbejde hen imod, når det gælder de domfældtes fremtidsforhold. Opfattelsen af, at der ikke bliver stillet krav og forventninger fra sagsbehandlingerne og dermed systemets side, er en erfaring, en af de to ledere særligt har erfaret i forhold til Bakkebos domfældte beboere sammenlignet med vedkommendes tidligere virke på døgninstitutioner for unge:

M: "Oplever du udefrakommende forventninger til jeres arbejde her på Bakke-

bo? Altså fra sagsbehandler, de tilsynsførende myndigheder eller statsadvokaten, hvis man kigger sådan længere oppe i systemet?”

I: ”Godt nok ikke særlig meget. Jeg synes godt nok det er lidt. Ja. Det synes jeg. Jeg har ikke oplevet til handleplansmode, at vi er blevet særlig meget udfordret på vores valgte pædagogiske strategier og de udviklingsmål, vi har stillet op. Det er der godt nok langt imellem altså. Måske er man bare glad, for ’intet nyt er godt nyt’. De sidder her, og vi hører ikke, at der er ballade. Så er det sgu fint. Altså på [en tidligere arbejdsplads] oplevede jeg jo noget helt andet. Der var jo kommunale sagsbehandlere, som forventede udvikling – der skal ske noget her, og der skal ske noget der, der skal være undervisning, og der skal være skole, der skal være aktiviteter, og der skal være struktur, døgnrytmer og bum, bum, bum. Jeg oplever rigtig meget lidt af det her” (interview, ledelsen).

Det er således afdelingslederens opfattelse, at der sammenlignet med andre områder i det sociale system ikke findes de samme krav og forventninger i forhold til de domfældte udviklingshæmmede. Lederen antyder således en oplevelse af, at det kommunale systems manglende krav og forventninger skyldes en tilfredshed med, at de domfældte beboere er under anbringelse, og at der ikke stilles krav og forventninger til indholdet i indsatsen, således som det gør sig gældende på børn- og ungeområdet. Den citerede leder er ikke alene i sin opfattelse:

M: ”Så det, du egentlig siger, det er, at domsystemets og kommunernes manglende krav og forventninger til, hvad der praktisk skal ske under og efter en social foranstaltning, fører med sig, at I går og famler lidt i blinde efter, hvor skal I hen?”

I: ”Ja. Jeg er ikke et øjeblik i tvivl om, at jeg ville få et spark over skinnebenet og få at vide at ’... det kan I sgu da nok regne ud. Når de ikke er her mere, så skal de ud og klare sig selv’. Men det er bare ikke så indlysende, fordi der er også sådan en som Anton. Han kommer da aldrig ud at bo i sin egen lejlighed. Og det er da ikke for at gøre ham til et dårligere menneske, men det gør han bare ikke. Han har brug for pædagogisk støtte, resten af sit liv. Så en mere målrettet formålsbeskrivelse, det kunne være rigtig godt, synes jeg. Jeg ved godt at, det kan man ikke lave fra dag ét. Det er noget, man skal udvikle undervejs.

Men det er vi også blevet meget bedre til. Men der er dom og socialpædagogik og Servicelov. Det er tre vidt forskellige ting. Jeg tror ikke, at dommeren er så interesseret i at vide noget om alle de her tre ting. Og de [retssystemet] skal jo egentlig bare, sådan et langt stykke hen ad vejen, have de her mennesker placeret et sted, hvor man i hvert fald siger, at man får lavet noget socialpædagogik med dem. Det er trist, fordi hvis det nu var, at der fra deres side blev stillet nogle krav, så ville det jo også være meget nemmere at arbejde målrettet. Vi skal sådan lige selv synes, hvad vi selv står for, -agtig. Det synes jeg sgu godt nok er uhensigtsmæssigt. Det har vi for mange institutioner, der gør. Vi kan jo bare lige pege på Solhaven. Så er vi jo helt ude i yderkanten. Jeg tænker bare: Ja ja, men det er jo kun gået, fordi der rent faktisk ikke er nogen, der stiller nogle krav nogle steder. Surt show” (interview, pædagog).

Der forekommer således en opfattelse af, at der ikke eksisterer en socialpolitisk og samfundsmæssig formålsbeskrivelse af, og dermed forventninger og krav til, hvad der skal ske med de domfældte beboere, foruden det, at de ifølge personalet bare skal anbringes og således placeres et sted. De manglende socialpolitiske og samfundsmæssige formål medfører ifølge personalet, at de fra systemets – sagsbehandlernes – side ikke oplever krav og forventninger til deres socialpædagogiske indsats over for de domfældte beboere, og at de som institution selv må udarbejde mål for, hvad den domfældte og personalet skal arbejde hen imod.

6.3 SAMMENFATNING

I nærværende kapitel er analysemodelles anden komponent, *indsatsens formål*, blevet belyst. Analysen viser, at personalets formålsopfattelse af indsatsen er begrundet i det lovgivningsmæssige grundlag. Deres opfattelse bygger fortrinsvis på Straffelovens formålsbestemmelse om at forebygge, at de domfældte beboere begår ny kriminalitet, og i mindre grad på Servicelovens formålsbestemmelse om at fremme de domfældtes muligheder for at klare sig selv generelt.

Når det gælder personalets formålsforståelse på hhv. individ-, institutions- og socialpolitisk niveau, forekommer fokus overvejende at være på individniveauet. Med afsæt i Straffelovens formålsbestemmelser er personalets opfattelse på individniveau primært, at de domfældte beboere

er anbragt på baggrund af en domskendelse og dermed med henblik på at forandre deres kriminelle løbebane, og ikke med henblik på at forandre eller fremme deres formåen og evner til at leve et hverdagsliv så selvstændigt som muligt.

Når det gælder personalets opfattelse af indsatsens formål på institutionsniveau, er det opfattelsen, at Bakkebo som institution skal skabe nogle pædagogiske udviklingsrammer, som fremmer en positiv adfærdsudvikling i forhold til de domfældtes kriminelle løbebane, således som Straffelovens pålægger § 108 botilbud, som rummer domfældte udviklingshæmmede. I tråd med Servicelovens formålsbeskrivelse forekommer der endvidere i personalets opfattelse en vægtning af, at der socialpædagogisk arbejdes med at fremme de domfældte beboeres mulighed for at klare sig selv generelt på et mindre indgribende tilbud. En forståelse, som går videre end Straffelovens hensigt med at anbringe udviklingshæmmede lovovertrædere til social foranstaltning.

Analysen viser endvidere, at personalet i deres formålsopfattelse i væsentlig grad har fokus på, at der på det socialpolitiske og samfundsmæssige niveau ikke forekommer en formålsbeskrivelse af, hvad der skal ske med de domfældte beboere på sigt. Det eneste formål, der forekommer at eksistere fra socialpolitisk side er ifølge personalets generelle opfattelse, at de domfældte skal anbringes på institution. Opfattelsen er, at der fra retssystemet eller socialpolitisk side ikke forekommer at være en formålsbeskrivelse af, hvorvidt og i så fald hvordan de domfældte skal integreres i samfundet igen. Og med det manglende socialpolitiske mål for, hvad de domfældte skal i fremtiden, forekommer det personalet, at de ikke forventes at arbejde med de domfældte i forhold til fremtidige forandringsmål, som rækker ud over botilbuddets grænser.

7. OPFATTELSE AF DEN SOCIALPÆDAGOGISKE PRAKSIS

I dette kapitel belyses analysemodellens tredje analysekomponent, *Socialpædagogikken*, det vil sige personalets opfattelse af, hvordan den socialpædagogiske praksis er tilrettelagt og udøves på Bakkebo. Formålet er at belyse, dels hvilke metodiske tilgange personalet anvender, dels hvilke refleksioner og overvejelser personalet gør sig i forhold til metodisk at tilrettelægge og udøve indsatsen som en kriminalpræventiv indsats. Med udgangspunkt i, at Bakkebo som en del af Sødishbakke er underlagt dennes overordnede pædagogiske referenceramme, har undersøgelsen særligt fokus på, hvordan man på Bakkebo definerer Gentle Teaching - og hvordan denne metode er implementeret i den daglige pædagogiske praksis. Endvidere er fokus på at belyse, hvilke andre metoder og tilgange, der anvendes, og om disse er specifikke behandlingsmetoder i forhold til at arbejde kriminalpræventivt, eller om indsatsen overordnet er tilrettelagt ud fra generelt anvendte pædagogiske metoder og tilgange på botilbud for voksne udviklingshæmmede uden dom. Med udgangspunkt i personalets forståelse belyses det således, hvori den kriminalpræventive indsats på Bakkebo består.

Kapitlet indledes med at belyse, hvordan samtlige personaler refererer til Gentle Teaching som deres overordnede pædagogiske referenceramme, men der er forskellige opfattelser af, om Gentle Teaching er en egentlig metode, tilgang, filosofi, menneskesyn eller andet. Gentle Teaching belyses herefter således som den blev udviklet af John J. McGee m.fl., efterfulgt af Sødishbakkes institutionelle definition af metoden, for afslutningsvis at belyse personalets forståelse af den, samt hvordan de i praksis har implementeret den på Bakkebo. Herefter følger en analyse af, hvilke andre metoder og tilgange, der efter personalets opfattelse anvendes i forhold til at arbejde kriminalpræventivt med de domfældte beboere,

særligt i forhold til de problematikker, som kan foranledige ny kriminalitet – mangelfuld økonomisk formåen, misbrugsproblemer og voldelig, udadreagerende adfærd.

7.1 GENTLE TEACHING – DEN PÆDAGOGISKE REFERENCERAMME

Samtlige interviewede medarbejdere fremhæver, at Gentle Teaching har været Bakkebos pædagogiske tilgang siden 2007, hvor Sødissbakkes ledelse valgte den som den overordnede fælles pædagogiske referenceramme på tværs af de samlede afdelinger, faggrupper og målgrupper. At Sødissbakkes overordnede pædagogiske referenceramme er Gentle Teaching, fremhæves ikke blot i feltstudiets interview. Det står fremhævet på Sødissbakkes hjemmeside, og det høres ofte omtalt i den daglige hverdagspraksis, hvor både det pædagogiske personale samt ikke-pædagogiske personale refererer til Gentle Teaching i forskellige situationer. Når jeg i mit feltstudie har forklaret beboerne, at jeg forsker i Bakkebos pædagogik, har enkelte af de beboere, som har boet på Bakkebo i en årerække, været bekendte med, at pædagogerne arbejder med Gentle Teaching. En enkelt beboer løb sågar ned på sit værelse for efterfølgende at komme tilbage med en DVD med filmen ”Mennesker i kærlige hænder”, som er Sødissbakkes egen film om, hvordan man på Sødissbakke har implementeret Gentle Teaching som institutionens fælles pædagogiske referenceramme. I det følgende vil Gentle Teaching blive beskrevet, således som den amerikanske lektor John J. McGee og kollegaer udviklede metoden i firserne. Herefter belyses Sødissbakkes institutionelle definition af Gentle Teaching efterfulgt af en analyse af, hvordan personalet på Bakkebo på trods af forskellige opfattelser og italesættelser af metoden bygger deres indsats på den i den daglige pædagogiske praksis.

7.1.1 *Gentle Teaching ifølge McGee m.fl.*

Ifølge Jones & McCaughthey udspringer Gentle Teaching fra en gruppe af professionelle på det amerikanske universitet University of Nebraska i midtfirserne, anført af psykolog og på daværende tidspunkt lektor

John J. McGee.⁸⁰ På baggrund af sine mangeårige praktiske erfaringer med børn og voksne med svært udadreagerende adfærd på institutioner for udviklingshæmmede i USA – og fattige børn i Sydamerika – udviklede og præsenterede McGee sammen med kollegaer i midtfirserne Gentle Teaching som en psykologibaseret metodetilgang og som modtrend til den behavioristiske, adfærdsmodificerende metode, der med sin belønning/straf-teknik var den mest anvendte tilgang til at forandre uhensigtsmæssig adfærd på institutioner for mennesker med udviklingshæmning.⁸¹ McGee m. fl. anerkender, at den behavioristiske tilgang har ændret adfærd hos mange tusind amerikanske beboere og indsatte på diverse institutioner, fængsler, krisecentre m.m., men påpeger, at bagsiden af denne kontrolstyrede tilgang er, at de professionelle ”kun” er interesseret i at ændre den ”andens” adfærd og ikke deres egen adfærd. Dette betyder ifølge McGee m. fl., at beboerne oftest efterlades i en tilstand af meningsløshed, ensomhed og manglende evne til at kunne træffe egne valg i livet, idet de skal rette ind efter de professionelle institutionelle straf- eller belønningsadfærd. McGees ønske var at ændre dette, og som modtrend udviklede han og kollegaerne Gentle Teaching.

I firserne blev Gentle Teaching således præsenteret af McGee m.fl. som en psykologisk baseret tilgang med fokus på ”*interdependence*”, det vil sige gensidig afhængighed og solidaritet. En tilgang, hvor de professionelle socialarbejdere ubetinget værdsætter de mennesker, de tjener, ved at indgå i et gensidigt samarbejde, således at disse høres, ses og anerkendes. Gentle Teaching er ifølge McGee m.fl. en relationel metode, hvor den professionelle ubetingede kærlighed til og værdsættelse af mennesket, som behandles, har til formål at lære dette menneske at føle sig sikker og tryk; at føle sig værdsat og elsket; at føle kærlighed og varme i forhold til andre; at føle sig inkluderet i de fællesskaber, det lever i. Når dette menneske, denne anden, via relationen til de professionelle, har tillært sig disse fire basale følelser, skabes der en gensidig tillidsfuld relation, der danner fundament for, at man via dialog kan arbejde med at ændre en adfærd. Teorien bag Gentle Teaching er altså, at forandring af eksempelvis uhensigtsmæssig adfærd forudsætter, at man føler sig afholdt,

80 Jones & McCaughy (1992)

81 McGee m. fl. (1987); McGee & Menolascino (1991); Menolascino & McGee (1983)

accepteret og respekteret, som den man er; når eksempelvis en svært udviklingshæmmet person føler sig afholdt, accepteret og respekteret, er tanken, at denne person er mindre tilbøjelig til at slå, kradse, rive og bide eller udvise anden form for udadreagerende adfærd.⁸² En tryk, kærlig og anerkendende gensidig relation skaber altså mulighed for det, McGee m.fl. kalder *nænsom læring* – altså Gentle Teaching.

McGee m.fl. beskriver selv Gentle Teaching som ”*a nonaversive approach to helping persons with mental retardation*”, det vil sige en tilgang over for mennesker med blandt andet udviklingshæmning, som bygger på en modvilje mod at gøre brug af fysisk magt og kontrollerende, undertrykkende instanser, således som det gør sig gældende inden for de behavioristiske, adfærdsmodificerende tilgange med anvendelse af straf/belønning-teknikken.⁸³ Som modpol til straf/belønning-teknikken har McGee m.fl. udviklet det, de betegner som ”*Ignore-Redirect-Reward*”; en teknik, som består af tre delelementer til håndtering af uhensigtsmæssig adfærd. Første del består i systematisk at ignorere den uhensigtsmæssige adfærd (Ignore). Anden del består i at flytte fokus fra den uhensigtsmæssige adfærd, som den pågældende person udviser, over på et positivt samspil med socialarbejderen (Redirect). Og tredje del består af det, som McGee kalder belønningens mål (Reward), nemlig at opnå ”*bonding*”, det vil sige opnå en tilknytning til socialarbejderen i form af en kærlig, anerkendende relation, som danner fundamentet for læring af hensigtsmæssig adfærd.

82 I bogen ”*Beyond Gentle Teaching. A Nonaversive Approach to Helping Those in Need*” angiver McGee m.fl.(1991) at have haft succesfuld effekt på de 650 personer, de har fulgt over en periode på 6 år. De 650 personer som alle havde adfærdsproblemer i svær grad, blev i perioden dagligt givet forskellige opgaver at udføre, og personalet anvendte Ignore-Redirect-Reward-teknikken, når de udviste uhensigtsmæssig adfærd. Ifølge McGee m.fl. var svær selvskadende adfærd elimineret hos 83,6 % af de 650 personer. Endvidere viste resultatet at holde 5 år efter at disse havde forladt projektet. McGee m.fl. beskriver ikke, hvordan dataindsamlingen er foregået systematisk eller hvorvidt forskningen har været tilrettelagt som et eksperimentelt forsøg (McGee & Menolascino 1991). McGees manglende åbenhed omkring undersøgelsens datagrundlag kritiseres af blandt andet Love, S. R. (1988) og Mudford, O. (1995a & 1995b), som stiller sig tvivlende over for forskningsresultaterne. Efter at have foretaget lignende studier, understreger Mudford, at nogle af forskningsresultaterne ikke er mulige, da hans forskningsresultater viste øget uhensigtsmæssig adfærd. Inden for forskningsverdenen forekommer der således tvivl om effekten af Gentle Teaching i forhold til personer, som har en stærkt selvdestruktiv adfærd.

83 McGee m. fl. (1987)

McGee m.fl. beskriver flere teknikker, som kan anvendes i læringsituationer, hvor en person gentagne gange viser uhensigtsmæssig adfærd. Disse er blandt andet at ignorere adfærden ved at vende ryggen til vedkommende; kun gribe ind, hvis vedkommende er til fare for sig selv eller andre; indrette rummet fysisk til minimering af uhensigtsmæssig adfærd; tilrettelægge hverdagen struktureret, således at læringsmuligheder og læringsrum er forudsigelige, men også varierende; at bruge dialog – verbal som non-verbal – til at skabe en tilknytning og relation mellem den enkelte og socialarbejderen; minimere det verbale sprog (blandt andet at gøre brug af fagter og mimik, såsom at bruge øjnene og hænderne i dialogen) og opgradere det verbale sprog som belønning i takt med at vedkommende udviser korrekt hensigtsmæssig adfærd. Gentle Teaching er ifølge McGee m.fl. således en metode, hvor socialarbejderen bruger sig selv som et værktøj ved at være ”tilstedeværende” og anerkendende i sit relationsarbejde og skabe en positiv følelsesmæssig tilstand hos den anden. Det er en tilgang, som i modsætning til de behavioristiske, adfærdsmodificerende tilgange ikke udøver fysisk straf og efterlader brugerne i ensomhed, men hvor personalet – uanset den andens adfærd – er kærlige uden at forlange noget til gengæld. Det er en psykologibaseret metode, som insisterer på, at personalet udviser – og reflekterer over egne evner til at udvise – nænsomhed og varme uden forbehold i relationen til den anden, uanset hvilken form for adfærd denne måtte udvise. Alt sammen for at skabe en tryk og tillidsfuld relation som fundament for positive lærings- og udviklingsprocesser.⁸⁴

7.1.2 Sødibakkes institutionelle opfattelse af Gentle Teaching

Sødibakkes institutionelle opfattelse af Gentle Teaching står beskrevet i dets introduktionshæfte ”Gentle Teaching. Nænsom læring – en introduktion”,⁸⁵ som er Sødibakkes oversættelse af McGees bog ”Gentle Teaching – a primer”, (en oversættelse og bearbejdning, som er foretaget efter aftale med John McGee selv). Når man studerer Sødibakkes introduktionshæfte fremgår det, at den institutionelle forståelse er, at Gentle Teaching er en psykologibaseret filosofi om menneskelige relationer, der tager udgangspunkt i et humanistisk menneskesyn med fokus

84 McGee & Menolascino (1991)

85 Sødibakke (2010)

på betydningen af den gode relation, medindflydelse, selvbestemmelse samt retten til at indgå i ligeværdigt samspil i menneskelige relationer. Opfattelsen er, at Gentle Teaching *ikke* er en psykologibaseret metode, således som McGee m.fl. beskriver den i blandt andet den før omtalte bog ”*Beyond Gentle Teaching. A Nonaversive Approach to Helping Those in Need*”:

*”Gentle Teaching er ikke en metode, man kan gentage i et laboratorium, snare-
re er det en umiddelbar samling af pædagogiske erfaringer, af etik og af ånd,
en ramme inden for hvilken man kan reflektere over sit personlige og dannelses-
mæssige ansvar og engagement som professionel omsorgsperson”.*⁸⁶

Gentle Teaching er i Sødissbakkes institutionelle opfattelse ikke en systematiseret metode, man kan teste, men en pædagogisk referenceramme for at reflektere over rollen som ansvarlig omsorgsperson. Den institutionelle opfattelse er, at Gentle Teaching er en tilgang, som bygger på den erkendelse, at:

*”... mennesker nu engang får mest ud af deres evner, når vi er set, hørt og
anerkendt. Og er mindre tilbøjelige til at slå, kradse, rive og bide, når vi bliver
modt med hensyn, sikkerhed og respekt”.*⁸⁷

Sådan som det står foreskrevet i Sødissbakkes introduktionshæfte, bygger Sødissbakkes institutionelle opfattelse af Gentle Teaching på McGees grundantagelse - eller filosofi, som Sødissbakke betegner det – at en relationel tilgang byggende på ubetinget kærlighed fra den professionelles side danner grundlag for læring og følgelig adfærdsændringer hos den enkelte beboer. Opfattelsen er altså, at Gentle Teaching er en tilgang, hvor de professionelle skal forsøge at opbygge en god relation for at kunne arbejde med adfærdsændringer hos beboerne. Og til dette bruger den professionelle sig selv som værktøj til at skabe den gode relation til den individuelle beboer, således at denne lærer at føle de fire basale følelser, som McGee antager, at et individ må føle, førend læring kan finde sted. Disse – også kaldet de fire bærende søjler – er, at være sikker; at være

86 Sødissbakke (2010:1)

87 Sødissbakke (2010:2)

elsket; at være kærlig og at være med. De er illustreret i boks 7.1, således som Sødisebakke har bearbejdet dem:

DE FIRE BÆRENDE SØJLER

- At være sikker betyder, at den enkelte ingen frygt føler. At den enkelte føler sig godt tilpas med sig selv. Filosofien bag denne følelsesmæssige forudsætning er, at et menneske, som føler sig sikker og tryk, nemmere kan rumme, at nogen tager om hende, stiller krav til hende eller retter hende. Omsorgspersonen ved, at en beboer føler sig tryk, når hun hviler i sig selv i mødet og ikke flygter eller traver op og ned ad gulvet. En beboer, som forventer at være i sikre og trykke situationer, begynder at få selvillid og tænke: ”Jeg må være god nok. Det viser hun jo!”
- At være elsket betyder at være sikker på, at der findes mennesker som kun ønsker én det bedste, og som aldrig vil én noget ondt. At føle sig elsket betyder, at nogen passer på én. At nogen tænker på, hvad man har brug for, og som gør ting, der gør én glad. Når mennesker føler sig elsket, får de masser af selvverd. De finder ud af, at livet er godt, med håb for fremtiden. Denne følelse er en gave fra de professionelle, der viser én kærlighed uden at man skal gøre noget til gengæld.
- At være kærlig betyder at ville gøre noget for andre og opleve, at det bringer dem glæde og lykke. En person, der lyser af kærlighed, føler varme over for andre, og ønsker, at de også skal føle sig sikre og trykke. En person, der føler kærlighed, lærer at bruge sine øjne, sprog og hænder til at være kærlig. Omsorgspersonen skal vise, at hun glæder sig over signaler på kærlighed, et smil, et glimt i øjet, en hjælpende hånd.

- At være med betyder, at man gerne vil være sammen med andre i stedet for at være alene. Man vil gerne være med til noget, man kan dele med andre. Man vil deltage i andres liv. Omsorgspersonen hjælper, inviterer beboerne til at deltage. Hun giver tid, plads og sørger for, at der er noget, man kan være sammen om. Deltagelse er det modsatte af ensomhed. Deltagelse lærer beboeren, at det er godt at være sammen, at gøre ting sammen og at gøre ting for andre.

*Kilde: Sødibakkes introduktionshæfte
"Gentle Teaching. Nænsom læring – en introduktion"
(Sødibakke, 2010:4)*

Boks 7.1: De fire bærende søjler

Sødibakkes institutionelle opfattelse af Gentle Teaching er, at det er en relationel tilgang til læring, som noget, der sker via mellemmenneskelige relationer, når en person bliver set, hørt og anerkendt. Sødibakkes institutionelle opfattelse er ikke den samme som McGee m.fl. præsenterede i firserne, hvor Gentle Teaching blev beskrevet som en systematiseret metode, der praktiseres ved anvendelse af Ignore-Redirect-Reward-teknikken m.m. Opfattelsen på Sødibakke er, at det er en relationel tilgang, som danner en ideologisk ramme for den pædagogiske refleksion over, hvordan man på bedste vis kan skabe en positiv relation til de enkelte beboere, som kan skabe positive forandringer.

7.1.3 Personalets opfattelse af Gentle Teaching

Som nævnt er det personalets generelle opfattelse, at Gentle Teaching er Bakkebos overordnede pædagogiske referenceramme. Men til trods for denne fælles opfattelse, så forekommer der blandt personalet forskellige forståelser af, hvad Gentle Teaching er; en filosofi, en metode eller tilgang, eller et humanistisk menneskesyn? Dette illustreres i de nedenstående citater:

”I min verden, så synes jeg, at den hersens filosofi, som jeg bliver med at holde fast i, at det er – jeg tænker nemlig ikke, at det er en pædagogisk arbejdsmetode, men jeg tænker, at det ligger op ad mit menneskesyn. Og jeg tænker, at i hverdagen, så lægger det op til, at jeg kan arbejde, som jeg godt kan lide at arbejde i forhold til at arbejde med relationspædagogikken” (interview, pædagog).

”... Gentle Teaching er en filosofi og tilgang om at være næstekærlig, at elske, og om nænsom læring – om at være præget af glæde og af folk, der vil dem. Gentle Teaching læner sig ikke op ad metoder og teorier, så på den måde så bliver det jo sådan lidt fluffy [...] og derfor har alle hver sin pædagogik” (interview, pædagog).

”Altså, nu skal jeg sige Gentle Teaching. Det bliver jeg jo nødt til at sige ... fordi det er jo det, der er det overordnede, ikke? Og stadigvæk, så er det jo en tilgang. Altså, det er jo ikke en teori som sådan. Men det er en tilgang [...] en meget anerkendende tilgang” (interview, ledelsen).

”Gentle Teaching, det tager udgangspunkt i den enkelte og sørger for at lave noget tryghed og kærlighed, at de bliver inkluderet i et fællesskab” (interview, pædagog).

”Det går jo meget efter det humanistiske menneskesyn, at vi er meget anerkendende i vores tilgang” (interview, pædagog).

”Helt overordnet set, der arbejder vi med Gentle Teaching, og det kan vi hurtigt blive enige om, at det ikke er en metode, men det er et menneskesyn, som [...] vi pakker hele vores institution ind i [...]. Det er faktisk sådan, vi ønsker mennesker er sammen. Og i min forståelse, så gælder det både, når vi er sammen med beboerne, men i mindst lige så høj grad også, når vi er sammen med vores kollegaer” (interview, ledelsen).

Som det fremgår af de ovenstående citater, så forekommer der blandt personalet forskellige opfattelse af, hvad Gentle Teaching egentlig er. To mener, at det er en filosofi. To mener, at det er et menneskesyn. Tre mener ikke, at det er en metode. To mener ikke, at det er en teori. Tre mener, at det er en anerkendende tilgang. Og en enkelt opfatter det som

en tilgang, der tager udgangspunkt i den enkelte med det sigte at blive inkluderet i et fællesskab. Noget tyder på, at personalets opfattelse af Gentle Teaching udgør en noget uklar fælles referenceramme (den ene pædagog bruger ordet ”fluffy”).

Set i lyset af Sødissbakkens institutionelle opfattelse og beskrivelse af Gentle Teaching som en relationel tilgang, er det bemærkelsesværdigt, at ingen af de interviewede pædagoger eller ledere eksplicit omtaler Gentle Teaching som netop det. Flere af udtalelserne indikerer dog implicit en opfattelse af, at Gentle Teaching er en relationel tilgang i betydningen – *en anerkendende måde at være sammen på*. En af de interviewede pædagoger definerer det som:

”... [en]mellemmenneskelig måde at være sammen på – at man anerkender og respekterer et hvilket som helst menneske, der står over for én – at vi har set og hørt et menneske og ingen undgås” (interview, pædagog).

Selvom personalet ikke eksplicit har en opfattelse af Gentle Teaching som en relationel tilgang, således som det fremgår af Sødissbakkens institutionelle definition, så fremhæver samtlige medarbejdere andetsteds i de kvalitative interviews, at en god relation, det vil sige relationen mellem beboer og pædagog, er betydningsfuld i forhold til at skabe forandringer hos den domfældte beboer, og at relationer er noget, man arbejder med på Bakkebo. Specifikt udtaler en enkelt medarbejder ”... at en god relation gør, at jeg kan arbejde videre og det går hurtigt”. En anden pædagog udtaler, ”... at når man har noget sammen, så er det nemmere at flytte et menneske fra A til B, så er det nemmere at få folk med”. Der forekommer således en generel opfattelse blandt personalet, at arbejdet med at skabe en god relation mellem beboere og personale i høj grad er betydningsfuldt i forhold til at skabe mulighed for forandringsprocesser hos beboerne. Dette gælder både i forhold til at arbejde kriminalpræventivt, men også i forhold til at arbejde med beboernes sociale og praktiske kompetencer.

I personalets opfattelse af Gentle Teaching er det bemærkelsesværdigt, at når personalet omtaler relationens betydning, så refereres der ikke

direkte til Sødibakkes definition af Gentle Teaching som relationel tilgang. Der refereres overvejende til relationspædagogik generelt, og dette uden at præcisere et teoretisk eller metodisk grundlag – og altså uden at tage i betragtning, om Gentle Teaching kunne udgøre et sådan grundlag.

Sammenfatning

Personalets opfattelse er generelt, at Gentle Teaching er Bakkebos overordnede pædagogiske referenceramme. Men når det gælder forståelsen af, hvad Gentle Teaching er for en størrelse, forekommer der uoverensstemmelse om, hvorvidt det er en metode eller tilgang, en filosofi, et humanistisk menneskesyn eller andet. Trods en generel forståelse af, at en tryk, tillidsfuld og anerkendende relation mellem beboere og medarbejdere er fundamental i forhold til at skabe positive forandringer i beboernes adfærd, så knytter personalet deres relationsforståelse til et generelt begreb om relationspædagogik og ikke til Gentle Teaching som Sødibakkes institutionelle grundlag, og ej heller til metoden, sådan som McGee m.fl. udviklede og præsenterede den som en psykologibaseret metode baseret på specifikke teknikker og redskaber.

7.2 EN GENTLE-DEL OG EN TEACHING-DEL

Når det gælder personalets opfattelse af, hvordan Bakkebos indsats i praksis er tilrettelagt og udøves i forhold til Gentle Teaching, deler halvdelen af de pædagogiske medarbejdere tilgangen op i en Gentle-del og en Teaching-del. Som en medarbejder udtrykker det:

”Jeg synes, det er vigtigt, at vi deler den op og siger, at den ene halvdel, det handler jo om Gentle og anerkende, at være forstående og nede på Low Arousal – altså være helt nede på beboernes niveau og se dem og møde dem, hvor de er. Og hvor Teaching, det handler om, at vi også skal lære dem nogle ting. Altså, at det forhåbentlig ikke bare sådan er en periode, hvor de bare står stille. Der skal ske en eller anden form for udvikling. Det er jo meningen, at de skal komme herfra igen” (interview, pædagog).

Der forekommer således en overvejende opfattelse blandt personalet af, at Gentle Teaching i praksis består af en ”Gentle-del” og en ”Teaching-del”. ”Gentle-delen” er den del, hvor man arbejder med at skabe en

tryk og tillidsfuld relation med de enkelte beboere via anerkendelse. Og Teaching-delen er den del, hvor man arbejder med at ”udvikle” beboernes respektive kompetencer, hvilket indebærer både beboernes sociale kompetencer i forhold til at indgå i relation med andre og deres praktiske kompetencer i forhold til at klare almindelige daglige funktioner i form af personlig hygiejne, tøjvask, rengøring m.m. Opfattelsen blandt tre af medarbejderne er, at de på Bakkebo er ”... rigtige gode til Gentle-delen i forhold til at være anerkendende, at rumme beboerne og at give knus og kram” (interview, pædagog). Men når det gælder Teaching-delen, er det opfattelsen, at der – som en af pædagogerne udtrykker det – forekommer at være ”problemer” i forhold til at være ”alt for service-minded”. Dette beskrives blandt andet på følgende måde:

”Jeg synes, vi halter på Teaching-delen. Altså, der kan godt være en tendens til at tage alt for meget over på nogle helt elementære punkter med at vaske deres tøj, og sådan nogle ting og sager. Simpelt hen at være alt for service-minded. Og samtidigt, så har jeg også det der in mente med, at nogle af dem, de kan ikke bare lige sådan lære det. Og så bliver vi måske nødt til at gøre det – at være service-minded. Men det kan man jo også være på flere planer, så er det bare rigtig vigtigt, at vi så i hvert fald har dem med på sidelinjen, så vi ikke bare tager deres vasketøjskurv og går ned og vasker for dem, men at de så i det mindste er med. Men det er det, som jeg synes kan være svært nogle gange – at serviceniveauet, synes jeg, er for højt. Det er som om, at tendensen har været, tidligere i hvert fald, at der er blevet taget rigtig meget ansvar fra dem. Og jeg kunne rigtig godt tænke mig at skubbe noget af det tilbage – hele tiden forholde dem til, hvad deres eget ansvar i det her er. Også fordi, at det netop ER meningen, at de skal videre. De skal videre herfra!” (Interview, ledelsen)

Med afsæt i den formålsopfattelse, at beboerne er anbragt på Bakkebo midlertidigt og skal videre i systemet, kan der altså være en opfattelse hos personalet af, at beboerne selv skal lære at tage ansvar for de daglige praktiske funktioner – særligt de bedre fungerende beboere, som godt kan klare en del af funktionerne selv, og som ifølge personalet har et udviklingspotentiale.

I de to følgende afsnit vil det blive belyst, hvordan personalet som en del af ”Gentle-delen” opfatter knus og kram som et pædagogisk redskab til at skabe en tryk og anerkendende relation til de enkelte beboere. Og efterfølgende, hvordan personalet opfatter de individuelle planer som en del af ”Teaching-delen” i forhold til at tilrettelægge og udøve indsatsen som en kriminalpræventiv indsats – samt hvilke udfordringer, personalet oplever i den sammenhæng.

7.2.1. Knus og kram – et pædagogisk redskab

Det er altså personalets overvejende opfattelse, at ”Gentle-delen” i forhold til at anerkende beboerne samt skabe en tryk og tillidsfuld relation til den enkelte beboer, er vel implementeret i den daglige pædagogiske praksis. Dette sker ifølge personalet særligt ved at give ”knus og kram”, som i personalets opfattelse er et pædagogisk redskab, som dels skaber en følelse af anerkendelse hos den enkelte, dels skaber nye relationer og støtter op om de eksisterende gode relationer. En pædagog udtrykker eksplicit, at ”knus og kram” med implementeringen af Gentle Teaching er blevet en naturlig del af den pædagogiske praksis på Bakkebo, hvilket følgende feltnote eksemplificerer:

Det ses ofte, at medarbejdere og beboere giver hinanden krammere, det vil sige tager om hinanden og har tæt fysisk kontakt i løbet af en vagt. Det at give knus og kram til hinanden virker som en naturlig del af kulturen på Bakkebo, i hvert fald fik jeg i dag selv kulturen at mærke flere gange [min anden observationsdag]. Første gang, da jeg trådte ind ad døren, og hvor [en beboer] i gensynets glæde gav mig et kram, alt imens han spurgte ind til, hvordan jeg havde det. Anden gang, da en beboer ud af den blå luft spurgte, om jeg ikke gav ham et kram. Tredje gang, da en beboer gav mig en længerevarende godnatkrammer, inden han gik i seng med de afsluttende ord: ”Du er god nok” (feltnote).

Det pædagogiske formål med ”knus og kram” er ifølge personalet at lære de domfældte beboere at opbygge tillidsfulde og trygge relationer. Og som det fremgår af nedenstående citat, anses dette for at være svært for nye beboere, indtil de lærer det:

”Når vi får nye, så kan de jo godt sige; I går også bare og krammer hele tiden. På et tidspunkt havde vi [en beboer] og på et tidspunkt var han stukket af, og så var han kommet hjem, og så så han [min kollega] komme og han stod sådan helt; nooj. Han var kommet hjem igen, og de ventede på ham. Det var bare så fedt at se og da hun så kom hen, så fik han et kram, og det var der, det startede med ham, at han begyndte at få kram, for der var det bare så naturligt, at de var rigtig glade for at se hinanden” (interview, pædagog).

Taget i betragtning, at personalet karakteriserer Bakkebos domfældte beboere som værende mennesker, der ikke fuldt ud evner at forstå sociale relationers spilleregler og normer pga. den kognitive funktionsnedsættelse, så er det personalets opfattelse, at beboerne skal lære at give ”knus og kram”. Opfattelsen er, at særligt de bedre fungerende beboere på grund af en opvækst med svigt og misbrug: ”... ikke helt har lært den der med, hvor tæt går man på et andet menneske? Og det er måske det, der har fået dem til at gøre den her handling, før i tiden, fordi de ikke har kendt det” (interview, pædagog). Der hentydes her til de beboere, som har en dom for at have begået seksuelle krænkelser i form af voldtægt og pædofili og dermed har krænket andre menneskers private seksuelle grænser:

M: ”Hvis man tænker på, at nogle af beboerne har en dom for at have begået seksuelle krænkelser og på den måde har en skæv forståelse af andre menneskers private grænser for, hvordan man berører hinanden fysisk, kan beboerne så finde ud af at give krammere – i forhold til grænsesætning?”

I: ”Jamen, det er jo så vores opgave at lære dem det, for hvis ikke vi lærer dem det her, hvordan skal de så finde ud af det, når de så kommer videre? Så her synes jeg jo egentlig, at vi har alle muligheder. Vi har også haft emnet omkring personalebeklædning og sådan nogle ting oppe, og hvad vi egentlig kan tillade os. Men det er her, de skal lære det; det er her, de skal lære at begå sig, hvis der kommer en eller anden nederdel eller lidt for nedringet bluse, at så er hun, som hun er – og det er ikke ensbetydende med, at du må gå og tage på hende alle mulige steder, for det må du faktisk heller ikke nede i byen eller ude i den virkelige verden. Så der er også noget læring i det” (interview, pædagog).

Opfattelsen hos medarbejderne er altså, at det er deres opgave at lære de domfældte beboere at give ”knus og kram” for at anerkende hinanden – også selvom de har en dom for eksempelvis en voldtægt. I forhold til en enkelt beboer, som har dom for seksuelle krænkelse, udtrykker en pædagog, at beboeren sagtens kan styre den fysiske kontakt til de kvindelige medarbejdere, fordi pågældende er medicineret. Personalet forekommer således at have tillid til, at en medicineret beboer ikke begår nye seksuelle forbrydelser. En opfattelse, der eksemplificerer, at personalets overvejende målgruppeopfattelse af Bakkebos domfældte handler om deres udviklingshæmning og den heraf manglende sociale formåen – og ikke om de eventuelle psykiatriske lidelser, som de domfældte kan have, og som kan have været årsagsgivende til, at de har begået kriminalitet.

7.2.2 *De individuelle planer – ”Teaching-delen”*

Når det gælder ”Teaching-delen” i forhold til at arbejde kriminalpræventivt med de domfældte beboere, er det personalets opfattelse, at dette sker i henhold til de delmål, som de enkelte beboeres kontakteam har udarbejdet i deres individuelle planer. Det udtrykkes eksplicit, at arbejdet med de domfældtes kriminelle adfærdsproblemer ”... typisk ligger i delmålet, hvad det er for nogle ting, som er problematiske for dem” (interview, ledelsen). Det er således personalets opfattelse, at det er kontakteamets arbejde med at udarbejde de kriminalpræventive delmål, som Bakkebos arbejde i forhold til de enkelte beboere skal udgå fra. Delmålet indeholder ifølge ledelsen en detaljeret metodebeskrivelse for, hvad, hvorfor og hvordan personalet skal agere over for den enkelte domfældte i kriminalpræventivt øjemed. Personalets forståelse af, hvordan der arbejdes med at skabe mulighed for positive forandringer hos de domfældte beboere er således i tråd med, hvordan det socialpædagogiske arbejde med individuelle planer udføres i henhold til Sødissbakkes lokale instrukser – således som det er belyst i afsnit 4.2, *”Det socialpædagogiske arbejde med individuelle planer i praksis”*, hvor arbejdet med delmål eksemplificeres.

Som nævnt er der blandt de pædagogiske medarbejdere overvejende en opfattelse af, at serviceniveauet på Bakkebo er for højt i forhold til at

beboerne jo også skal lære selv at klare almindelige daglige funktioner såsom tøjvask. Dette udtrykkes ikke i samme grad i forhold til at arbejde med de kriminalpræventive læringsmål og læringsprocesser, som foranstalles igennem de individuelle delmål. Her vægtes det i stedet (af to af de pædagogiske medarbejdere og en af de to ledere), at det kan være udfordrende for personalet at udøve de kriminalpræventive delmål. Som en pædagog udtrykker det, så kan det til tider føles som ”... at træde vande, eksempelvis i forhold til en beboer, som bliver ved med at sætte ild”. Dette skyldes dels – som det blev belyst i afsnittet om personalets målgruppeopfattelse – at de domfældte beboere ikke har forståelse for, hvorfor de er anbragt på Bakkebo, og ikke er motiveret for at arbejde kriminalpræventivt med sig selv. Og dels skyldes det, at personalet skal udøve indsatsen i henhold til Serviceloven og dennes bestemmelse om ikke at begå indgreb i beboernes selvbestemmelsesret med mindre beboerne er til fare for sig selv eller andre. At være underlagt selvbestemmelsesretten betyder ifølge tre af de pædagogiske medarbejdere, at personalet er overladt til at lave aftaler med beboerne for at få disses samtykke til eksempelvis at fjerne en lighter. Ifølge en af lederne:

”... selvbestemmelsesretten er indiskutabel. De [beboerne] har altid mulighed for at sige nej. Det handler derfor om at gå i dialog og samtale med dem, hvis de siger nej – afdække, hvad de vil og har lyst til” (interview, ledelsen).

At beboerne til hver en tid kan ophæve en aftale, hvis de ikke er motiverede for at overholde en aftale, hvad end det er i forhold til et kriminalpræventivt delmål eller ej, gør det ifølge personalet særligt udfordrende at tilrettelægge fundamentet for positive forandringer. I det hele taget synes personalet i væsentlig grad at have fokus på beboernes ret til at bestemme selv. Et massivt fokus, som synes at styre måden, hvorpå Bakkebos socialpædagogiske praksis bliver tilrettelagt og udøvet – og som parallelt hermed bestemmer graden af den positive læring og udvikling, som beboerne gennemgår. Dette behandles yderligere nedenfor, efter den følgende belysning af andre metoder og tilgange, som personalet anvender i forhold til at tilrettelægge deres indsats som en kriminalpræventiv indsats.

7.3 DIVERSE METODER OG TILGANGE

Som belyst i de to indledende afsnit, er det personalets generelle forståelse, at Gentle Teaching er deres overordnede pædagogiske tilgang, og at de generelt bygger deres praksis på den forståelse, at relationen mellem beboere og medarbejdere er fundamental for at skabe muligheder for positive forandringer. Når personalet beskriver Bakkebos anvendte metoder og tilgange, forekommer personalets forståelse at udgøre et broget landskab, hvor flere metodiske tilgange nævnes. Der forekommer med andre ord flere, individuelle forståelser blandt personalet af, hvilke metoder og tilgange der anvendes og hvilke fremadrettede metodiske planer, man har på Bakkebo. Som en pædagog udtrykker det:

”Det er et godt spørgsmål, Det ene er, hvad vi er inspireret af og det andet, hvad vi bruger. Vi skriver, vi laver relationspædagogiske og jeg-støttende samtaler. Relationspædagogikken, den laver vi hele tiden, men om det er bevidst eller ubevidst, det skal jeg ikke kunne svare på. Jeg er meget bevidst om det” (interview, pædagog).

Pædagogen hentyder her til, at én ting er de metoder og tilgange, der står anført i Bakkebos ydelsesbeskrivelse, noget andet er det, der rent faktisk bliver praktiseret – alt imens pædagogen understreger egen bevidsthed om at arbejde relationspædagogisk. Og netop det ikke at være bevidst om, hvilke metoder og tilgange de anvender på Bakkebo, er ifølge ledelsen personalets svaghed:

”Vi benytter assertiv kommunikation. Vi bruger jeg-støttende samtaler. Vi arbejder med relationspædagogik. Har den anerkendende tilgang. Problemet er bare, at medarbejderne ikke ved, hvornår de benytter de forskellige ting. Det er ikke en bevidst valgt metode, hvor de gør ind og siger: ’Lige præcis den her beboer, tænker vi, har gavn af assertiv kommunikation. Det tænker vi, fordi vi kan rent faktisk se, at når vores andre kollegaer skriver, at nu går vi ind og gør det her, så har det en positiv effekt.’ Det bliver igen enormt personafhængigt. Den, der gør det naturligt, slipper af sted med det, men skriver ikke, at det er det, de har gjort. Så står der bare ’jeg havde en god snak’. Ja, men det kan man fandeme have på mange måder. Personalet kan ikke teorierne bag” (interview, ledelsen).

Som det fremgår af dette citat, arbejder medarbejderne faktisk med flere anerkendte pædagogiske metoder, som assertiv kommunikation, jeg-støttende samtaler, relationspædagogik og andre anerkendende tilgange, men som også den pædagogiske medarbejder, som citeres ovenfor, nævner, så er det afdelingslederens forståelse, at personalet ikke er bevidst om deres metodiske praksis eller kender teorierne bag de enkelte metoder. Og når personalet ikke arbejder bevidst med metodiske tilgange, bliver måden, personalet handler på i praksis, ifølge afdelingslederen, meget personafhængig.

To pædagoger omtaler, at neuropædagogik og det at lave Kuno Beller Test har været en del af den pædagogiske tilgang på Bakkebo, som et redskab til at lave udviklingsbeskrivelser på beboerne. Den ene pædagog argumenterer for, at det er ligesom, at Gentle Teaching har taget over i stedet, og den anden argumenterer for, at de medarbejdere, der er uddannet i neuropædagogik er de medarbejdere, som enten er blevet overflyttet til Vestergade eller har opsagt deres stilling. Og der er ingen af medarbejderne på Bakkebo, som har en neuropædagogisk uddannelse. Men ifølge pædagogen er planen at anvende neuropædagogik igen.

Som det fremgår af det ovenstående, så lader Bakkebos metoder og tilgange til at arbejde kriminalpræventivt til at være bygget på alment anvendte metodiske tilgange inden for det pædagogiske felt. Personalet omtaler ikke specifikke kriminalpræventive metodiske tilgange, der anvendes i forhold til at arbejde med de domfældte beboere. På det direkte spørgsmål, om man på Bakkebo anvender nogle former for risikovurderingsskemaer til at vurdere, om en beboer er i risiko for at være recidiv – og i forhold til at vurdere, om en beboer skal have udgang eller ikke, er svaret ”... at dette arbejder vi ikke med” (interview, ledelsen). Ifølge denne kilde beslutter vedkommende sammen med personalet ud fra deres fælles vurdering, om en beboer kan få udgang eller ikke. I forhold til at arbejde kriminalpræventivt med de domfældte beboere, anvendes der på Bakkebo således ikke specifikke metodiske tilgange i den daglige praksis, således som personalet beretter herom i de kvalitative interviews. Ifølge afdelingslederen er fremtidsplanen, at personalet i 2014 skal oplæres i en metode kaldet Aggressive Replacement Training

(A.R.T).⁸⁸ En metode, der ifølge en af lederne kommer fra adfærdsterapien, og som skal gøre personalet:

”... skarpe på at bruge en fordel/ulempe-analyse, det vil sige arbejde struktureret og skematisk med samtaler, hvor vi laver fordel/ulempe-analyser og [hvor] motivationsarbejde er noget, vi skal have fokus på” (interview, ledelsen).

Med A.R.T. skal personalet styrkes i at arbejde mere struktureret og skematisk med de samtaler, de allerede har med beboerne, herunder kontaktmøderne, hvor personalet med den enkelte beboer drøfter de udarbejdede delmål, samt evaluerer delmålene i forhold til den udviklingsproces, den enkelte beboer er i (eller ikke er i). Endvidere påpeger ledelsen, at motivationsarbejde fremover er et fokuspunkt for personalegruppen. Og motivationsarbejde gør sig særligt gældende i forhold til gruppen af de bedre fungerende misbrugere. I det følgende skal vi se på personalets tilgang i forhold til de beboere, som har et aktivt misbrug af euforiserende stoffer, og de beboere, som har et specifikt domsvilkår om at underkaste sig misbrugsbehandling.

7.3.1 Et ønske om et misbrugsbehandlingsprogram

Når det gælder personalets tilgang til at arbejde kriminalpræventivt med de domfældte misbrugere og enkeltes specifikke domsvilkår om misbrugsbehandling, så har personalet ikke et specifikt misbrugshandlingsprogram eller en metode, som de anvender. Velvidende, at beboerne på baggrund af deres kognitive funktionsevnedssættelse ikke profiterer af misbrugsprogrammer for voksne med en normal kognitiv funktion og der ikke findes specifikke programmer til udviklingshæmmede, så er det personalets ønske at få et specifikt målrettet behandlingsprogram til udviklingshæmmede misbrugere, således at de faktisk kan foranstalte de specifikke domsvilkår, enkelte beboere har i forhold til at skulle underkaste sig misbrugsbehandling.

⁸⁸ Se mere herom på <http://www.kognitiv.dk/artaggressionreplacementtraining.php>

At personalet mangler specifikke metoder og tilgange til at håndtere beboeres misbrugsproblemer, betyder ifølge en af de pædagogiske medarbejdere, at "... vi er overladt til at bruge vores pædagogiske redskaber". Den tidligere feltnote fra et teammøde, hvor kontakteamet udarbejdede et delmål i forhold til en beboer, som dagligt ryger hash, viser, hvordan personalet udarbejdede delmålet uden et egentligt fagteoretisk argument eller reference til viden eller teori om misbrugsbehandling.

Når personalet generelt beskriver den tilgang, hvormed de håndterer og arbejder kriminalpræventivt med beboere med misbrug – foruden at udarbejde delmål – refererer de altså i overvejende grad til lovgivningen og de beføjelser, de har, og hvordan de i forhold til selvbestemmelsesretten har minimalt med muligheder for at arbejde med de domfældtes misbrug.

Ifølge en af Bakkebos ledere er proceduren ved mistanke om, at en beboer er i besiddelse af euforiserende stoffer, følgende:

"Hvis vi har mistanke om, at der er euforiserende stoffer på afdelingen, så ringer vi til politiet. Fordi det er politiets opgave at komme og inddrage narko fra beboere, som ikke må have det. Lige så vel som det var, hvis jeg havde en mistanke om, at min nabo derhjemme var i besiddelse af 10 kg amfetamin – så skulle jeg heller ikke gå over og hente det selv. Så skulle jeg lige ringe til politiet, og så skulle DE nok komme at gøre det" (interview, ledelsen).

Det skal understreges, at lederen her refererer tilbage til tiden før ikrafttrædelsen af indgrebsmulighederne for at ransage en beboers lejlighed ved mistanke om besiddelse af euforiserende stoffer.⁸⁹ Men som det antydes i et tidligere citat, så må personalet kun udføre sådanne indgreb, hvis den pågældende beboer giver samtykke til, at personalet må ransage værelset, hvilket beboerne, ifølge personalet, oftest ikke gør – og dermed er proceduren og tilgangen stadigvæk, at ved mistanke om besiddelse af euforiserende stoffer, så skal der ringes til politiet.

89 Læs herom i afsnit 1.2.3: Indsatsens rammer ifølge Serviceloven

7.3.2 Selvbestemmelsesretten

Som nævnt refererer personalet generelt til Servicelovens § 124 om indgreb i retten til at bestemme over eget liv i forhold til misbrugsbehandling, og i almindelighed, som vi skal se i det følgende. Selvbestemmelsesretten er ifølge ledelsen indiskutabel:

”... Selvbestemmelsesretten er indiskutabel. De har altid valget, der hedder Nej. Det handler om at gå i dialog og samtale med dem, hvis de siger nej. De er jo ikke umyndiggjorte og har selv ret til dit og de har selv ret til dat; altså, vi taler om økonomi, og vi taler om, at ... jah, næsten, om de vil det ene eller det andet. Så selvbestemmelsesret er indiskutabel. De har altid valget, der hedder Nej. Det handler om at gå i dialog og samtale med dem, hvis de siger nej – afdække, hvad de vil og har lyst til” (interview, ledelsen).

Selvbestemmelsesretten er ifølge personalets generelle forståelse indiskutabel og danner grundlag for en overvejende del af personalets kriminalpræventive arbejde med de domfældte beboere. Når det gælder de bedre fungerende beboere med et aktivt misbrug af euforiserende stoffer, er det personalets overvejende opfattelse, at misbrugerne er flere skridt foran personalet, idet de er ”institutionaliserede” eller institutionsvante og kender reglerne for, hvornår personalet må begå indgreb i deres selvbestemmelsesret. Opfattelsen er overvejende, at:

”... vi kommer til kort. Fordi nogle af dem kan jo godt sige: ‘Jamen, vi har faktisk behov for, at I hjælper os til at komme ud af det her’. Samtidigt, så vil de jo ikke have den hjælp, som vi kan tilbyde i form af at gå ind og ransage deres værelse – hvis det er det, ikke? Det vil de jo heller ikke acceptere. Og der har de jo deres selvbestemmelsesret til at sige: ‘Det vil vi ikke have, men vi vil gerne have, at I gør noget andet’. Men det, som vi så kan tilbyde, hvad det nu end kan være, det vil de så heller ikke have, og så er det, at vi ikke kan stille noget op. Vi kan ringe til politiet en gang imellem og sige: ‘Kom og tag det, de har’. Og så kører de til Hobro og henter noget nyt, og så kan vi ringe til politiet og sige: ‘Kom og tag det, de har’. Altså, der synes jeg nogle gange, at vi bare træder sådan lidt vande og kan håbe på, at de får flere af de der klare øjeblikke, og har lyst til at stoppe” (interview, ledelsen).

Som det fremgår af ovenstående citat, forekommer der blandt medarbejderne en opfattelse af, at de i forhold til at arbejde kriminalpræventivt med beboere med misbrug er magtesløse. En magtesløshed, der i overvejende grad skal ses i lyset af beboernes selvbestemmelsesret og personalets manglende beføjelser i Serviceloven til at gribe ind over for beboere, som ikke ønsker at modtage hjælp og støtte til at komme ud af deres misbrug.

I forhold til denne magtesløshed udtrykker tre af de interviewede medarbejdere, at de på grund af Bakkebos pædagogiske reference til Gentle Teaching heller ikke kan køre konsekvenspædagogik i forhold at bearbejde beboere, og f.eks. sige: "... jamen, hvis du gør det der, så... et eller andet. Nej! Altså, det er ikke en mulighed" (interview, ledelsen). Der er en klar holdning om, at konsekvenspædagogik ikke hænger sammen med Gentle Teaching. Og at det i forhold til stofmisbrugerne vil være nødvendigt at være mere konsekvent i den pædagogiske tilgang for at opnå positive forandringsresultater. Men selvom en enkelt pædagog peger på, at stofmisbrugere vil profitere af mere konsekvenspædagogik, så er dette ikke det generelle ønske. Som en pædagogisk medarbejder udtrykker det, så er det:

"... pisseirriterende, at vi har noget, der hedder en Servicelov. At vi må vende dem rundt, tomme lommer og ransage værelser og så videre. Det er jo ikke os, der skal være politimænd. Vi står jo lidt med et ben i begge lejre. Vi vil egentlig gerne have, at vi må ransage for stoffer. På den anden side set, så vil vi også være rigtig kede af, at det var os, der skulle gøre det, fordi så bliver vi også bare nogle dumme nogle. Så er vi ikke bare pædagogerne, så er vi også nærmest politimænd. Det er der, hvor vi virkelig kan blive spændt ben for. Den gråzone der, synes jeg. De er jo her med en dom, hvor der står, at de ikke må indtage alkohol, ikke må indtage stoffer, alle de der ting, og de gør det. Og de gør det fandeme åbenlyst. De er pisseligeglade, de ved, at vi ikke kan gøre en skid. Ja, du kan ringe til politiet. Ja, vi har måske tid om fjorten dage. Nej, det er så lige nu, ikke også, altså..." (interview, pædagog).

Som det fremgår af ovenstående citat, forekommer personalet at være ambivalente i forhold til Servicelovens selvbestemmelsesret og de indgrebsmuligheder, som ligger i Servicelovens kapitel 24a om styrket fuldbyrdelse af strafferetslige foranstaltninger (at personalet må overvåge beboeres færden på internet og mobiltelefon; ransage værelser; inddrage effekter samt aflåse en beboers bolig for natten).⁹⁰ En ambivalens, som består i, at personalet føler, at de står i to lejre ved på den ene side at skulle agere pædagog og på den anden side skulle agere politibetjent – en position, som ”... er meget ødelæggende for din relation”, som en anden pædagog udtrykker det. Og med dette menes, at det at foretage et indgreb, eksempelvis ransage en lejlighed for stoffer, kan påvirke relationen mellem beboerne og personalet, således at muligheden for positive forandringsforløb erstattes af uhensigtsmæssige forandringsforløb, som for beboerne kan have konsekvenser i form af en skærpet foranstaltningsdom:

I: ”Jeg kan seriøst føle mig provokeret. Jeg ved jo, at det er pisseulovligt. Du må sgu ikke ryge hash, du må ikke tage amfetamin”.

M: ”Kan det påvirke deres domme?”

I: ”Det kan det faktisk. For det ændrer jo deres adfærd, det så vi jo tydeligt på Hassan dengang. Nu er man faktisk ved at overveje at stramme op og give ham noget mere. Altså, at give ham en anbringelsesdom i stedet for den her tilsynsdom, på grund af de sager, han har liggende. På grund af alt det hash. Det synes jeg, at det er træls. At han faktisk sidder med en tilsynsdom, har været her i fem år og så har han forværret sit lort til at få en anbringelsesdom og kommer ind under statsadvokaten. Det er den forkerte vej. Jeg synes, der er for lidt, der går den anden vej. Hvor den bliver lempet. For da jeg startede hernede for syv år siden, der havde de haft nogen i tretten år og det var den første, der kom ud. Kommer du først ind her, så kommer du aldrig ud igen. Og det er jo det, jeg synes er så bekymrende. Fordi det hedder sig, at vi skal integrere alle de her i et normalt samfund, men de kommer jo bare aldrig derud” (interview, pædagog).

⁹⁰ Læs mere om indgrebsmulighederne i afsnit 1.2.3: Indsatsens rammebetingelser

Der forekommer således at være en overordnet opfattelse hos personalet om, at det at arbejde kriminalpræventivt med domfældte misbrugere er udfordrende. Dels på grund af, at beboerne i personalets opfattelse ikke involverer personalet i deres misbrug og eventuelle problemer, hvilket de heller ikke nødvendigvis skal ifølge selvbestemmelsesretten. Dels på grund af, at de indgrebsmuligheder, personalet alligevel har, kan påvirke relationen mellem beboer og medarbejdere negativt. Og som ovenstående citat indikerer, kan dette sammensurium danne grundlag for uhenigtsmæssige forløb, som for den enkelte beboer kan betyde skærpede foranstaltningsdomme og således lange udsigter til at få sin dom ophævet eller komme på et mindre indgribende tilbud.

7.3.3 At være selvkørende – ”at klare sig selv”

At selvbestemmelsen er indiskutabel, danner ikke kun grundlag for personalets tilgang i forhold til beboere med misbrugsproblemer. Det danner også grundlag for personalets tilgang i forhold til at yde beboerne socialpædagogisk støtte til at administrere deres økonomi, hvilket beboerne jævnfør personalets udtalelser ikke formår på pga. af deres kognitive funktionsnedsættelse. Personalets opfattelse er grundlæggende, at de kun må hjælpe den enkelte beboer med at administrere dennes økonomi, hvis vedkommende giver samtykke hertil. En tilgang, som ifølge de fire pædagogiske medarbejdere er blevet skærpet med tiltrædelsen af den nye afdelingsleder. Den skærpede tilgang, med større respekt for de domfældtes selvbestemmelsesret, har ifølge personalet betydet, at de domfældte skal ”være selvkørende” i forhold til at administrere deres økonomi, og at tidligere aftaler med beboerne om at få udbetalt faste ugepenge og cigaretter på bestemte dage er blevet ændret. I praksis har ændringerne medført, at beboerne ikke længere skal have underskrifter fra to medarbejdere på Sødissbakke for at kunne hæve egne penge i banken. Den tidligere feltnote⁹¹ om beboeren, som gik i banken og truede de bankansatte til at udlevere hans penge, er et eksempel på, hvilken betydning, Bakkebos nye tilgang på dette område har haft. Som det fremgår i førnævnte feltnote, har den nye tilgang i hvert fald haft indflydelse på, at én beboer har begået ny kriminalitet, men også på hans sundhedsmæssi-

91 Der henvises til feltnoten i afsnit 4.2: Det socialpædagogiske arbejde med individuelle planer.

ge tilstand og sociale liv i forhold til at være ekskluderet og ikke at kunne deltage i sociale aktiviteter ude af huset. Ifølge personalet har de flere gange forsøgt at indgå aftaler med den pågældende beboer i forhold til at tilbyde hjælp til at administrere hans økonomi, således at han kan få sund mad hver dag, have penge til sukkersygemedicin, have mulighed for at deltage i sociale arrangementer, afbetale gæld m.m. Men beboeren er afvisende over for personalet og ønsker ikke hjælp.

På trods af personalets generelle opfattelse af, at de domfældte beboere ikke formår at administrere deres økonomi på grund af deres udviklingshæmning, er det personalets opfattelse, at beboerne i henhold til Servicelovens gældende regler om den enkeltes ret til selv at bestemme, så vidt muligt skal være selvkørende, det vil bl.a. sige administrere egen økonomi – og at personalet kun må yde hjælp og støtte i det omfang, den enkelte beboer giver samtykke til at modtage den, selvom det kan have fatale sundhedsmæssige og økonomiske konsekvenser for den enkelte beboer. Ledelsen udtrykker i denne forbindelse, at der forekommer frustrationer blandt personalet i forhold til ikke at kunne gribe ind og hjælpe beboerne med at undgå ny kriminalitet m.m.

Det at beboerne skal kunne ”klare sig selv”, gøres ikke kun gældende i forhold til at administrere egen økonomi. Begrebet ”at klare sig selv” anvendes således, at hvis beboerne fravælger at tage på beskæftigelsesarbejdet, er der ikke pædagoger til rådighed for dem på Bakkebo. Vælger beboerne at blive hjemme fra arbejde, er det personalets tilgang, at de må klare sig selv, at personalet kun er til rådighed for de beboere, som har pædagogisk hjemmedag. Det samme gør sig gældende for de beboere, som fravælger at deltage i de fælles aktiviteter, som Bakkebo arrangerer og betaler:

”... vælger de ikke at deltage i fællesaktiviteterne, så må de blive hjemme, og der er lukket ned for service og de må klare sig selv” (interview, pædagog).

Som sidstnævnte pædagog udtrykker det, så synes det ”at klare sig selv” at være en tilgang, der anvendes som en konsekvens over for beboerne, hvis de fravælger fællesskabet. En konsekvens, som kan synes at have form af en ekskludering fra fællesskabet, men som grundlæggende har

grobund i arbejdet med beboernes motivation for at deltage i fælles aktiviteter, og dermed også i fællesskabet.

7.3.4 At være til rådighed

Personalets målgruppeopfattelse er generelt, at beboerne er umotiverede for at deltage i den pædagogiske hverdagsstruktur, hvad enten det gælder hjælp til misbrugsbehandling, lysten til at varetage sit beskæftigelsesarbejde eller de aktiviteter, som tilrettelægges af personalet. Som det fremgik i beskrivelsen af Bakkebos hverdagsstruktur, så er det minimalt, hvad der forekommer af fastlagte aktiviteter om eftermiddagen/aftenen og i weekenderne. Ifølge personalet er det svært at planlægge aktiviteter netop på grund af beboernes manglende motivation, som kan skifte fra dag til dag, fra time for time.

Under feltstudiet forekom det bemærkelsesværdigt, at personalet på de daglige overlaps i tidsrummet fra kl. 14.00 ikke planlagde aktiviteter for eftermiddagen med undtagelse af koordineringen af aktiviteter, der skulle foregå med de individuelle beboere, eksempelvis læge- eller tandlægebesøg eller lignende. Personalets svar herpå er, som en enkelt pædagog udtrykker det, at det handler om "... at være til rådighed for beboerne", f.eks. i fælleskøkkenet, når de har behov for støtte og hjælp. Med denne forståelse af at være til rådighed for beboerne, synes "initiativet" i forhold til igangsættelse af aktiviteter m.m. at være op til beboerne. Og som det fremgik i belysningen af personalets målgruppeforståelse, så er beboerne rigtig gode – nogle måske for gode – til at bede om hjælp og støtte, og få "en-til-en" med en pædagogisk medarbejder. Nedenstående feltnote eksemplificerer, hvordan beboere under mit feltstudie tog initiativ til aktiviteter med undertegnede:

Da jeg træder ind i fælleskøkkenet denne lørdag kl. 15.45 hilser de tilstedeværende tre beboere på mig. Jeg ser, at den tilstedeværende pædagog og en beboer er i færd med at bage pizza. Per står ved køleskabet, henvender sig til mig og spørger, om jeg vil med ud at ryge, hvilket betyder, om jeg vil med ud i haven, hvor det for beboerne er tilladt at ryge. Jeg siger til Per, at jeg gerne vil med ud at ryge. Per spørger efterfølgende Karsten [beboer], om han også vil med. Karsten siger ja. Vi går ud i haven. Karsten beder om ild af Per. Per tænder

Karstens cigaret, hvorefter Per begynder at gå for sig selv på den flisebelagte sti, som er belagt langs det træbeklædte hegn, der omringer haven. Per og undertegnede sætter sig i havemoblerne i pavillonen, som er opsat i midten af haven [...] Per spørger, om jeg vil være med til at bage en kage, som vi kan nyde til aftenscaffen, alt imens han fortsætter med at fortælle om, at han elsker at bage, at han er god til at bage, at han kan følge en opskrift, og at han en gang var i praktik i et bageri, hvor han lærte mange gode bagetricks. Jeg svarer Per, at jeg gerne vil være med til at bage, hvorefter vi går retur til køkkenet [...] Efter at have rørt dejen sammen, stiller Per alle ingredienser tilbage i skabene, køkkenredskaber kommes i opvaskemaskinen og bordet tørres af, inden han går til køkkenet på første sal for at tænde ovnen. Inden han går, spørger han, om jeg vil med ud at ryge imens ovnen på første sal bliver varm. I næste øjeblik befinder vi os siddende i havemoblerne under pavillonen sammen med Karsten, som allerede sidder med en tændt cigaret i hånden. Siddende under pavillonen spørger Karsten, om jeg har lyst til, og ellers har overskud til, at gå med ham en tur over at se byggeriet, det vil sige byggepladsen bag ved Bakkebo, hvor Bakkebos nye bygninger er ved at blive fremført. Mit svar til Karsten er, at dette vil jeg gerne, men at Per og jeg endnu ikke er færdig med at bage, men så snart vi er færdige hermed, vil jeg gerne. Karsten udtrykker forståelse herfor og fortsætter med at ryge (feltnote).

Som feltnoten eksemplificerer, tog begge beboere initiativ til aktiviteterne: At ryge, at bage en kage, at gå en tur over for at se det nye byggeri. Med til fortællingen hører, at Karsten, efter at kagen var færdigbagt kort før spisetid, tog følgende initiativ under selve spisningen:

Karsten konstaterer under spisningen, at vi nok ikke kan nå at gå over på byggeriet i dag, da det allerede bliver mørkt kl. 19.00 - og på daværende tidspunkt er klokken tæt på syv. Vi aftaler i stedet, at vi vil gå en tur over til byggeriet næste gang, jeg kommer til Bakkebo for at observere. Karsten er afklaret hermed og spørger, om jeg vil være med til at spille ti-tusind - et terningspil - efter maden. Jeg kender ikke spillet, men vil gerne spille, såfremt han lærer mig reglerne, hvilket vi aftaler. Per spørger efterfølgende pædagogmedhjælperen, om de i aften skal se en film på hans værelse, hvilket pædagogmedhjælperen siger ja til (feltnote).

Ovenstående feltnote viser, hvordan personalets tilgang om ”at være til rådighed” bevirker, at beboerne er de initiativtagende og igangsættende i forhold til, hvordan aktiviteter og socialt fællesskab planlægges og udføres på Bakkebo.

Det at være til rådighed er ifølge én af de pædagogiske medarbejdere en måde at arbejde konfliktnedtrappende, det vil sige en måde at håndtere den voldelige adfærd, som personalet ser en stigende tendens til hos beboerne, herunder mellem beboerne:

”Jeg tænker, at det at sætte sig ud i køkkenet og sidde der og være til rådighed på den måde, vi har gjort det sidste stykke tid, ved, at vi sidder og spiller med dem og VIL dem – det er konfliktnedtrappende. Helt vildt konfliktnedtrappende. Altså, alle ved jo, der er ansat her i huset, ved jo godt, hvordan vi kan konflikt-optrappe, hvis det er det, vi vil. Der skal jo ikke ret meget til. Og jeg tænker: Vi viser dem, hvordan vi konfliktnedtrapper, fordi det er snarere en anden kunst. Den synes jeg faktisk, flere og flere behersker. Vi HAR haft en tendens til det her med at puste sig op, at stå to ved siden af hinanden, at stå op i køkkenet – ved at sætte sig ned er man jo konfliktnedtrappende. Om det er bevidst eller ubevidst, det skal jeg ikke kunne sige. Jeg har bare lagt rigtig meget mærke til det” (interview, pædagog).

Ifølge den citerede pædagog er personalet blevet bedre til at arbejde konfliktnedtrappende ved at være til rådighed i eksempelvis fælleskøkkenet. Blandt personalet er der således en forståelse af, at det at være til rådighed udgør en central tilgang i personalets håndtering af konflikter. En tilgang, som har rødder i personalets forståelse af, at beboernes ret til selvbestemmelse er indiskutabel – en tilgang, som synes at tildele beboerne initiativet til igangsættelse af aktiviteter.

7.4 MISFORSTÅETHED – KONFLIKTHÅNDTERING

Som afslutning på analysen af personalets opfattelse af den socialpædagogiske praksis, kan det fremhæves, at det er personalets forståelse, at de fleste konflikter imellem beboere og personale og beboerne imellem hovedsageligt skyldes misforståelser:

”Jeg tænker faktisk, at mange af de konflikter, vi har her i huset, er ’misforståethed’. Jeg troede, vi skulle til Hobro, og det skulle vi ikke alligevel’, og så bliver det hele også ’så skrider jeg bare’-agtig. Eller f.eks. forleden dag, for en uge siden, der går jeg ind og vækker Per kl. 8.00, fordi det står på ugeplanen. Og så bliver han rigtig sur – vi skulle ikke vække ham mere. Og en hel masse grimme ord. Og at han havde lavet en aftale med nogen om, at det hedder 8.30. Jeg tænkte: ’Det var da lige godt pokkers’. Jeg var inde at kigge igen, for så ville jeg jo gå ind og give ham en undskyldning, hvis det var, men der stod kl. 8.00. Og det vender jeg så tilbage og siger til ham, at det beklager jeg meget, men det er det, jeg har læst mig frem til. Jeg tænker, at man også godt må være ydmyg, hvis man har lavet en fejl. Nå, men han blev heldigvis ikke så vred, at han kastede med noget, men han sagde bare, at vi skulle fandeme ikke vække ham mere, og det skulle han nok selv styre. Og det er uhensigtsmæssigt: Hvis der er blevet taget en beslutning, at han skal vækkes kl. 8.30 eller 7.30, eller hvornår det nu end må være, og så det ikke er ændret på ugesedlen. Det synes jeg da. Det er da ’misforståethed’, der vil noget” (interview, pædagog).

At konflikter opstår skyldes altså ifølge den citerede pædagog misforståelser i kommunikationen.

Når det gælder håndtering af konflikter beboerne imellem, forekommer det at være ude af personalets hænder, hvornår der kan forekomme konflikter, hvor beboere kan komme op at slås indbyrdes. Dette betyder ifølge en pædagog, at hun altid er i ”alert”, det vil sige er parat på, at en konflikt mellem to beboere kan opstå. Nedenstående feltnote eksemplificerer, hvordan en pædagogisk medarbejder er nervøs for, at en konflikt mellem flere beboere kan opstå. Feltnoten er sammenhængende med den tidligere feltnote, hvor beboeren Per har taget initiativ til at bage kage, og den beskriver det tidspunkt, Per fortæller pædagogen, at vi skal bage en kage:

Tilbage i køkkenet siger Per til pædagogen, som er i gang med at bage pizza, at han vil bage en kage sammen med undertegnede. Han vil bage en kage, som vi kan nyde til aftenskaffen. Pædagogen svarer, at det lyder som en hyggelig idé, men hun påpeger, at han ikke kan bruge ovnen førend alle pizzaerne er færdige. Per foreslår i stedet, at han kan bruge ovnen i køkkenet oppe på første

sal, hvortil pædagogen svarer, at han skal huske på, at køkkenet er tildelt Ib og Lars, de to beboere, som har meldt sig ud af kostkassen og som nu selv står for indkøb og tilberedning af mad. Pædagogen påpeger, at de to beboere skal bruge ovnen til aftenmaden og her skal Per gerne være færdig. Per siger til pædagogen, at dette ikke er noget problem, for klokken er kun 16.30, kagerne vil være færdige, inden Ib og Lars skal lave mad. Desuden vil ovnen så være varm, når de skal bruge den. Pædagogen påpeger endnu engang, at hvis de kommer midt i bagningen, har de ret til at bruge ovnen, og Per bekræfter, at det ved han godt [...] Inden vi forlader køkkenet minder pædagogen atter Per om, at Ib og Lars har fortrinsret til at bruge køkkenet, hvis de skulle komme i køkkenet, imens han bruger ovnen [...] Imens lagkagebundene skiftevis er i ovnen, træder Ib ind i køkkenet og spørger, hvad vi laver. Per forklarer, at han er ved at bage en fælles lagkage til aftenkaffen og at de var nødt til at bruge ovnen på første sal, da ovnen i fælleskøkkenet var optaget. Ib svarer, at det lyder lækkert med fælleskage og spørger, om vi har bemærket, hvor grimt ovnen lugter efter at rengøringskonen har brugt et forkert rengøringsmiddel. Vi snakker lidt herom. Ib bliver efterfølgende hængende og deltager i den snak, Per og jeg har, alt imens vi venter på, at hver lagkagebund er færdigbagt. Da Ib forlader køkkenet efter ca. 10 minutter nævner han, at det kan være, at Lars snart kommer for at bruge ovnen, hvortil Per svarer, at det passer fint med, at vi snart er færdige og ovnen allerede er varm. Da alle lagkagebunde er færdigbagte og Per med hjælp fra undertegnede har fået ryddet op efter bagningen, sættes lagkagen i køleskabet i fælleskøkkenet (feltnote).

Ovenstående feltnote eksemplificerer, hvordan en pædagog udstråler bekymring i forhold til, at en konflikt kunne opstå i det tilfælde, at Ib og Lars ikke vil være tålmodige i forhold til at vente på, at ovnen skal blive ledig, eller at de føler, at Per har indtaget køkkenet, som de har fortrinsret til, eftersom de har meldt sig ud af kostkassen. Feltnoten eksemplificerer endvidere, hvordan Per formår at håndtere situationen på en konfliktnedtrappende måde ved hele tiden at forklare de andre, hvad hans plan er, og ikke mindst tilbyde løsninger på de problemer, som pædagogen tænker kan opstå.

Når det angår konflikter beboerne imellem og der er nogle af beboerne, som ifølge den ene leder

”... skal vise, at de bestemmer, så er der ingen tvivl om, at [en bestemt beboer] er overst, for han er sgu stærkere end de andre. Det er der slet ingen tvivl om. Han har den rolle, som de andre tillader ham at have, men også i kraft af at han er ældre og større” (interview, ledelsen).

Nedenstående feltnote er et eksempel på, hvordan den øverste beboer i hierarkiet irttesætter og magtdemonstrerer sin position i hierarkiet over for en af de yngre, nyligt indflyttede beboere:

Køkkenet er beliggende på første sal og udgør et centralt rum for både beboerne og medarbejderne. Det er her alle mødes til spisetider og almindelige hyggestunder i løbet af dagen. I kælderen under køkkenet har Bakkebos yngste beboer lejlighed. Den yngre beboer kan godt lide at spille høj musik og denne aften, hvor tre beboere og tre ansatte sidder i køkkenet rundt om spisebordet og snakker og drikker kaffe, spiller den yngre beboer musik, således at det svagt kan høres ude fra gangen, men bassen kan mærkes i gulvet som pulsslag. I køkkenet spørger en beboer, ’... om vi ikke kan mærke musikken i gulvet?’. En ansat svarer ’jo’ og kommenterer, at det ikke er til at forstå, at den yngre beboer kan holde al den støj ud, hvorefter velkommende skifter emne. Den yngre beboer kommer senere ind i køkkenet for at hente en kop kaffe og slutter sig til snakken. Den midaldrende beboer spørger den yngre beboer, om han ikke kan mærke musikken i gulvet. Den yngre beboer smiler og siger, at han godt kan lide høj musik, hvortil den midaldrende beboer siger, at det har han fundet ud af, og påpeger, at han må spille musik, så alle kan være her. Den yngre beboer nikker og forlader køkkenet. Efter kort tid bliver der skruet ned for musikken i kælderen (feltnote).

Som feltnoten illustrerer, påtager den midaldrende beboer sig den rolle at irttesætte den yngre beboer, som vælger at adlyde den midaldrende ved at skru ned for musikken. Selvom den pågældende medarbejder ikke reagerer over for den yngre mand, har personalet, ifølge ledelsen, fokus på beboerhierarkiet og fører samtaler med hierarkiets *øverste beboere i forhold til ikke at agere* – ifølge den ene leder – ”faderagtigt” over for de yngre beboere, så disse ikke tør være på Bakkebo.

7.5. SAMMENFATNING

I dette kapitel er analysemodellens tredje komponent, *socialpædagogikken*, blevet belyst. Af analysen fremgår det, at personalets opfattelse er, at Sødissbakkens fælles pædagogiske referenceramme er Gentle Teaching og denne metodes relationelle tilgange. Overordnet bygger den pædagogiske praksis således på en opfattelse af, at forandringsprocesser dannes i trygge, tillidsfulde samt anerkendende relationer, det vil sige at relationspædagogisk arbejde danner grundlag for den kriminalpræventive indsats, som udføres på Bakkebo. De anvender ”knus og kram” som et pædagogisk redskab til at skabe en god relation til de enkelte beboere - og i forhold til at lave udviklingsmål til håndtering af beboernes kriminelle problematikker tilrettelægges individuelle planer for beboerne. Når det gælder udførelsen af den socialpædagogiske praksis og den dermed forbundne kriminalpræventive indsats, viser analysen, at personalet særligt mangler misbrugsbehandlingsprogrammer i forhold til at arbejde med de beboere, som har et aktivt misbrug under anbringelsen, og at personalet derfor ikke kan opfylde det retlige krav om at udmønte de domsvilkår, enkelte beboere har i forhold til at skulle underkaste sig misbrugsbehandling som følge af narkorelateret kriminalitet.

Endvidere viser analysen, at personalet generelt udøver deres indsats ud fra en opfattelse af, at beboerne via selvbestemmelsesretten har ret til at bestemme over eget liv. Servicelovens begrænsning af muligheder for indgreb i den enkeltes selvbestemmelse synes at være styrende for, hvordan den pædagogiske praksis udøves. Dette ses blandt andet i forhold til, at beboerne skal være selvkørende, det vil sige klare sig selv i forhold til at administrere deres egen økonomi, selvom personalets opfattelse er, at de ikke formår dette på grund af deres nedsatte kognitive funktionsevne og selvom selvbestemmelsen kan lede de domfældte beboere ud i at begå nye kriminelle handlinger. Det ”at klare sig selv” viser sig også at være noget, personalet henviser til (med henblik på at motivere beboerne til at indgå i fællesskabet), når beboerne vælger at blive hjemme fra beskæftigelsestilbuddet eller fravælger at deltage i Bakkebos fællesaktiviteter.

Det at personalet skal være ”til rådighed for beboerne” hænger også sammen med selvbestemmelsesretten. I praksis, viser analysen, betyder denne rådighedstanke, at initiativet til igangsættelse af aktiviteter synes at blive pålagt de domfældte beboere, hvilket igen betyder, at beboerne bliver styrende for, hvilke aktiviteter der arrangeres i løbet af en dag. Afslutningsvis fremgår det af analysen, at personalet ikke har en fast metodisk tilgang eller procedure i forhold til konflikthåndtering, og at konflikthåndtering som følge heraf forekommer at være personafhængig.

Sammenfattende viser analysen, at personalets opfattelse af Bakkebos socialpædagogiske indsats er, at denne ikke er tilrettelagt med udgangspunkt i specifikke kriminalpræventive metoder, såsom misbrugsbehandlingsprogrammer eller risikovurderingsskemaer. Indsatsen er hovedsageligt tilrettelagt med udgangspunkt i almene pædagogiske redskaber og tilgange, som har fokus på relationens betydning for dannelse af positive lærings- og udviklingsprocesser, samt Servicelovens gældende bestemmelser om beboernes ret til selv at bestemme over eget liv.

8. OPFATTELSE AF DE DOMFÆLDTES UDVIKLINGS- OG LÆRINGSPROCESSER

I dette sidste analysekapitel belyses analysemodellens fjerde komponent, *De domfældtes udviklings- og læringsprocesser*. Formålet med at inddrage denne komponent er at belyse opfattelsen af de domfældtes udviklings- og læringsprocesser under ophold på Bakkebo, samt de faktorer, der har medført henholdsvis positive og uhenigtsmæssige forandringsprocesser hos de domfældte beboere. Til at belyse dette ville det være ideelt at interviewe beboerne med henblik på at indfange deres opfattelser af egne udviklings- og læringsprocesser, herunder de faktorer, de pålægger betydning i forhold til at have gennemgået en forandringsproces under deres ophold på Bakkebo. Beboerne er ikke på nuværende tidspunkt blevet interviewet, og derfor belyses beboernes udviklings- og læringsprocesser ud fra personalets opfattelse af nuværende og tidligere beboeres forandringsprocesser, herunder personalets opfattelse af, hvad der danner grund for forandringsprocesserne. Analysen bygger på personalets beskrivelser (i de kvalitative interviews) af henholdsvis succesfulde og mislykkede ophold på Bakkebo, samt personalets beskrivelser af beboernes udviklingspotentiale. Kapitlet er inddelt i tre underafsnit. Første afsnit omhandler personalets beskrivelse af positive forandringsforløb, og personalets forståelse af årsagerne til de pågældende beboeres forandringsforløb. Andet afsnit omhandler opfattelsen af beboeres uhenigtsmæssige forandringsforløb. Tredje afsnit vedrører forståelsen af uforklarlige forandringsforløb.

8.1 POSITIVE FORANDRINGSFORLØB

Når personalet enkeltvis bliver spurgt om, hvilket udviklingspotentiale de ser hos Bakkebos domfældte beboere, er det en generel forståelse, at der forekommer udviklingspotentiale i gruppen af de bedre fungerende, men ikke i gruppen af de typisk udviklingshæmmede. Det er dog

bemærkelsesværdigt, at flere af medarbejderne i deres fortællinger om vellykkede ophold på Bakkebo kan berette om beboere inden for begge kategorier, som har forandret deres adfærd under opholdet på Bakkebo. Ledelsen fortæller blandt andet i forhold til sidstnævnte gruppe, at "... de jo formår nogle af de ting, som de simpelthen bare har lært, fordi sådan er det bare. Ting som er indlært, eller hvad man nu kalder det her." En anden pædagog beskriver i forhold til en beboer, der karakteriseres som typisk udviklingshæmmet, at han har gennemgået en udvikling under sit ophold på Bakkebo:

"Men der er det i det, at han aldrig nogensinde har haft det så godt som her på Bakkebo. Han har virkelig udviklet sig rigtig, rigtig meget. Og det er lidt tankevækkende, idet han egentlig er sammen med en målgruppe, han egentlig ikke matcher. Han falder rigtig meget udenfor. Og så siger de, at det er her, han trives allerbedst [...] Jeg tænker, at en stor del af det [at han trives] er personalet. At vi har formået at kunne rumme ham. Fordi, jeg kan huske, da han kom her, der var vi godt nok noget gråhårede alle sammen. Vi skulle til at vaske ham, det var da grænseoverskridende, fandeme nej om vi skulle gøre det da. Ikke tale om da. Jo, det skal I, det er jeres job. Okay, ja..." (interview, pædagog).

I ovenstående citat beskriver den interviewede pædagog ikke blot sin oplevelse af, at den nævnte beboer har udviklet sig (uden at specificere, hvilken udvikling vedkommende omtaler). Pædagogen begrundet endvidere hovedsageligt udviklingen med personalets arbejde med den pågældende beboer, og ikke de andre beboeres omsorgsfuldhed og hensynstagen.

En tredje pædagog beskriver følgende succesfulde udviklingsforløb i forhold til en anden typisk udviklingshæmmet beboer:

"Sådan en som Karl, da han kom, var han helt nede at kravle på gulvet af ydmyghed og takkede, fordi han overhovedet måtte være et sted, hvor man måtte bo – og til at begynde at slå sig i tøjlerner: At være 'det bestemmer jeg fandeme selv'-agtig. 'Hvis jeg vil ned og hæve alle min penge, så gør jeg bare det'. 'Jamen, det må du jo så gøre, hvis du har lyst til det. Du har så bare ingen penge de næste to-tre måneder eller sådan noget'. Det er jo så dilemmaet, men

altså bare det her med, at han har det her med at vise, at de vil leve, det synes jeg altså er fantastisk i stedet for bare at læne sig tilbage og sige: 'Jamen, jeg er udviklingshæmmet, og så er der nogle pædagoger, der tager sig af mig'. Det synes jeg faktisk egentlig er ret fedt'' (interview, pædagog).

Citatet indikerer ikke blot, at der i pædagogens opfattelse er sket en positiv udvikling med den nævnte beboer i forhold til, at han er blevet mere selvstændig og ved, hvad han gerne vil – selvom det måske ikke altid er en hensigtsmæssig adfærd, som vedkommende udviser. Som pædagogen nævner, kan de udviklingshæmmedes udvikling stille personalet i dilemmaer - som når de føler, de bør, men ikke kan, styre, hvornår og hvor meget vedkommende må hæve af sine egne penge. Hvad angår årsagerne til de typisk udviklingshæmmedes positive forandringsforløb, er det personalets opfattelse, at de dels skyldes deres evne til at tage vare på beboerne, og dels beboernes indre vilje og motivation til at udvikle sig.

Som det fremgår af de ovenstående citater, så fortæller personalet om beboere, som er karakteriseret som typisk udviklingshæmmede, der under ophold på Bakkebo har udviklet deres adfærdsmønstre positivt. Til trods for personalets målgruppeopfattelse, at de typisk udviklingshæmmede ikke har et udviklingspotentiale, så fremkommer personalet selv med eksempler fra den konkrete hverdagspraksis på, at denne målgruppe faktisk udvikler sig og lærer nyt. Der forekommer således at være en manglende sammenhæng mellem personalets målgruppeopfattelse af de typisk udviklingshæmmedes udviklingskompetencer og de positive forandringsforløb, som personalet faktisk beretter om fra den daglige praksis.

8.2 UHENSIGTSMÆSSIGE FORANDRINGSFORLØB

Det er langt fra altid positive udviklinger, som personalet erfarer i forhold til Bakkebos domfældte beboere – og dette gælder både for de bedre fungerende og de typisk udviklingshæmmede. I takt med at personalet oplever stigende misbrugsproblemer blandt Bakkebos beboere, oplever personalet også, at de bedre fungerende med et aktivt misbrug bruger og presser andre beboere – typisk de tilsynsbragte og de typisk udviklingshæmmede – til blandt andet at hente og bringe stoffer for dem. De

bedre fungerende agerer ifølge personalets opfattelse som lærermestre over for de typisk udviklingshæmmede i forhold til at skaffe stoffer, gemme stofferne for personalet m.m. og i enkelte eksempler ved selv at blive misbrugere:

”Det er jo lidt ligesom fængsler – ikke at jeg sammenligner det her med et fængsel – men det er lidt det, at er du ikke kriminel, når du kommer ind, så skal du nok blive det i hvert fald eller lære nogle narrestreger. Og det tænker jeg også, og det kan jeg jo se. Da Kaj kom her for nogle år siden, der lærte Frederik i den grad nogle unoder, som han aldrig havde lavet før, og når jeg siger unoder, så er det alt lige fra køb og salg af stoffer, ryge det... ja, det er næsten alt. Og det har hængt ved!” (Interview, pædagog)

Ovenstående viser, at personalet har oplevet, at der blandt de domfældte udviklingshæmmede – særligt på foranledning af de bedre fungerende – forekommer at være et læringspotentiale i forhold til at indtage stoffer, købe og sælge stoffer samt gemme stofferne og hemmeligholde misbruget over for personalet. Personalet oplever, at der forekommer læring på tværs af beboergrupperne i forhold til misbrug eller at udvikle anden kriminel adfærd, som ikke just er den form for udvikling, de kriminalpræventivt er anbragt til at indgå i, nemlig at skabe et hverdagsliv uden kriminalitet.

8.3 UFORKKLARLIGE FORANDRINGSFORLØB

Et andet eksempel, der modsiger, at de typisk udviklingshæmmede mangler udviklingskompetence, er fortællingen om – og ikke mindst min observation under feltstudiet af – en beboer med stort misbrug af forskellige euforiserende stoffer, som fra den ene dag til den anden besluttede, at han ikke længere ønskede at være misbruger og dermed valgte at stoppe. Beslutningen om at stoppe var hans egen. Sådan lød det i hvert fald fra personalet, da jeg under feltstudiet spurgte om, hvad der var udslagsgivende for beboerens beslutning. Svaret var det samme fra samtlige adspurgte: ”Vi ved det ikke”. I tråd med hvad en enkelt pædagog sagde i et tidligere citat, så indikerer beboerens beslutning en evne og en indre motivation til at blive stoffri, en vilje til at ville livet og ikke mindst en evne til at skabe adfærdsforandringer uden personalets direkte indblanding.

Som en pædagog giver udtryk for i forbindelse med, at hun beskriver et vellykket og succesfuldt ophold på Bakkebo for en velfungerende beboer, så har beboerne en vilje til at leve livet. Dette eksemplificeres med fortællingen om en beboer, som flyttede fra Bakkebo til Bakkebos udslusningstilbud, Vestergade. Så snart den pågældende domfældte forstod, at han var anbragt på en tilsynsdom og kunne være medbestemmende om, hvor han skulle bo, så flyttede han af egen fri vilje. Pædagogen beskriver det på følgende måde:

I: "Så var der en anden beboer, der var dernede, Rasmus. Han fandt lige pludselig ud af, at han ikke var domt til anbringelse mere. Eller fandt ud af, hvad det, han havde fået at vide, rent faktisk betød. Så flyttede han."

M: "Han flyttede i egen lejlighed eller hvad?"

I: "Ja, altså, han startede med at gøre én gravid og blive far. Ham [barnet] havde han så ikke noget at gøre med. Så gjorde han en anden en gravid og blev far – til hendes lille pige – og flyttede derned. Og jeg ved faktisk ikke, hvor han bor henne nu. Han formåede i hvert fald at tage sagen i egen hånd. Fordi vi tænkte jo, at han skulle lige ud på den anden side, så er han ude af sin gæld, for så er det nemmere at starte forfra-agtig. Det er igen sådan en "mor-rolle", tænker jeg nogle gange. Men dét syntes han noget andet om. Og det tænker jeg også: 'Det er fandeme... det er sejt'. Han vil selv, og det synes jeg faktisk er et af de allerbedste beviser. Det er, at han vil selv. Så det synes jeg er noget af en succes" (interview, pædagog).

Eksemplet, som pædagogen beskriver, eksemplificerer, at denne beboer efter at have fået det gjort klart, at han selv kunne bestemme, hvor han kan bo, havde en evne til at handle ud fra en selvstændig beslutning om, at han vil bo i egen lejlighed og ikke på tilbuddet i Vestergade. I citatet anerkender pædagogen beboerens evne til at tage initiativ på egen hånd og sætter spørgsmålstejn ved, om de som personale påtager sig en for stor "mor-rolle" i form af en for beskyttende rolle og således underkender, hvad beboerne faktisk evner og formår.

På baggrund af ovenstående eksempel med beboeren, der på eget initiativ flytter i egen lejlighed, og misbrugere, der på eget initiativ stopper med at ryge hash dagligt, forekommer den opfattelse blandt personalet, at der er beboere som gennemgår uforklarlige forandringsforløb. Forandringsforløb, der ikke altid skyldes personalets indsats, eller de andre beboere, men ene og alene en indre drivkraft og motivation til forandring.

8.4 SAMMENFATNING

På trods af personalets opfattelse af, at Bakkebos typisk udviklingshæmmede beboere mangler udviklingskompetence, så erkender personalet, at også denne målgruppe gennemgår positive forandringsforløb. Positive forandringsforløb, som i personalets opfattelse skyldes deres evne til at ”rumme” de typisk udviklingshæmmede, og ikke de andre beboeres omsorgsfuldhed og overbærenhed over for gruppen. Når det derimod gælder beboernes uhensigtsmæssige forandringsforløb i forhold til misbrug, er det personalets opfattelse, at de bedre fungerende lærer de typisk udviklingshæmmede beboere denne uhensigtsmæssige adfærd. Sammenfattende er det således personalets opfattelse, at beboernes positive forandringer skyldes personalets tiltag, og at de uhensigtsmæssige forandringsforløb skyldes de andre beboeres negative påvirkning. Desuden oplever personalet uforklarlige forandringsforløb hos Bakkebos beboere, som de ikke umiddelbart kan forklare som andet end resultatet af de pågældende beboeres egen indre vilje, motivation og initiativ til forandring. Et forandringsinitiativ, hvor hverken personalet og de andre beboere tillægges betydning.

9. KONKLUSIONER

I de foregående kapitler er undersøgelsens analyser af Bakkebos socialpædagogiske indsats blevet formidlet. I dette afsluttende kapitel skal en sammenfatning af analyserne diskuteres i forhold til samlet at konkludere på undersøgelsens forskningsspørgsmål:

Hvordan tilrettelægges og udøves den socialpædagogiske indsats på Bakkebo, et § 108 botilbud for domfældte udviklingshæmmede, som en kriminalpræventiv indsats i forhold til at fremme positive forandringer hos beboerne, således at de kan leve et hverdagsliv uden kriminalitet?

Sammenflettet med institutionsbeskrivelsen af Bakkebo og beskrivelsen af organiseringen af det socialpædagogiske arbejde sammesteds, sammenfattes undersøgelsens konklusioner med udgangspunkt i den anvendte analysemodel. Med udgangspunkt i analysemodellen – som illustreres i boks 9.1 med en oversigt over analyseresultaterne – sammenfatter og diskuterer nærværende kapitel undersøgelsens resultater ud fra, hvilken målgruppeopfattelse og formålsopfattelse personalet tilrettelægger og udøver dets kriminalpræventive indsats ud fra – samt hvilke forandringsprocesser beboerne ifølge personalet gennemgår under ophold på Bakkebo. Efterfølgende sammenfattes resultaterne i forhold til analysemodellens fire analysekomponenter med henblik på at konkludere, hvilke komponenter personalet fortrinsvis har fokus på og vægter i tilrettelæggelsen og udøvelsen af deres indsats. Og der spørges til, hvorvidt der forekommer at være en systematik eller metodik i måden, hvorpå personalet har tilrettelagt og udøver indsatsen – i form af bestemte strukturer og rammer. På baggrund af analyseresultaterne diskuteres afslutningsvis de udfordringer, som personalet står over for i forhold til at tilrettelægge og udøve en kriminalpræventiv indsats, der skaber mulighed for positive forandringsforløb hos de domfældte beboere.

<p><u>MÅLGRUPPE</u></p> <p>Udviklingshæmning – en diagnostisk forståelse:</p> <p>Minimalt fokus på eventuelle psykiatriske lidelser</p> <p>En kompleks målgruppe:</p> <p>De bedre fungerende og de typisk udviklingshæmmede</p> <p>Udviklingspotentialer:</p> <p>Udviklingspotentiale versus manglende udviklingspotentialer</p> <p>Problemer:</p> <ul style="list-style-type: none"> · Manglende økonomisk formåen · Misbrugsproblemer · Adfærdsproblemer · Manglende homogenitet i gruppen · Fejlplacering <p>Ressourcer:</p> <p>Hjælpsomme, omsorgsfulde og gode til at bede om hjælp</p>	<p><u>SOCIALPÆDAGOGIK</u></p> <p>Sociale fællesskaber</p> <p>Individuelle planer versus kvalitetsmodellen</p> <p>Gentle Teaching – en relationspædagogisk tilgang</p> <p>Pædagogisk hjemmedag</p> <p>Ingen specifikke kriminalpræventive metoder eller redskaber:</p> <p>Manglende misbrugsprogrammer</p> <p>Selvbestemmelsesretten:</p> <ul style="list-style-type: none"> · at klare sig selv · at opsøge personalet, som er til rådighed <p>↔</p> <p><u>DE DOMFÆLDTES UDVIKLINGS- OG LÆREPROCESSER</u></p> <p>Positive forandringsforløb:</p> <ul style="list-style-type: none"> · En positiv beboer/pædagog-relation <p>Uhensigtsmæssige forandringsforløb:</p> <ul style="list-style-type: none"> · En negativ beboer/beboer-relation <p>Uforklarlige forandringsforløb:</p> <ul style="list-style-type: none"> · En beboers indre vilje, motivation og initiativ til forandring 	<p><u>FORMÅL MED INDSATSEN</u></p> <p>Individniveau:</p> <ul style="list-style-type: none"> · At forebygge nye lovovertrædelser, at bringe beboerne videre <p>Organisatoriskniveau:</p> <ul style="list-style-type: none"> · At skabe rammerne for en positiv udvikling hos de domfældte beboere <p>Socialpolitisk og samfundsmæssigt:</p> <ul style="list-style-type: none"> · Manglende eller uklare mål
---	---	---

Boks 9.1: Undersøgelsens samlede analyseresultater af den socialpædagogiske indsats over for domfældte voksne med udviklingshæmning på botilbuddet Bakkebo.

9.1 MÅLGRUPPEN – DE DOMFÆLDTE UDVIKLINGSHÆMMEDE

Analysen af den målgruppeopfattelse, som personalet tilrettelægger og udøver deres indsats som en kriminalpræventiv indsats ud fra, viser, at opfattelsen af målgruppen foregår under følgende kategoriseringer: *Udviklingshæmning – en diagnostisk forståelse*, *En kompleks målgruppe*, *Udviklingspotentialer*, *Problemforståelse*, *Ressourceforståelse*. I det følgende gengives analyseresultaterne af de enkelte kategoriseringer for afslutningsvis at kunne konkludere på personalets målgruppeopfattelse i et overordnet perspektiv.

Kategoriseringen *Udviklingshæmning – en diagnostisk forståelse* viser, at personalets generelle opfattelse af Bakkebos beboere er, at dette er en gruppe af individer med udviklingshæmning, som er anbragt på Bakkebo på baggrund af en strafferetslig foranstaltningsdom. Det er mennesker, som har begået personfarlig kriminalitet, og som samtidig har funktionsevnenedsættelsen *udviklingshæmning*. Personalets forståelse af udviklingshæmning tager afsæt i WHO's diagnostiske kriterier, som angiver udviklingshæmning som en tilstand af forsinket eller mangelfuld udvikling af evner og funktionsniveau på det kognitive, sproglige og motoriske område samt af sociale evner og færdigheder, som samlet bidrager til en intelligenskvotient under 70.

Selvom personalets generelle forståelse af udviklingshæmning tager afsæt i en diagnostisk forståelse og i, at de domfældte udviklingshæmmede som følge af deres udviklingshæmning har brug for hjælp til at klare hverdagslivets nødvendige funktioner, så forekommer der endvidere indikationer på en neuropædagogisk forståelse i personalets beskrivelser af de domfældte beboere – beskrivelser, hvor de domfældtes udvikling sammenlignes med menneskers almindelige udviklingstrin, herunder særligt børns.

Analyserne viser, at personalets primære fokus i karakteriseringen af målgruppen er på deres udviklingshæmning, hvilket betyder, at de ikke har fokus på eventuelle psykiatriske diagnoser, som det ellers er foreskrevet i Bakkebos officielle beskrivelse af målgruppen, og de konsekvenser,

som beboernes psykiske lidelser kan have for deres adfærd, særlig i forhold til begåelse af kriminalitet. Personalet omtaler i interviewmaterialet ikke direkte de domfældtes psykiske lidelser. Det sker dog i forbindelse med omtale af medicinering, hvor det fremgår, at så længe beboerne er medicinerede, anses de for at være rolige.

Kategoriseringen *En kompleks målgruppe* viser sig ved, at det er personalets generelle forståelse, at Bakkebos beboergruppe er en kompleks målgruppe, som er opdelt i to grupper: de bedre fungerende udviklingshæmmede og de typisk udviklingshæmmede. De bedre fungerende udviklingshæmmede kendetegnes ved, at de har en IQ tæt på det normale, og at de først i en sen alder har fået diagnosen udviklingshæmning. Forståelsen af de bedre fungerende udviklingshæmmede er, at de på baggrund af massive sociale problemer som følge af svigt i barndommen og en færd i kriminelle miljøer ikke er født med udviklingshæmning, således som det gør sig gældende for de typisk udviklingshæmmede. De bedre fungerende er i løbet af deres opvækst blevet understimuleret, og er således ”skadet”, som en pædagog beskriver det. Forståelsen er endvidere, at de ikke identificerer sig selv som udviklingshæmmede, i modsætning til selvpfattelsen i gruppen af de typisk udviklingshæmmede. De typisk udviklingshæmmede kendetegnes i personalets forståelse som en gruppe, der på grund af deres medfødte udviklingshæmning har brug for livslang støtte til at klare sig igennem livet i forhold til daglige hverdagsfunktioner. De har begået kriminalitet på grund af kommunikationsvanskeligheder, i modsætning til de bedre fungerende, der har tillært sig den kriminelle adfærd, herunder voldsom adfærd, i de miljøer, som de har færdedes i.

I forlængelse af personalets kategorisering af målgruppen som en kompleks målgruppe udspringer kategoriseringen *Udviklingspotentiale*, som omfatter personalets delte forståelse af beboernes udviklingspotentiale – nemlig, at de bedre fungerende har udviklingskompetencer, mens de typisk udviklingshæmmede mangler dem. Som en pædagog beskrev det i forhold til de bedre fungerende, så har disse ”noget at lære”. Og som en anden pædagog beskrev det i forhold til de typisk udviklingshæmmede, så er udvikling et ”no-go” hos denne gruppe.

Kategoriseringen *Problemforståelse* viser personalets karakterisering af Bakkebos beboere ved fire problemstillinger, som dels er problematiske for de enkelte beboere, og dels er udfordrende for personalet. Disse er deres mangelfulde økonomiske formåen, misbrugsproblemer, adfærdsproblemer og det, at der er tale om en uhomogen gruppe. Målgruppen er på tværs af de to grupper kendetegnet ved at have en manglende økonomisk sans for at administrere egen økonomi, hvilket kan foranledige, at de i værste fald begår ny kriminalitet på grund af pengemangel. Misbrugsproblemer i gruppen af bedre fungerende beboere er en anden problematik, som personalet oplever. En problematik, som handler om beboere, der er aktive misbrugere under opholdet på Bakkebo, hvilket kan foranledige, at de begår ny kriminalitet under anbringelsen enten i form af økonomisk berigelse eller voldelig adfærd. Og netop adfærdsproblemer, særligt i form af vold, er den tredje problematik, som personalet beskriver ved målgruppen. En problematik, som i personalets beskrivelser er vokset i takt med stigningen i antallet af beboere i gruppen af de bedre fungerende. I beskrivelserne fremgår det, at personalet generelt er magtesløse i forhold til at hjælpe de domfældte beboere med at administrere deres økonomi samt håndtere deres misbrugs- og adfærdsproblemer, da beboerne ofte ikke er motiverede for at modtage socialpædagogisk støtte og omsorg – hvilket de jævnfør Servicelovens gældende regler har ret til at sige nej til.

Som følge af målgruppens opdeling i de bedre fungerende og typisk udviklingshæmmede beboere indgår det endvidere i personalets problemforståelse, at beboergruppen er en uhomogen gruppe. Det er en pædagogisk udfordring for personalet at tilrettelægge en indsats, der varetager de to gruppers forskellige behov og kompetencer på en og samme tid. I interviewmaterialet beskriver personalet, at de oplever at skulle iværksætte to forskellige indsatser, for at varetage begge gruppers behov. På baggrund af den store forskellighed, som personalet oplever i målgruppen, og særligt de bedre fungerendes misbrugs- og adfærdsproblemer, er det opfattelsen blandt de pædagogiske medarbejdere, at de typisk udviklingshæmmede er fejlplacerede. En opfattelse, som bygger på en omsorgstænkning for de typisk udviklingshæmmede, da de ofte opleves som værende utrygge ved de bedre fungerendes tilstedeværelse,

når disse udviser voldelig og truende adfærd. Dette ses ifølge personalets beskrivelser ved, at de typisk udviklingshæmmede ofte trækker sig tilbage til deres lejligheder eller udviser selvskadende adfærd eller lignende som en stressreaktion. Omsorgstænkningen bygger på en forståelse af, at utryghed ikke skaber de optimale betingelser for positive udviklingsprocesser for de typisk udviklingshæmmede.

Kategoriseringen *Ressourceforståelse* viser, at personalet på trods af de bedre fungerendes misbrugs- og adfærdsproblemer har en generel opfattelse af, at de bedre fungerende beboere også er hjælpsomme og omsorgsfulde over for de typisk udviklingshæmmede beboere. De bedre fungerende formår i forskellig grad at være hensynstagende og kærlige i deres relationer med de typisk udviklingshæmmede, sågar at være beskyttende over for de typisk udviklingshæmmede, som ifølge personalet er nederst i hierarkiet. En forståelse, som umiddelbart strider imod personalets oplevelse af, at de typisk udviklingshæmmede er utrygge ved de bedre fungerende, således som det er tilfældet, når de sidstnævnte fremviser en voldelig og udadreagerende adfærd. Desuden er det personalets ressourceforståelse, at de domfældte udviklingshæmmede beboere – særligt de bedre fungerende – er gode til at stille spørgsmål og krav til personalet, at bede om hjælp, hvilket stiller personalet over for den udfordring at skulle sige fra, således at serviceniveauet ikke bliver ”for højt”.

Analyserne af personalets målgruppeopfattelse viser, at *personalets hovedfokus i deres karakterisering af målgruppen er på beboernes adfærd*. Personalet karakteriserer generelt målgruppen ud fra et fokus på deres adfærd. Dette gælder i forhold til de fleste af de kategoriseringer, som analysen har genereret – *Udviklingshæmning - en diagnostisk forståelse; En kompleks målgruppe; Udviklingspotentiale; Problemforståelse*. Der forekommer dog en undtagelse i forhold til kategoriseringen *Ressourceforståelse*, hvor personalets fokus forekommer at være på beboernes følelsesmæssige og empathiske evner.

9.2 FORMÅLET MED INDSATSEN

Analysen af formålet med indsatsen havde til formål at undersøge, hvorvidt og i så fald hvordan personalet bygger deres indsats på en forståelse af dens lovgivningsmæssige grundlag, i forhold til det at blive pålagt

at udøve en kriminalpræventiv indsats. Analyserne viser, at der er en generel opfattelse af, at indsatsen på det individuelle niveau, det vil sige over for den enkelte domfældte, handler om at forebygge ny kriminalitet. En karakterisering, som er overensstemmende med Straffelovens formålsbestemmelse af foranstaltningsdomme. Når det gælder indsatsens formål på det institutionelle niveau viser analysen, at det er en generel opfattelse, at Bakkebo som institution skal skabe nogle pædagogiske udviklingsrammer, som fremmer positive forandringer i forhold til de domfældtes kriminelle adfærd. Personalets fokus i forhold til formålet med indsatsen er således på de domfældtes adfærd, altså at de domfældte under opholdet skal gennemgå en positiv forandringsproces i forhold til deres kriminelle adfærd, og at Bakkebo som institution skal skabe rammerne herfor.

I tråd med Servicelovens formålsbeskrivelse forekommer der desuden blandt personalet at være en vægtning af, at de socialpædagogisk skal arbejde med at fremme de domfældte beboeres mulighed for at klare sig selv på et mindre indgribende tilbud. Men når det gælder beboernes fremtid, forekommer der at være en opfattelse af, at der på det socialpolitiske og samfundsmæssige niveau ikke er en formålsbeskrivelse (i hverken Straffeloven eller Serviceloven) i forhold til, hvad der specifikt skal ske med de domfældte beboere på sigt, det vil sige hvorvidt og i så fald hvordan de domfældte skal integreres i samfundet. Med udgangspunkt i de manglende formuleringer af socialpolitiske mål er det personalets forståelse, at de ikke kan arbejde med de domfældte i forhold til forandringsmål, som rækker ud over botilbuddets grænser.

I tråd med analysen af målgruppeopfattelsen forekommer personalets *fokus i karakteriseringen af indsatsens formål overordnet at være på beboernes adfærd*. Dette ses dels i forhold til, at de domfældte er anbragt på baggrund af kriminel adfærd, altså anbragt med det formål at skabe en positiv forandring af deres adfærd, dels i forhold til, at indsatsen skal skabe nogle generelle udviklingsrammer for positive forandringer i de domfældtes adfærd og formåen, og dels i forhold til, at personalet oplever at famle i blinde i forhold til, hvilken leveform og fremtid personalet pædagogisk skal forberede de domfældte på.

9.3 SOCIALPÆDAGOGIKKEN – DEN KRIMINALPRÆVENTIVE INDSATS

I det følgende sammenfattes resultaterne af analyserne af, hvordan Bakkebos socialpædagogiske indsats i praksis tilrettelægges og udøves som en kriminalpræventiv indsats i forhold til metoder og tilgange, rammer og strukturer m.v. Analysen heraf viser, at der ikke eksisterer væsentlige forskelle i måden, hvorpå Bakkebos indsats tilrettelægges og udøves, i forhold til botilbud for voksne udviklingshæmmede uden dom. Dette gør sig gældende i forhold de fysiske rammer, fællesskabstænkningen, den fælles hverdagsstruktur og særligt i forhold til de anvendte metoder og tilgange. Som på ethvert andet botilbud for voksne udviklingshæmmede bør beboerne ifølge den almene boliglov i egne boliger, det vil sige egne lejligheder med tilknyttede fælles arealer, og den socialpædagogiske indsats er tilrettelagt med en fælles hverdagsstruktur, det vil sige en fælles tidsramme og struktur, som udgør beboernes dagsrytme på Bakkebo i forhold til spisetider, dagsbeskæftigelse, fælles aktiviteter m.m. Hverdagsstrukturen er tilrettelagt med udgangspunkt i en fællesskabstænkning, der betyder, at det sociale fællesskab vægtes i forhold til socialt at træne beboernes sociale kompetencer. Der eksisterer en fælles kostkasse, som beboerne betaler til, og som betyder, at man skiftes til at lave mad til hinanden og har fælles spisning i fælleskøkkenet ved samtlige måltider. Derudover arrangeres der månedlige fælles aktiviteter, og i det hele taget er det tilgangen, at personalet forsøger at være til rådighed for beboerne på tilbuddets fælles arealer, særligt i fælleskøkkenet. Forskellen på Bakkebo og andre botilbud for udviklingshæmmede uden dom er, at personalet håndhæver og fører tilsyn med de domfældtes udgangstilladelser, og at de ledsager beboerne ved ledsaget udgangstilladelse.

Som et regionalt tilbud, der er en del af kvalitetsmodellen, tilrettelægges den individuelle indsats over for de enkelte domfældte inden for indsatsens overordnede fælles struktur i form af mål/delmål, som er udarbejdet i beboernes individuelle planer. Det er de etablerede kontaktteams, som i videst muligt samarbejde med den enkelte domfældte beboer udarbejder de individuelle planer – og dermed udarbejder de mål/delmål, som den enkelte beboer skal nå under opholdet på Bakkebo. De individuelle planer udgør indsatsens redskab til at organisere denne som en

kriminalpræventiv indsats. Det betyder, at udarbejdelsen af mål/delmål i de individuelle planer sker som led i den kriminalpræventive indsats. Endvidere indeholder de individuelle planer de metodiske procedurer, som personalet skal handle ud fra i forhold til at støtte de enkelte domfældte beboere i at opnå de fastsatte kriminalpræventive mål. De individuelle planer udgør således et grundlæggende redskab i forhold til at tilrettelægge samt udøve indsatsen som en kriminalpræventiv indsats.

Når det gælder anvendelsen af specifikke metoder og tilgange i forhold til at tilrettelægge og udøve en kriminalpræventiv indsats, udformes indsatsen ikke med anvendelse af specifikke risikovurderingsinstrumenter i form af risikovurderingsskemaer til vurdering af, om en domfældt er i risiko for at begå ny kriminalitet eller tage beslutning om domfældtes udgangstilladelser. Sådanne beslutninger træffes af afdelingslederen i samråd med personalet ud fra subjektive vurderinger. I forhold til de domfældte beboere, som har misbrugsproblemer, og som i deres dom har fået indskrevet et særligt domsvilkår om at underkaste sig misbrugsbehandling, anvendes der ej heller specifikke misbrugsbehandlingsprogrammer. I forhold til misbrugsbehandling af beboere med et aktivt stofmisbrug er det forståelsen, at de domfældte beboere ikke profiterer af misbrugsbehandlingsprogrammer til mennesker inden for normalitetsområdet, samt at der ikke eksisterer specifikke programmer, det vil sige anerkendte metoder og tilgange, til misbrugende udviklingshæmmede. Forståelsen er altså, at der mangler misbrugsbehandlingsprogrammer i forhold til at arbejde med de beboere, som har et aktivt misbrug under anbringelsen, og som er blevet pålagt ved dom at underkaste sig misbrugsbehandling i forbindelse med at have begået narkorelateret kriminalitet. Dette betyder, at personalet ikke på tilfredsstillende vis kan opfylde det retslige krav om misbrugsbehandling, som ellers gøres gældende i beboernes domsvilkår.

I forhold til Bakkebos anvendte metoder og tilgange, så er Sødissbakkes fælles pædagogiske referenceramme Gentle Teaching og denne metodes relationelle tilgang. En relationel tilgang, som ifølge personalet bygger på en opfattelse af, at forandringsprocesser dannes i trygge, tillidsfulde og anerkendende relationer. I praksis er opfattelsen, at Gentle Teaching

er en tilgang, som er inddelt i en "Gentle-del" og en "Teaching-del". "Gentle-delen" er den del, hvor personalet arbejder anerkendende i forhold til at skabe en tryk og tillidsfuld relation til den enkelte beboer, som fundament for læring. Og til dette anvender de "knus og kram" som et pædagogisk redskab samt pædagogiske hjemmedage til at skabe og støtte op om en god relation med de enkelte beboere. "Teaching-delen" er den del, hvor man arbejder med at udvikle og forandre beboernes adfærd og kompetencer, det vil sige arbejder kriminalpræventivt. Det er den del, hvor personalet udøver den kriminalpræventive indsats, som beboernes kontaktteams har udarbejdet i forhold til at hindre de domfældte beboere i at begå nye lovovertrædelser. I forhold til at arbejde kriminalpræventivt med de domfældte beboere, som personalet ofte oplever som umotiverede, er personalets fokus på relationen og alt det, den indeholder, i forhold til at motivere beboerne til læring. Relationspædagogisk arbejde udgør således personalets grundlæggende tilgang i forhold til at arbejde kriminalpræventivt med de domfældte beboere.

Serviceovens bestemmelse om indgreb i den enkeltes selvbestemmelsesret udgør en central faktor i måden, hvorpå indsatsen udøves og tilrettelægges. Forståelsen er, at beboernes selvbestemmelsesret, som personalet udtrykker det, er "indiskutabel", at beboerne har ret til at bestemme over eget liv, og dermed også ret til at sige nej. Personalets forståelse af selvbestemmelsesretten medfører i praksis, at beboerne så vidt muligt skal kunne "klare sig selv", og at personalet kun kan gribe ind i deres selvbestemmelsesret, såfremt de domfældte giver samtykke hertil og ikke er til fare for sig selv eller andre. Dette gælder også i forhold til at administrere deres egen økonomi – selv om beboerne ifølge personalets opfattelse ikke formår dette på grund af deres nedsatte kognitive funktionsevne.

Det "at klare sig selv" er ligeledes en tilgang, som personalet anvender, når beboerne vælger at blive hjemme fra deres beskæftigelsestilbud eller fravælger at deltage i Bakkebos fællesaktiviteter. I disse sammenhænge anvendes konsekvensen, det at skulle klare sig selv, til at motivere de domfældte beboere til at deltage i fællesskabet.

En anden tilgang, personalet anvender i udøvelsen af deres indsats, og som udledes af selvbestemmelsesretten, er det "at være til rådighed" over for beboerne. At være til rådighed er en tilgang, som anvendes til at skabe og støtte op om gode relationer til de ofte umotiverede beboere. Ligeledes anvendes det at være til rådighed konfliktnedtrappende, til at forebygge eventuelle konflikter beboerne imellem, men også personalet og beboerne imellem. Tilgangen synes at pålægge de domfældte beboere initiativet til at igangsætte aktiviteter, således at beboerne bliver styrende for, hvilke aktiviteter der arrangeres i eftermiddags- og aftenstidsrummet. I forhold til konflikthåndtering anvendes der ikke en fast metodisk tilgang eller procedure på Bakkebo. Konflikthåndteringen fremstår i personalets beskrivelser som personafhængig, i forhold til den enkelte medarbejder og den enkelte beboer.

Sammenfattende kan det således konkluderes, at Bakkebos kriminalpræventive indsats tilrettelægges og udøves med udgangspunkt i almindeligt anvendte pædagogiske metoder og tilgange på botilbudsområdet. Pædagogiske metoder og tilgange, som har *fokus på relationen*, og som udøves med udgangspunkt i en forståelse af, at en god relation beboer og pædagog imellem er fundamentalt vigtig for at skabe mulighed for positive forandringsforløb hos de domfældte beboere.

9.4 DE DOMFÆLDTES UDVIKLINGS- OG LÆRINGSPROCESSER

På trods af personalets opfattelse af, at den del af målgruppen, som er de typisk udviklingshæmmede, mangler udviklingskompetence, er det personalets erfaring, at beboere i denne målgruppe faktisk gennemgår positive forandringsforløb. Positive forandringsforløb, som skyldes personalets evne til at "rumme" de typisk udviklingshæmmede, og ikke de andre beboeres omsorgsfuldhed og overbærenhed over for gruppen. Der er således en forståelse af, at personalets relation med de domfældte beboere synes at have den største betydning for de typisk udviklingshæmmedes udviklingsprocesser – altså et fokus og en forståelse, som er sammenhængende med personalets relationspædagogiske tilgang. Når det derimod gælder de uhensigtsmæssige forandringsforløb, som personalet erfarer i forhold til misbrug, er det forståelsen, at de bedre fungerende beboere lærer de typisk udviklingshæmmede beboere

re denne uhensigtsmæssige adfærd. I interviewmaterialet forekommer personalets opfattelse at være den, at beboernes positive forandringer skyldes personalets betydning, mens de uhensigtsmæssige forandringsforløb skyldes de andre beboeres negative påvirkning. Desuden oplever personalet forandringsforløb hos Bakkebos beboere, som de ikke umiddelbart kan forklare ved andet end, at det skyldes beboeres egen indre vilje, motivation og initiativ til forandring. Et forandringsinitiativ, hvor hverken personalet eller de andre beboere tillægges betydning. Når det gælder personalets forståelse af baggrunden for de domfældtes udviklings- og læringsprocesser, er der *fokus på relationen*, det vil sige de relationer, som de domfældte har med det pædagogiske personale og de andre beboere. Et fokus og en forståelse, der igen er udledt af personalets relationspædagogiske tilgang.

9.5 INDSATSEN – OG DENNES UDFORDRINGER

Når analysemodellens fire analysekomponenter sammenfattes, så fremstår Bakkebos socialpædagogiske indsats ikke som en sammenhængende indsats, der systematisk skaber positive muligheder for forandring hos de domfældte beboere. Der synes med andre ord ikke at være en umiddelbar sammenhæng imellem personalets fokus på adfærd, når det gælder opfattelser af målgruppen og indsatsens formål og dets fokus på relationens betydning i forhold til socialpædagogikken og de domfældtes udviklings- og læringsprocesser. Dette synes dels at skyldes de lovgivningsmæssige rammer, som grundlæggende ikke giver personalet andre beføjelser til at tilrettelægge og udøve indsatsen end på et botilbud for udviklingshæmmede uden dom. Endvidere skyldes det personalets mangelfulde metodiske rammer i forhold til at udøve en kriminalpræventiv indsats, hvilket gælder særligt i forhold til misbrugsbehandling. Det, at der i personalets forståelse ikke eksisterer et misbrugsbehandlingsprogram til udviklingshæmmede misbrugere, betyder, at personalet i praksis ikke kan udføre den misbrugsbehandling, som enkelte beboere er underkastet, og som personalet strafferetsligt er pålagt at yde. De manglende misbrugsprogrammer medfører, at det pædagogiske personale ser sig nødsaget til at tilrettelægge indsatsen ved hjælp af almene pædagogiske metoder og tilgange.

Den manglende systematik i den kriminalpræventive indsats skal også ses i lyset af Servicelovens gældende regler om indgreb i selvbestemmelsesretten (beboernes ret til at bestemme over eget liv), som i personalets forståelse er indiskutable – en forståelse og et lovgivningsmæssigt aspekt, som kan have fatale konsekvenser for de beboere, som ikke ønsker personalets hjælp til f.eks. at administrere deres private økonomi. Den manglende støtte kan medføre økonomiske konsekvenser, som kan foranledige at den enkelte beboer begår ny kriminalitet for at skaffe sig penge, mad, stoffer eller lignende. Den kan også have sundhedsmæssige konsekvenser, i fald beboerne ikke har penge til at betale for medicin eller eksempelvis købe den mad, som er nødvendig for at overholde f.eks. en sukkersygediæt. Det kan diskuteres, om personalet har en for overdreven respekt for selvbestemmelsesretten og dermed ”glemmer” omsorgspligten, som står foreskrevet i Servicelovens § 82, det vil sige pligten til at yde omsorg over for en borger, uanset dennes samtykke.

Selvom der umiddelbart ikke synes at være sammenhæng mellem på den ene side personalets fortrinsvis fokus på beboernes adfærdsproblemer og forebyggelsen af ny kriminalitet og, på den anden side, personalets mangelfulde kriminalpræventive metoder, så tilrettelægges indsatsen dog ud fra anvendelse af en almen relationspædagogisk tilgang med afsæt i Gentle Teaching, hvor relationen i mellem beboerne og personalet anses for at være fundamental for enhver udviklings- og læringsproces. Og når man tager i betragtning, at særligt de typisk udviklingshæmmede beboere gennemgår positive forandringer, hvilket ifølge personalet kan tilskrives deres relationspædagogiske arbejde, så forekommer der at være fremdrift i den samlede indsats, når det gælder udvikling af sociale og praktiske kompetencer. Når det derimod gælder om at hjælpe beboere ud af kriminel adfærd eller uhensigtsmæssig adfærd, som kan være relateret til kriminalitet, er personalet udfordret i forhold til deres relationspædagogiske tilgang. Det gælder særligt i forhold til de beboere, der ikke er motiverede for at indgå i en positiv relation med medarbejderne – og i det hele taget ikke er motiverede i forhold til at være anbragt på Bakkebo. Den pædagogiske udfordring i forhold til at arbejde relationspædagogisk inden for indsatsens lovgivningsmæssige rammer består i at motivere de beboere, som er umotiverede i forhold til at indgå i et sam-

arbejde og dermed i relationer med personalet. Ifølge personalet findes de umotiverede beboere oftest i gruppen af bedre fungerende beboere, der ikke altid anses for at være aktivt deltagende og vedholdende over for Bakkebos fælles hverdagsstruktur, og som ofte melder sig ud af Bakkebos fælles kostkasse – og dermed fællesskabet.

I forhold til at tilrettelægge og udøve en sammenhængende indsats er personalet ikke blot udfordret af de misbrugsproblemer, som gruppen af de bedre fungerende beboere er karakteriseret ved at have, samt de manglende misbrugsprogrammer, som betyder, at personalet i stedet anvender generelle pædagogiske metoder og tilgange. Personalet er yderligere udfordret af målgruppens opdeling i de to grupper, de bedre fungerende og de typisk udviklingshæmmede. En opdeling som medfører, at personalet skal tilrettelægge og udøve indsatsen, således at den inden for de institutionelle rammer kan rumme begge grupper med deres vidt forskellige problematikker, evner og behov.

Endvidere er personalet udfordret af deres egen opfattelse af beboernes udviklingspotentiale. Der forekommer ikke at være sammenhæng mellem på den ene side forståelsen af, at de typisk udviklingshæmmede mangler udviklingspotentiale og på den anden side de faktiske udviklingshistorier, som personalet beskriver i forhold til typisk udviklingshæmmede beboere. I det hele taget synes personalets ensidige syn på beboerne som udviklingshæmmede med kommunikationsvanskeligheder at skygge for en forståelse for beboernes psykiatriske diagnoser og deres psykiske lidelsers betydning for deres forandringsprocesser. Ligeledes skygger personalets fokus på målgruppen som udviklingshæmmede for overvejelser om, hvorvidt psykiske lidelser danner grundlag for, at de domfældte beboere begår kriminelle handlinger.

9.6 AFRUNDING

– EN SOCIALPÆDAGOGISK INDSATS I ET DILEMMAFYLDT HANDLERUM

Som det er fremgået af nærværende undersøgelse af den socialpædagogiske indsats på institutionen Bakkebo, befinder den socialpædagogiske indsats over for domfældte udviklingshæmmede på et § 108 botilbud sig

i en lovgivningsmæssig brudflade mellem Straffeloven og Serviceloven. En brudflade som medfører, at det pædagogiske personale på en og samme tid skal håndhæve de restriktioner, som fremgår af de domfældtes domme, og samtidig yde støtte og omsorg i henhold til Serviceloven. Personalet befinder sig med andre ord i et dilemmafyldt rum mellem to lovgivninger, som bygger på henholdsvis en tankegang om ”påbud” i form af straf for at have begået lovovertrædelser (Straffeloven), og ”tilbud” i forhold til at tilbyde hjælp til mennesker, som på grund af betydeligt og varigt nedsatte fysiske og psykiske funktionsevner har brug for hjælp til at klare daglige hverdagsfunktioner (Serviceloven). En ”tilbudstænkning”, som bygger på den enkeltes ret til at bestemme over eget liv og til at leve et så selvstændigt liv som muligt – og en ”påbudstænkning”, som bygger på en tænkning om at frihedsberøve, afsondre og ændre de domfældte.

Analysen viser endvidere, at selvom personalets forståelse af indsatsen tager afsæt i Straffelovens overordnede formål om, at personalet skal arbejde kriminalpræventivt forebyggende med de domfældte beboere for at hindre ny kriminalitet, så synes personalets hovedfokus at være på Serviceloven, når det gælder udøvelsen af indsatsen. Det er personalets lovhjemmel i Serviceloven, herunder særligt Servicelovens bestemmelse om magtanvendelse og indgreb i de enkeltes selvbestemmelsesret, som er styrende for dels, hvordan den socialpædagogiske indsats udøves i forholdt til personalets forståelse af selvbestemmelsesretten, dels hvordan personalet står over for særlige pædagogiske udfordringer i forhold til ikke at kunne handle over for beboere, som har en uhensigtsmæssig adfærd ved eksempelvis at være i besiddelse af euforiserende stoffer. Endvidere er Serviceloven også styrende for personalets forståelse af, at de som personale ikke blot skal have blik på at arbejde kriminalpræventivt med de domfældte beboere, men også arbejde med de domfældtes sociale og praktiske kompetencer i forhold til at lære at leve et hverdagsliv så selvstændigt som muligt. Denne dobbelte forståelse danner grundlag for personalets frustration over, at der på det socialpolitiske og samfundsmæssige niveau ikke er formuleret formålsbeskrivelser af, hvad der skal ske med beboerne i tiden efter domsanbringelsen.

Den nærværende analyse af den socialpædagogiske indsats på Bakkebo viser, hvilket dilemmafyldt handlerum den lovgivningsmæssige brudflade efterlader det pædagogiske personale i, når de på et botilbud bliver pålagt at foranstalte de strafferetslige restriktioner, som en domfældt beboer er pålagt inden for rammerne af Servicelovens regler om borgerens selvbestemmelsesret.

EFTERSKRIFT

Rapportens undersøgelse af Bakkebos socialpædagogiske indsats udgør som nævnt et øjebliksbillede af indsatsen og dens rammebetingelser i foråret og efteråret 2013. Dette efterskrift har til formål at beskrive, hvordan Bakkebo som en dynamisk organisation har gennemgået væsentlige forandringer siden feltstudiets ophør. Efterskriftet beskriver Bakkebo anno 2014.

I sommeren 2013 påbegyndte Sødisebakke et større byggeri af nye fysiske rammer til to af dets afdelinger, hvoraf den ene afdeling var Bakkebo. Under feltstudiet blev byggeriet fulgt tæt af både Bakkebos personale og beboere. En enkelt beboer havde sågar til opgave at lave billedokumentation af byggeriets udvikling, som er beliggende på den modsatte side af ridehallen fra Bakkebos daværende bygning, på et areal, som tidligere bestod af skov og mark.

I efteråret 2014 flyttede Bakkebo ind i de nye bygninger, et etplansbyggeri, som bygningsmæssigt er formet som en hestesko med tre længer. De to sidelænger rummer hver især 8 lejligheder med eget bad og tekøkken samt fælles opholdsstuer, fælles køkken og et personalekontor. Den tværgående længe, som binder de to sidelænger sammen, omfatter dels en aflåst personaleafdeling, hvor ledelsen m.fl. har deres individuelle kontorer, mødelokaler samt garderobe og toiletfaciliteter. Dels er der fællesfaciliteter i form af et motionsrum, et kreativt værksted samt et IT-rum. Sidst, men ikke mindst, er Bakkebos fælles spisestue – hvor al fællesspisning foregår – placeret i den forbindende tværgående længe. Udendørs i midten af byggeriet er der adgang til en gårdhave med borde og bænke, multibane, pool-bord, bordtennis, bordfodbold m.v.

Indflytningen i nybyggeriet har betydet, at Bakkebo er flyttet ind i nogle fysiske rammer, som er designet specielt til at rumme Bakkebos beboergruppe, de domfældte udviklingshæmmede, og som også søger at tage højde for de udfordringer, som personalet oplever i forhold til målgruppen. Blandt andet skaber de nye fysiske rammer mulighed for, at personalet kan adskille de to længer i to afdelinger, det vil sige adskille beboerne i to afdelinger – eksempelvis de bedre fungerende og de typisk udviklingshæmmede. Endvidere er bygningen indrettet med mulighed for at flytte vægge i tilfælde, hvor der er behov for at skærme en enkelt eller flere lejligheder fra afdelingen. En mulighed, der kan anvendes i tilfælde, hvor en eller flere beboere har brug for at være skærmet fra Bakkebos øvrige beboere, og således kan leve i egen beskyttet bolig med egen indgang. At bygningerne er specielt designet til at rumme domfældte udviklingshæmmede og kriminalitetstruede ses på hoveddørene ind til beboernes lejligheder, hvor der er påsat ekstra låse. Disse kan anvendes i situationer, hvor personalet vurderer, at en beboer er i risiko for at rømme jf. Servicelovens § 137j.

At Bakkebo er flyttet ind i nye fysiske rammer betyder, at det beboermæssigt er udvidet fra at kunne rumme otte beboere i den gamle bygning til nu at være et botilbud for seksten domfældte og kriminalitetstruede udviklingshæmmede. Fordoblingen af beboergruppen har betydet en ændring i beboergruppens dynamik. Blandt andet har Bakkebo modtaget en udviklingshæmmede fra en retspsykiatrisk afdeling, hvilket har medført, at personalet nu indgår i et specifikt samarbejde med retspsykiatrien.

Selvom Bakkebo er flyttet i nye bygninger, forekommer hverdagsstrukturen og måden, hvorpå det socialpædagogiske personale organiserer og udøver den socialpædagogiske indsats, at være den samme som er belyst i nærværende rapport. Dog er den samlede personalegruppe i løbet af 2014 blevet uddannet i metoden Aggressive Replacement Training (A.R.T.) A.R.T. er et kognitivt adfærdsterapeutisk program til at reducere adfærdsvanskeligheder hos børn, unge og voksne. Det er et program, hvor man i grupper med 4–8 beboere arbejder metodisk med social færdighedstræning, træning i kontrol af vrede og træning i moralsk ræ-

sonnement. Foruden at implementere A.R.T. som en metode til at arbejde kriminalpræventivt med de domfældtes adfærd, er man internt på Sødisebakke ved at udarbejde et misbrugskoncept, som det pædagogiske personale skal uddannes i inden for den nærmeste fremtid. Bakkebo udgør således en dynamisk organisation, som er konstant under forandring i forhold til at udvikle sin praksis ud fra hensigten om at skabe de bedste udviklingsrammer for Bakkebos domfældte beboere.

LITTERATUR

- Amtsrådsforeningen (2003): *Statusrapport om amternes arbejde med domfældte udviklingshæmmede*. www.regioner.dk/Social/~media/Filer/Social%20og%20psykiatri/StatusrapportOmAmternesArbejdeMedDomfaeldteUdviklingshaemmede%201.ashx
- Antoft, R. & Salomonsen, H. H. (2012): Casestudier af organisationer som dynamisk proces. I Hviid Jacobsen, M. & Qvortrup Jensen, S.: *Kvalitative Udfordringer*, s. 129-154. Hans Reitzels Forlag.
- Boolsen, M. W. (2010): Grounded Theory. I Brinkmann, S. & Tanggaard, L.: *Kvalitative metoder*, s. 207-237. Hans Reitzels Forlag.
- Breumlund, A. & Hansen, I. B. (2013): *Planer for den andens liv I – den socialpædagogiske indsats på et botilbud for unge med ASF+*. Huset Venture.
- Breumlund, A. & Hansen, I. B. (2014): *Planer for den andens liv II – forandringer af hverdagslivet på et botilbud for unge med ASF+*. Huset Venture.
- Breumlund, A. & Hansen, I. B. (2014): *Domsanbragte udviklingshæmmede. Hvorhen – hvorfor II. Beboerperspektiver på forandringer*. Huset Venture.
- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2010): Interviewet: Samtalen som forskningsmetode. I Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (red.): *Kvalitative metoder*, s. 29-54. Hans Reitzels Forlag.
- Bryderup, I. (red.) (2005): *Socialpædagogisk arbejde med børn og unge. Beskrivelser og dokumentation*. Socialpædagogernes Landsforbund.

- Bryderup, I. & Frørup, A. K. (2011): Social Pedagogy as Relational Dialogic Work: Competencies in Modern Society. I Cameron, C. & Moss, P. (red.): *Social Pedagogy and Working with Children and Young People*, s.85-104. Jessica Kingsley Publishers.
- Danske Regioner (2009): *Dansk kvalitetsmodel på det sociale område*. Danske Regioner.
- Danske Regioner (2010): *Et godt liv uden kriminalitet – anbefalinger til en bedre indsats for domfældte udviklingshæmmede personer*. Danske Regioner.
- Geertz, C. (1973): *The interpretation of cultures*. Basic Books.
- Glaser, B. G. & Strauss, A. L. (1967): *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for qualitative research*. Aldine Transaction.
- Hammersley, P. & Atkinson, P. (2007): *Ethnography – principles in practice*. 3. udgave. Routledge.
- Hastrup, K. (2010): Feltarbejde. I Brinkmann, S. & Tanggaard, L.: *Kvalitative metoder*, s. 55-80. Hans Reitzels Forlag.
- Holst, S. & Lystrup, D. (2013): *Brandstiftelse. Hærværk, fascination eller kommunikation. En undersøgelse af udviklingshæmmede brandstiftere*. Centraltrykkeriet Vordingborg A/S.
- Jones, R. S. P. & McCaughey, R. E. (1992): Gentle Teaching and Applied Analysis: A Critical Review, *Journal of Applied Behavior Analysis*, vol 4, 25, s. 853-867.
- Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen, Indenrigs- og Sundhedsministeriet, Kommunernes Landsforening, Amtsrådsforeningen & Socialministeriet (2003): *Rapport fra arbejdsgruppen mellem kriminalforsorgen og social- og sundhedssektoren*.

- Justitsministeriets Forskningskontor (2004): *Foranstaltningsdomme 1.1.2003–31.12.2003*.
- Justitsministeriets Forskningskontor (2010): *Evaluering af tidsbegrænsning af foranstaltninger*.
- Justitsministeriets Forskningskontor (2012): *Nye foranstaltningsdomme i 2011 samt forløbet af domme afsagt i 2006*.
- Kvale, S. & Brinkmann, S.(2009): *Interview*. 2. udgave. Hans Reitzels Forlag.
- Love, S. R. (1988): Book reviews: Gentle Teaching: A Nonaversive Approach to Helping Persons with Mental Retardation. *Research in Developmental Disabilities*, vol. 9, s. 441-445.
- McGee J. J. & Brown, M.: *A Gentle Teaching Primer*.
- McGee, J. J. & Menolascino, F. J. (1991): *Beyond Gentle Teaching A Nonaversive Approach to Helping Those in Need*, Plenum Publishing Corporation.
- McGee, J. J., Menolascino, F. J., Hobbs, D. C. & Menousek, P.E. (1987): *Gentle Teaching: A non-aversive approach to helping persons with mental retardation*. New York: Plenum Press.
- Menolascino, F. J. & McGee, J. J. (1983): Persons with severe mental retardation and behavioural challenges: From disconnectedness to human engagement. *Journal of Psychiatric Treatment and Evaluation*, 5, s. 187-193.
- Mudford, O.C. (1995a): Gentle Teaching: new study raises doubt. *Autism research review international*, volume 9, no.1.
- Mudford, O.C. (1995b): Review of the Gentle Teaching Data. *American Journal on Mental Retardation*, volume 99, no. 4, s. 345-355.
- NDU (2010): Sigtede og domfældte udviklingshæmmede under kommunalt tilsyn – en håndbog om lovregler og pædagogiske udfordringer, 2. udgave. Scanpix.

- Perlt, B. & Grünberger, P. (2003): Lovovertrædere med udviklingshæmning. En undersøgelse af, hvordan det sociale system reagerer over for udviklingshæmmede lovovertrædere med dom. Socialt Udviklingscenter SUS.
- Ramian, K. (2012): Casestudiet i praksis, 2. udgave. Hans Reitzels Forlag.
- Ringø, P. (2014): Domsanbragte udviklingshæmmede. Hvorhen – hvorfra I. Den socialpædagogiske indsats på et botilbud for voksne udviklingshæmmede med dom. Huset Venture.
- Rigsadvokaten (2007): Rigsadvokatens meddelelse nr. 5 af 12. juli 2007.
- Spradley, J.P. (1979): The Ethnographic Interview. Wadsworth Group/Thomson Learning.
- Sødisbakke (2010): Gentle Teaching. Nænsom læring – en introduktion. Region Nordjylland.
- Yin, Y. K. (2003): Case Study Research – Design and Methods, 5.udgave. Sage.
- WHO (2010): International Classification of Diseases (ICD), version 2010

LOVGIVNINGER

- Bekendtgørelse af lov om almene boliger m.v., nr. 1023 af 21/08/2013
- Bekendtgørelse om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne samt særlige foranstaltninger for voksne og modtagepligt i boformer efter Serviceloven, BEK nr. 731 af 29/06/2012
- Bekendtgørelse om udgangstilladelse m.v. til personer, der er anbragt i hospital eller institution i henhold til strafferetlig afgørelse eller i medfør af farlighedsdekret, BEK nr. 200 af 25/03/2004

Lovforslag nr. 160, fremsat den 27. februar 2013 af Social- og integrationsminister Karen Hækkerup.

Lov om Social Service, LBK nr. 1093 af 05/09/2013

Lov om ændring af lov om social service og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, Lov nr. 495 af 21/05/2013

Straffeloven, LBK nr. 1028 af 22/08/2013

WEBSITES

Socialstyrelsen (2014a): www.socialstyrelsen.dk/handicap/udviklingshaemning/om-udviklingshaemning/udviklingshaemning-i-tal

Socialstyrelsen (2014b): www.socialstyrelsen.dk/bo-liv/botilbud/hvor-mange-bor-paa-botilbud

Sødisbakke: www.sodisbakke.rn.dk/Om-Soedisbakke/Kvalitetsmodel

<http://www.kognitiv.dk/artaggressionreplacementtraining.php>

BILAG

Bilag 1: Interviewguide, afdelingsleder

Bilag 2: Interviewguide, pædagoger

Bilag 3: Bakkebos retningsgivende dokument for individuelle planer

BILAG 1

Interviewguide: Afdelingsleder

Uddannelsesbaggrund:

Hvad er din uddannelse? Hvilke kvalifikationer skal man have i det her job?

Indsatsens pædagogiske metoder og tilgange:

Beskriv botilbuddets pædagogik: Hvilke pædagogiske metoder og tilgange gør I brug af?

Beskriv, hvordan hverdagen på Bakkebo ser ud? Hvordan forløber en 'typisk' dag?

Beskriv, hvordan I har implementeret Gentle Teaching på Bakkebo?

Hvordan forstår du Gentle Teaching?

Hvordan præger Gentle Teaching den pædagogiske praksis på Bakkebo?

Beskriv, hvordan I anvender handleplanerne i det daglige arbejde?

Forståelse af målgruppe:

Beskriv, hvad der kendetegner botilbuddets målgruppe?

Hvordan er forholdet mellem den officielle beskrivelse af jeres målgruppe og den aktuelle brugersammensætning? Hvem falder uden for målgruppen?

Hvad er de særlige udfordringer ved at arbejde med jeres målgruppe?

Beskriv, hvilket udviklingspotentiale du finder kendetegnende for mennesker med udviklingshæmning?

Formålet med Indsatsen:

Hvad er succeskriterierne for Bakkebøsses socialpædagogiske indsats?

Hvilke udefrakommende forventninger oplever du, at der er til Bakkebøsses arbejde i forhold til beboerne?

Hvordan påvirker Serviceloven og Straffelovens regler og rammer den socialpædagogiske hverdag? Eksempler?

Oplever I nogle dilemmaer ift. at anbringe tilsynsdømte og domsanbragte sammen? Kan du give nogle konkrete eksempler på nogle situationer?

På hvilken måde påvirker det hverdagen, om en beboer er doms- eller tilsynsanbragt?

Hvor stor en del af beboerne er pt. domsanbragte?

Hvor stor en del er pt. tilsynsanbragt?

BILAG 2

Interviewguide: pædagoger

Uddannelsesbaggrund:

Hvor længe har du været ansat på Bakkebo?

Hvilken uddannelse har du?

Har du erfaring fra tidligere i forhold til at arbejde med målgruppen af domfældte udviklingshæmmede?

Indsatsens pædagogiske metoder og tilgange:

Beskriv Bakkebos pædagogik: Hvilke pædagogiske metoder og tilgange gør I brug af / er I inspireret af?

Beskriv, hvordan hverdagen på Bakkebo ser ud? Hvordan forløber en 'typisk' dag?

Beskriv den tidsmæssige fordeling af dit arbejde – hvor meget af din arbejdstid bruger du på møder, dokumentation, sammen med beboerne m.m.?

Her på Sødisebakke / Bakkebo skal I tage udgangspunkt i Gentle Teaching – kan du beskrive for mig, hvad Gentle Teaching er?

Beskriv, hvordan Gentle Teaching er en del af den pædagogiske hverdagspraksis på Bakkebo?

Beskriv hvordan du arbejder med handle-/delplaner i forhold til én af de beboere, du er kontaktperson for? Herunder:

- Hvordan inddrager du beboeren i arbejdet med handleplanerne?
- Er beboeren med til at udarbejde delmål?
- Hvordan evaluerer i delmålene i handleplanerne, og hvem kan ændre beboerens delmål?

Beskriv, hvilke dilemmaer du oplever ift. at arbejde med handleplaner?

- Har det en betydning for hverdagens praksis, at beboerne er henholdsvis doms- og tilsynsanbragt?
- Har du hørt om det nye lovforslag? Hvad tænker du herom?

Forståelse af målgruppe:

Beskriv, hvad der kendetegner botilbuddets målgruppe?

- Hvilke problematikker kendetegner Bakkebos beboere?
- Hvad har de svært ved?
- Hvilke ressourcer har de domfældte?
- Hvad er de gode til?
- Har beboerne diagnoser / Er beboerne medicineret? Og i så fald, hvad er de medicineret for?

Formålet med Indsatsen:

Beskriv, hvad formålet er med beboernes ophold på Bakkebo?

Beskriv en situation, hvor Straffe- og Servicelovens regler direkte påvirker dit arbejde?

Beskriv situationer, hvor du mangler beføjelser til at håndtere eventuelle situationer med de domsanbragte?

Beskriv et vellykket ophold for en beboer på Bakkebo?

Beskriv, hvad du anser som din vigtigste opgave som pædagog i forhold til de domsanbragte beboere her på Bakkebo?

Beskriv et vellykket ophold for en beboer på Bakkebo?

Beskriv et ikke vellykket ophold for en beboer på Bakkebo?

BILAG 3

Bakkebos retningsgivende dokument for individuelle planer

Dansk kvalitetsmodel på det sociale område

BAKKEBO, SØDISBAKKE

Dokumenttype: Lokal instruks	Titel: Instruks for: <ul style="list-style-type: none">· Inddragelse af de enkeltes ønsker, mål og behov i de individuelle handleplaner· At formulering af mål og del- mål, og omsætning af disse i konkrete aftaler om indsatser, foregår i samarbejde mellem relevante parter· Løbende evaluering og eventuel revidering af de individuelle planer	Godkendt af: Ledelsen
Anvendelsesområde: Bakkebo, Sødisebakke, Region Nordjylland	Standard: 1.3. individuelle planer Individuelle planer er et aktivt redskab i den sociale indsats	Gældende fra: 15.05-10
Målgruppe: Leder og medarbejdere på Bakkebo	Udarbejdet af: Leder og medarbejdere på Bakkebo	Revision senest: I forbindelse med intern og eksternt evaluering vil der blive taget stilling til eventuel revision af dokumentet
Nøgleord / Søgeord: handleplaner, Bakkebo, Sødisebakke		Revisionsansvarlig: Ledelsen på Bakkebo

1.3: Individuelle planer, lokal instruks

Formål

Den individuelle plan er et vigtigt redskab i arbejdet med beboerne på Bakkebo. Den individuelle plan medvirker til at øge den faglige opmærksomhed omkring den pædagogiske praksis for den enkelte. Af planen fremgår mål og delmål, observationer, metoder og handlinger, og der foretages løbende evaluering af indholdet i planerne for derigennem at sikre følgende:

- At den enkelte beboer her igennem har indflydelse på eget liv.
- At den enkelte beboer har medindflydelse på, hvad der kommer til at stå i den individuelle plan (mål, delmål).
- At der bliver en sammenhæng mellem handleplan og kontaktmøder samt at handleplanen revideres løbende.
- At sikre, at der sker en løbende evaluering og herigennem er ét kontinuerligt fokus på udvikling af den enkeltes ressourcer.

Anvendelsesområde:

Instruksen er rettet mod leder og samtlige medarbejdere på Bakkebo og omfatter enhver, som er bosat på Bakkebo.

Bakkebo er et § 108 tilbud om ophold for personer med udviklingshæmning, som har en tilsynsdom eller anbringelsesdom og som anses for at være kriminalitetstruede, samt kan have forskellige tillægshandicaps og sindslidelser.

De beboere, der visiteres til Bakkebo, trænes og støttes i at begå sig i forskellige kontekster, internt som i det omgivende samfund – i det primære netværk som i det sekundære netværk.

Der ydes støtte til at lære at agere og udtrykke sig på en hensigtsmæssig måde, samt via samtaler m.v. at opnå et realistisk selv billede i forhold til egen formåen, såvel som begrænsninger, for herigennem at minimere egne frustrationer, samt undgå konflikter med omgivelserne.

Fremgangsmåde og ansvarspersoner

Lederen er overordnet ansvarlig for, at medarbejderen kender og anvender instruksen, og at indholdet således bliver fulgt:

- Inden for den første måned efter indflytning påbegynder personalet handleplan på skrift.
- For indskrevne beboere skal der laves en plan for, hvornår det sikres, at de individuelle planer udarbejdes, så de lever op til nærværende instruks.
- Afdækning af den enkelte beboers ønsker om inddragelse skal beskrives i den individuelle plan.
- Den individuelle plan indskrives i Sødisebakkes koncept, således at det sikres, at afdækningen af beboerens kommunikative kompetencer og forudsætninger for brugerinddragelse fremgår af den individuelle plan. Redskaber, der anvendes til afdækning, skal ligeledes fremgå.
- Hvis beboeren har ønsker, som personalet ikke fagligt vurderer er realistiske, skal ønsket og en faglig begrundelse for vurderingen fremgå af planen.
- Den individuelle plan udarbejdes i samarbejde med beboerne, således også i forhold til formulering og omsætning af mål og delmål:
 - I henhold til den individuelle plan og kontaktmøder.
 - Hvis beboerne ikke har forudsætning for at indgå i samarbejdet om udarbejdelse af den individuelle plan, skal de repræsenteres ved en værge eller pårørende.
 - Hvis en beboer ikke ønsker at medvirke til udarbejdelse af den individuelle plan, udarbejdes den alligevel og anvendes som plan for arbejdet med den enkelte. Der skal løbende arbejdes hen imod, at det bliver muligt at inddrage beboeren.
 - Det fremgår af den individuelle plan, hvem der har deltaget i udarbejdelsen – og med hvilken begrundelse.
- Medarbejdere er ansvarlige for at drøfte med kollegaer, ledelse og beboeren selv i forhold til udformning af den individuelle plan.
- Alle beboere på Bakkebo får evalueret og revideret deres individuelle plan i sin helhed mindst en gang om året.
- Handleplansarbejdet sker på følgende måde:

- Medarbejderen forbereder handleplansmødet ved at vurdere status på de enkelte mål og delmål med udgangspunkt i:
 - Observationer fra PCD.
 - Drøftelse med kollegaer, leder og beskæftigelse.
 - Referater fra relevante møder.
 - Senest en måned før mødet, i samarbejde med beboeren, inviteres relevante samarbejdspartnere, lederen, tilsynsførende fra kommunen og regionen, bistandsværger og andre relevante samarbejdspartnere.
 - Sikring af, at der ligger et tilgængeligt referat af handleplansmødet i en mappe på kontoret samt at det sendes til relevante parter.
- Det er den enkelte medarbejder, der er ansvarlig for, at den individuelle plan er aktuel, tilgængelig og kendt af kollegaer.
 - Den individuelle plan findes i beboers journal i PCD.
- Nye medarbejdere på Bakkebo, skal sættes ind i den enkelte beboers individuelle plan af personalet i umiddelbar forlængelse af ansættelse.
- Den enkelte beboers individuelle plan drøftes løbende på personalemøder, hver 4. uge i en fast plan. Det er den enkelte medarbejders ansvar at forberede sig til mødet.
- I det daglige arbejde, er det den enkelte medarbejder på Bakkebo, der har ansvaret for at tilrettelægge indsatsen i forhold til mål, delmål og beboers ønsker, og at rapportere daglige observationer i forbindelse hermed i beboernes journaler i PCD.
- I det daglige arbejde er det desuden den enkelte medarbejders ansvar at beskrive observationer vedrørende opfyldelsen af beboers egne ønsker i dennes journal i PCD.
- Det beskrives i den individuelle plan, hvem der har deltaget i formulering og omsætning af mål og delmål. Samtidig begrundes deres deltagelse fagligt.

Dokumentation

Dokumentationen i forhold til beboernes inddragelse i handleplansarbejdet og arbejdet med opfyldelse af handleplanens mål og delmål generelt findes skriftlig og tilgængelig i:

- Den individuelle plan i beboerens journal i PCD.
- Referater fra handleplansmøder og referater fra gennemgang af individuelle planer på personalemøderne, som opbevares i tilgængelig mappe på kontoret.

Definition af begreber

Den individuelle plan:

Fysisk status	Beskrivelse
	Analyse
	Mål på langt sigt, herunder borgerens egne ønsker
	Mål på kort sigt, herunder borgerens egne ønsker
	Forudsætninger for opnåelse af mål og ønsker
	Involverede personer, herunder ansvar
	Aftaler, herunder tidspunkt for evaluering

De 12 områder er:

Fysisk status	Psykisk status	Kommunikation	Selvbestemmelse/brugerinddragelse	Sundhed	Sociale relationer
Familie	Bolig og trivsel	Aktivitetstilbud	Almindelige daglige gøre- mål	Fritid	Økonomi

Desuden indeholder den individuelle plan en status og beskrivelse af indsatsen i forhold til magtanvendelser.

Referencer

- "Gentle teaching, nænsom læring – en introduktion" af John J. McGee og Marge Brown (oversættelse: GT styregruppen på Sødisebakke).
- Kuno Beller i "Udviklingsalder hos voksne udviklingshæmmede" af Susanne Freltofte, Forlaget Bakkedal.
- "Neuropsykologisk screening" af Susanne Freltofte på www.bakkedal.dk

Resumé

I denne rapport, *Domfældte voksne med udviklingshæmning – den socialpædagogiske indsats på et botilbud*, formidles resultaterne af en undersøgelse af, hvordan den socialpædagogiske indsats på botilbuddet Bakkebo er tilrettelagt og udøves som en kriminalpræventiv indsats. Denne indsats har til hensigt at fremme positive forandringer i forhold til, at de domfældte beboere fremtidigt kan leve et hverdagsliv uden kriminalitet. På baggrund af kvalitative interviews med det pædagogiske personale og observationer formidles i rapporten en undersøgelse af personalets opfattelser af dels de domfældte beboere, dels indsatsens formål i forhold til at være anbragt med dom og dels indsatsens anvendte metoder og tilgange, rammer og strukturer. Desuden beskrives de forandringsprocesser, som personalet erfarer, at de domfældte beboere gennemgår under deres ophold op Bakkebo. Undersøgelsen er en del af et større forskningsprojekt *En Fremtid uden dom*, som forskere fra Institut for Sociologi og Socialt Arbejde på Aalborg Universitet udfører i et samfinansieret samarbejde med Region Nordjylland, Region Midtjylland, Aarhus Kommune og Jysk socialforsknings- og evalueringssamarbejde (JYFE).

